

KOSAM
KALKINMA ODAKLI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

2023

DÜNYA

NE KONUŞTU?

OCAK
2024

2023 DÜNYA NE KONUŞTU?

İmtiyaz Sahibi

Kalkınma Odaklı Stratejik Araştırmalar Merkezi adına
Lütfi Can BAŞARAN

Yayın Kurulu

Serkan SEÇKİNLİ
Veysel YAMAN
Mustafa HELVACIOĞLU
Doç. Dr. M. Levent YILMAZ

Hazırlayanlar

Dr. Ahmet ÇELİK
Koray GÜÇLÜ
Şükran Özge ÖZER
Zülfıye KAYNAR

Grafik Tasarım

Nevzat PEKKARPUZ

Dizgi & Mizanpaj

Mustafa KÜÇÜKER

Baskı Yeri

Adabalı Ofset
Fevzi Çakmak Mah. Sıla Cad.
No: 73/O Karatay/Konya
Sertifika No: 63244

ISBN

978-625-94211-3-1

KOSAM

Akabe Mah. Alaaddin Kap Cad.
No:130 42020 Karatay / Konya

KTO Karatay Üniversitesi Yayınları
KONYA | ŞUBAT 2024

Bu yayının elektronik kopyasına
www.kosam.org adresinden ulaşabilirsiniz.

“2023 Dünya Ne Konuştu?” Raporu, KOSAM’ın düşüncelerinden tamamen bağımsızdır ve KOSAM’ın kurumsal fikirlerini yansıtmamaktadır. Özeti hazırlanan her makalenin fikir ve yönlendirmeleri yayımlayan kurum ve yazarlara aittir, herhangi bir yatırım danışmanlığı anlamına gelmemektedir. Okuyucuyu bilgilendirmek amacıyla hazırlanmış olan bu raporların içeriği, hiçbir şekil ve surette “2023 Dünya Ne Konuştu?” Raporunun herhangi bir taahhüdünü tazammum etmediğinden, bu bilgilere istinaden her türlü özel ve/veya tüzel kişiler tarafından alınacak kararlar, varılacak sonuçlar ve oluşabilecek her türlü riskler bizatihi bu kişilere ait olacaktır. Rapor, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup şahıs ve şirketlere karşı herhangi bir sorumluluk doğurmaz.

Bu yayının tüm hakları KOSAM’a aittir. KOSAM’ın izni olmadan yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek sureti ile alıntı yapılabilir.

COPYRIGHT © 2024

ÖNSÖZ

Kalkınma Odaklı Stratejik Araştırmalar Merkezi (KOSAM); düşünce kuruluşu kimliğiyle araştırma raporları üretmeye, bilgi notları yayımlamaya ve farklı sorunlara çözüm sunma amacıyla projeler hazırlamaya devam ediyor.

KOSAM; bölgesel, ulusal ve küresel perspektifiyle ekonomiden politikaya, ticaret ve sanayiden tarıma, yerel yönetimlerden enerjiye kadar farklı başlıklarda yürüttüğü çalışmalarıyla ilgili olarak 2023 yılında;

- **Asgari ücret tartışmalarında tüm ülkenin gündemini değiştiren Bölgesel ve Sektörel Asgari Ücret Raporunu**

- **İklim Değişikliği, Yerel Yönetimler, Akıllı Tarım, Sürdürülebilir Kalkınma, Dünya Gündeminde Buğday ve Et Süt Yumurta Raporlarını kamuoyuna sundu.**

Şimdiden haberini vermek isteriz ki 2024 yılında yayımlanacak **“Bir Ekonomi Güvenliği Meselesi: Marmara Orta Anadolu Sanayi Dönüşümü”** Raporu ise uzun uğraşlar sonucu hazırlandı.

KOSAM, ilgilileri dünya ve ülke gündemi hakkında bilgilendirmek, küresel fırsat ve riskleri ortaya koymak amacıyla uluslararası düşünce kuruluşlarının faaliyetlerini, raporlarını ve güncel değerlendirmelerini içeren **“Dünya Ne Konuşuyor?” (DNK)** Raporlarını **Ekonomi, Politika, Çevre, Sosyal ve Teknoloji** olmak üzere beş ana başlıkta ayda iki defa okurlarıyla buluşturmaya da devam ediyor.

2023 yılında **24** DNK raporu yayımlayan KOSAM, bu süreçte dünyanın farklı bölgelerinde yer alan **40 ülkede** faaliyet gösteren **151 düşünce kuruluşunu** takip edip, **578** rapor, makale, bilgi notu vb. **çalışma** hazırlarken **200’ün üzerinde etkinliği** okuyucuların ilgisine sundu.

Şu an elinizde bulunan **“2023 Dünya Ne Konuştu?”** Raporu ise yukarıda amacı, içeriği ve rakamları detaylı şekilde açıklanan yayınlardan bir seçki niteliğinde hazırlanmış olup dünyaya yol gösteren düşünce kuruluşlarının 2023 yılı gündemine dair bir özet niteliğindedir.

KOSAM’ın yürüttüğü bütün faaliyetlerde desteklerini gördüğümüz **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı Sn. M. Rifat Hisarcıklıoğlu’na, Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Uğur İbrahim Altay’a, Konya Ticaret Odası Başkanı Sn. Selçuk Öztürk’e, Konya Ticaret Borsası Başkanı Sn. Hüseyin Çevik’e ve Konya Sanayi Odası Başkanı Sn. Mustafa Büyükeğen’e** özellikle teşekkür ederiz.

KOSAM Yönetim Kurulu

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	9
EKONOMİ	15
Düşürülemeyen Enflasyon	17
Gıda Fiyatları Ne Söylüyor?	19
Faiz Oranlarının Tüketiciye Etkisi	20
Dolar, Dünyadan Çekiliyor Mu?.....	20
Bankaların Mücadelesi	23
Küresel Ticaret Değerlendirmeleri	24
Enerji Gündemi	27
Avro Bölgesi Değerlendirmeleri	28
Çin'in Ticareti Nereye Gidiyor?.....	30
Amerika'nın Çip Yatırımları	32
Almanya'ya Detaylı Bakış	33
POLİTİKA	39
Gazze Ablukada	41
Savaşlar Dünyayı Sarsıyor	43
Rusya'nın Hamleleri	45
Savunma Sanayinde Politik Büyüme	48
AB ve ABD'nin Çin ile İmtihanı	50
Orta ve Uzak Doğudaki Gelişmeler	54
Türkiye'de Yeni Dönem mi?.....	57

SOSYAL 65

Kritik Gündem: Yoksulluk, Açlık ve Gıda Güvenliği	67
Göç Devam Ediyor	70
Kent Sorunları	73
Ve Çocuklar.....	75

ÇEVRE..... 81

İklim Değişikliği	83
Su Meselesi	84
Tarımda Sürdürülebilirlik	86
Enerji Alanındaki Gelişmeler	89

TEKNOLOJİ 97

Tüm Yollar Yapay Zekâya Çıkıyor	99
“Zekâ” Savaşları	100
Etik Perspektifinden Yapay Zekâ	101
Siber Güvenlik	102

YÖNETİCİ ÖZETİ

Covid-19'un uzayan etkileri, devam eden **Rusya-Ukrayna Savaşı**, **ABD ve Çin** arasındaki gerilim gibi farklı nedenlerin etkilediği **küresel ticaret**; enflasyonda beklenen düşüşün yaşanmaması, borç krizleri ve para politikalarıyla birleşince özellikle **gelişmekte olan ve yoksul ülkelerin** ekonomilerini vurdu. **FED**'in son 22 yılın zirvesinde tuttuğu faiz oranı, **Başkan Powell**'in yıl sonu toplantısında “ek faiz artış ihtimalinin tamamen masadan kalkmadığını” ifade etmesiyle 2024'de de piyasaların ana gündem maddelerinden birini oluşturacağını sinyali verdi.

2023 yılında **tedarik zinciri** konusu da artan rekabet, yüksek tüketici beklentileri, nitelikli işgücü eksikliği, talep tahmininde zorluklar, siber güvenlik gibi başlıklar altında ticaret akışını etkiledi. Enerji fiyatları, **Rusya**'ya yönelik yaptırımlar ve **Avrupa** ile **Çin** arasındaki demiryolu taşımacılığında yaşanan kesintiler de lojistik hatları için kritik konular arasındaydı.

Geçtiğimiz kış döneminde ticarete karşılaşılan zorluklara rağmen **Çin**, toparlanma sürecine girerek aylık **300 milyar dolar ihracat** sınırını aştı. Yıl boyunca küresel oyuncuların girişimlerine dair gündemin hiç azalmadığı **Hint-Pasifik** üzerindeki politikalara ek olarak **ters dolarizasyon** başlığı **Rusya**'dan **Afrika**'ya üzerinde en çok konuşulan konuların arasında yer aldı. Bu arada **ABD**, savaş ekonomisine 144 ülkenin toplamından daha fazla askeri harcama yaparak katkı verdi.

Sonbahara geldiğimizde **İsrail**'in, **Hamas**'ın 7 Ekim baskınına “misilleme” diyerek **Gazze Şeridi**'ne yönelik hava, kara ve denizden başlattığı saldırılarda üç ayın sonunda çoğu siviller olmak üzere **20 binden fazla Filistinli** hayatını kaybetti. ABD başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi İsrail'e önemli askeri yardımlar sağlarken, **ABD Başkanı Biden**'in İsrail'in kendini savunma hakkını destekleyeceği söylemleri dünya genelinde tepki gördü.

Afrika ve **Orta Doğu**'da devam eden savaşlar, gıda fiyatlarının seyri ve iklim değişikliğinin etkisiyle **küresel gıda güvenliği** alarm vermeye devam etti. 2022 yılında yaklaşık 258 milyon insan gıda güvensizliğini tehlikeli şekilde yaşarken 2030 yılına gelindiğinde 660 milyondan fazla insanın hâlâ açlıkla mücadele edeceği tahmin ediliyor. Yapılan çalışmalar, 2050 yılında **dünya nüfusun 9,7 milyar kişiye ulaşacağını** ve bir milyardan fazla kişinin iklim göçmeni olacağını ortaya koydu.

Son olarak **yapay zekâ** hayatın her aşamasında karşı karşıya gelinen bir olgu olarak gündemde yerini aldı. Yeni arama motoru olup olamayacağı, finansal danışmanlıkta devrim beklentileri, insan zekâsını geçip geçemeyeceği, tıpta, sanayide, askeri alanlarda kullanımı ve bu kullanımın etik sorumluluğu tartışmalarıyla yapay zekâ 2023 yılının en önemli konularından biriydi.

RAKAMLARLA DÜNYA NE KONUŞUYOR 2023 RAPORLARI

**DÜŞÜNCE
KURULUŞLARININ
ÜLKELERE GÖRE
DAĞILIMI**

DÜNYADA EN ÇOK KONUŞULANLAR

EKONOMİ

“Düşürülemeyen” Enflasyon

2023 yılının ilk çeyreğinde birçok ekonominin Covid-19 salgını, Ukrayna’da devam eden savaş ve Amerika Birleşik Devletleri ile (ABD) Çin arasındaki jeopolitik gerilim gibi çeşitli krizlerden etkilendiğini ifade eden Hindistan merkezli **Observer Research Foundation**, “**Dünya Üzerinde Baş Gösteren Potansiyel Borç Krizi Karşısında Ne Yapılmalı?**” sorusuna cevap aradı. Krizlerin hem yerel hem de küresel ticaret ve finans üzerinde önemli etkileri olduğuna değinen kuruluş, en ciddi sorunun enflasyon ve yükselen faiz oranlarının geri dönüşü olduğunun da üzerinde durdu.

Yazıda on yılı aşkın süredir Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkelerindeki faiz oranlarının son derece düşük, hatta bazen negatif seviyelerde olduğu ancak enflasyonun endişe kaynağı olmadığı fakat bununla beraber durumun 2022’de değiştiği ifade edildi. Enflasyonun geri dönmesi ve merkez bankalarının para politikasını agresif şekilde sıkılaştırdığı vurgulandı. Bazı gözlemcilerin, örneğin İran asıllı Amerikalı ekonomist Nouriel Roubini’ni de küresel bir borç krizinin kaçınılmaz olduğu uyarısında bulunduğu da hatırlatıldığı çalışmada, son 20 yıllık dönemde toplam özel ve kamu sektörü borcunun GSYH’ye oranının %200’den %350’ye yükseldiğinin, ABD’de ise bu oranın %420’ye çıkarak Büyük Buhran ve 2. Dünya Savaşı döneminden daha fazla gerçekleştiğinin de altı çizildi.

Uyarılarına faiz oranlarının geri dönmesinin, sermayenin OECD ülkelerine akması ve gelişmekte olan ülkelere sermaye akışının azalacağı anlamına geldiğiyle devam eden kuruluş, ağırlıklı olarak kısa vadeli borcu olan gelişmekte olan ülkelerin, kısmen uzun vadeli borçlanma konusundaki isteksizlikleri veya yetersizlikleri nedeniyle de sıkıntı içinde olduğunu ifade etti. Makalede ayrıca dikkate alınması gereken dört önemli unsur şu şekilde belirtildi: Reel faiz oranları / Faiz oranlarını içeren para politikasına geri dönmek / Bankalardaki krizlere karşı daha iyi hazırlık / Ukrayna’daki savaş sona erdiğinde Rusya’ya yönelik yaptırımların kaldırılması.

Birleşik Krallık'ta aynı konuyu ele alan **National Institute of Economic and Social Research**, Nisan ayında **“Enflasyon Beklenenden Az Düştü, Enflasyon Kaynaklı Baskılar Hala Devam Ediyor”**² açıklamasını yaptı. Dördüncü çeyreğe geldiğimizde ise Alman **IFO Institute** Ekim ayında yayımladığı ankette 2023 yılı için küresel enflasyon beklentisinin ortalama %6,2 olduğunu **“Ekonomistler Dünya Genelinde Enflasyonun Düşmesini Bekliyor”**³ yorumu ile paylaştı. Makalede dünya çapında enflasyon seviyesinin yüksek seyretmeye devam ettiği de belirtilerek, uzun vadeli küresel enflasyon beklentisinin ise (2026 yılı için) %4,5 olduğu vurgulandı. 2024 yılında Batı Afrika, Kuzey Afrika ve Doğu Afrika bölgelerinde enflasyonun %20'yi aşacağı, Türkiye'nin dahil olduğu Orta Doğu, Güney Asya ve Güney Amerika Kıtasında enflasyonun %18 ila %20 arasında olacağı ifade edildi. 2026 yılında sadece Kuzey Afrika ve Güney Afrika bölgelerinde enflasyon beklentisinin %20'nin üzerinde kalmaya devam edeceği ifade edilen ankette Türkiye, Orta Doğu, Doğu Asya ve Güney Amerika Kıtasında enflasyon beklentisinin azalma göstererek %12-%14 aralığına gerileyeceği belirtildi.

Artan yaşam maliyetleri ve enflasyonu gündeme alan **The Australia Institute**, **“925.000 Kişi Birden Fazla İşte Çalışıyor”**⁴ başlıklı makalesini yayımladı. Yazıda Avustralya'da üst üste beşinci çeyrekte, birden fazla işte çalışan insan sayısının geçen yılın Aralık ayında 925.000 kişiye ulaştığı ve ulaşılan bu rakamın 2021 yılı Eylül ayı verileri ile kıyaslandığında 100.000 kişi artış gösterdiği belirtildi. Son verilere göre, birden fazla işte çalışan ve ilk iş ücretinin yeterli olmadığını aktaran yaklaşık %6,6'lık kesimin geçim zorluğu nedeniyle ikinci işe girdiği belirlendi. Avustralya Merkez Bankası, ücretlerin önümüzdeki yılbaşına kadar enflasyonun altında kalacağını ve Avustralya'da birden fazla meslekte çalışan insan sayısının giderek arttığını da söyledi.

“Vladimir Putin Rusya Ekonomisini Tehlikeli Bir Şekilde Isıtıyor”⁵ makalesini yayımlayan Londra merkezli haftalık dergi **The Economist**, ülkenin enflasyon verilerini ele aldı. Söze “Rusya’daki enflasyon tarihi uzun ve sancılıdır” diye başlanan yazıda Merkez Bankasının 2022 yılında Ukrayna işgalinden kısa bir süre sonra yaşanan artışla başa çıkamadığı ve bankanın Aralık ayından önceki son toplantısında faiz oranları iki puan artırarak beklenenin iki katına çıkardığı aktarıldı. Putin’in savaş ekonomisine daha yakından bakıldığında hizmet sektöründeki enflasyonun son derece yüksek olduğu, Batılı destekçilerin çekilmesinden sonra artık Carlton olarak anılan Moskova’daki Ritz-Carlton’da bir gecenin maliyeti işgalden önce 225 dolar civarındayken 500 dolara yükseldiği üzerinden örneklendi. Bu tip örneklerin enflasyonun nedeninin içeriden kaynaklandığını gösterdiğine de değinen The Economist, Rusya’nın 2024 yılında savunma harcamalarının iki katına çıkarak GSMH’nin %6’sına ve Sovyetler Birliği’nin çöküşünden bu yana en yüksek seviyeye ulaşmasının beklendiğini de duyurdu.

Gıda Fiyatları Ne Söylüyor?

Ocak ayında **Uluslararası Gıda Politikası Araştırma Enstitüsü (IFPRI)**, “Gıda Fiyatları Enflasyonu Gerçekten Düşüyor mu?”⁶ sorusu ile gündemi değerlendirdi. Çalışmada gıda güvencesine karşı güçlüklerin arttığı belirtilirken emtia fiyatlarının 2021 yılı sonunda kaydedilen seviyelere geri döndüğü fakat enflasyonun önceki yıllarda görülen seviyelerin üzerinde kalmaya devam ettiği ifade edildi. Mevcut iklim koşulları ve kuraklığın, buğday ve diğer mahsuller için 2023 yılı üretim beklentilerini keskin bir şekilde düşürdüğünün de vurgulandığı yazıda küresel talebin 2023 yılında zayıflayabileceği bununla birlikte de küresel ekonominin önemli derecede yavaşlayacağı söylendi.

ABD merkezli **IFPRI**, Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü’nün (FAO) gıda fiyat endeksine göre küresel tarımsal gıda emtia fiyatlarının 2022 yılı Nisan ayında gördüğü zirveden bu yana 2023 yılı Ekim itibarıyla yaklaşık %25 oranında düşüş gösterdiğini ancak yeterli olmadığını ifade ettiği “İyileşen Küresel Piyasa Koşullarına Rağmen Gıda Fiyatlarındaki Yüksek Enflasyon Sürüyor”⁷ çalışmasını Aralık ayında yayımladı. Enstitü, ABD doları cinsinden ölçülen uluslararası gıda fiyatları düşse bile ulusal para birimi cinsinden ölçülen yurt içi gıda fiyatlarının (tüketiciler için önemli olan fiyatlar) artmaya devam ettiğini vurguladı. Birçok düşük gelirli hane için yaşam maliyeti krizinin giderek arttığının aktarıldığı yazıda düşük ve orta gelirli ülkelerde tüketici gıda fiyat enflasyonunun ortalama olarak çift haneli seviyelerde olduğu da duyuruldu.

Düşük gelirli ülkelerde tüketici gıda fiyatları enflasyonunun Eylül-Ekim döneminde neredeyse (yıllık) %30 seviyesinde gerçekleştiğini hatırlatan IFPRI, düşük ve orta gelirli ülkelerin yaklaşık üçte birinden fazlasında yıllık yurt içi gıda enflasyonunun %15’in üzerinde seyretmeyi sürdüreceğini de ifade etti. Makalede ülkeler bazında gıda fiyatları enflasyonunun Arjantin ve Venezuela’da %100’ün çok üzerinde, Sudan’da %60’ın üzerinde, Küba, Haiti, Mısır, Gana, Nijerya, Etiyopya, Malavi, Kongo ve Burundi’de ise %30’un üzerinde olduğu ifade edildi.

Faiz Oranlarının Tüketiciye Etkisi

Amerika gündeminde ABD Merkez Bankası (FED) kararları ve tüketici ilişkileri öne çıktı. Mart ayında yine ABD merkezli **Center for Economic and Policy Research**, “**FED Faiz Kararı Konutları Vurabilir**”⁸ başlıklı bir yazı yayımladı. Şubat 2022’de ruhsatlandırılan ve başlatılan yeni özel konut proje sayısının artışa geçtiği, 2023 Şubat ayında yeni özel konut ruhsatının 1.524.000 olarak gerçekleştiği ve Ocak ayına göre %13,8’lik bir artış kaydettiği belirtildi. Gayrimenkul geliştiricilerin; daha yüksek getiri beklentisi sunan, düzenleyici engellerin az olduğu veya hiç olmadığı bölgelerdeki projeleri tercih ettiği ifade edilen makalede; politikacı ve aktivistlerin faiz oranlarının yükseltilmesinin işçilere vereceği zarar konusundaki uyarılarına ilave olarak, bu listeye uygun fiyatlı konutların da eklenmesi gerektiği vurgulandı.

Merkezi Amerika’da bulunan bir diğer kurum **MISES Institute de** Eylül ayında faizle ilgili “**FED Faiz Oranlarını Yükseltirken Tüketici Kredileri Artıyor**”⁹ açıklamasında bulundu. 2022 yılının Mart ayında ana faiz oranı %3,5 iken bu oranın 2023 yılı Temmuz ayı itibarıyla %8,5 olarak güncellendiği; sıradan bir Amerikalının ortalama üç ya da dört kredi kartı olduğu bilinirken, ülke çapında gerçekleşen tüm ödemelerin %27’sinde banka kartlarının kullanıldığı ifade edildi. Makalede ödemelerin %21’inde kredi kartı kullanıldığı, kredi kartlarının %76’sının aktif işlem gördüğü ve bu rakamların günlük ticaretin büyük bir bölümünü temsil ettiği belirtildi. Enflasyonun daha fazla kredi kullanımını teşvik ettiği söylenen içerikte, bankaların yaşanan kredi kaybına yönelik fon ayırdığından ve durgunluğa karşı önlem almaya başladığından da bahsedildi.

Bununla birlikte FED Aralık ayı toplantısında da politika faizini yüzde 5,25-5,50 aralığında tuttu. Türkçe yayın yapan **Bloomberg HT’nin** “**FED faizi değiştirmede, 2024’te faiz indirim sinyali verdi**”¹⁰ başlığıyla paylaştığı haberde, Bankanın beklentilere paralel olarak politika faizini 22 yılın zirve seviyesinde tuttuğu ve böylece üç toplantı üst üste faizi değiştirmedeği aktarıldı. FED’in bu yıl için büyüme tahminini yukarı yönde, gelecek yıl için aşağı yönde revize ettiğine de değinilen haber metninde 2023 tahmini yüzde 2,1’den yüzde 2,6’ya, 2024 için yüzde 1,5’ten yüzde 1,4’e revize edildiğine yer verildi. Faiz kararı sonrası düzenlenen basın toplantısında geleceğe yönelik patikanın belirsiz olduğunu ve sıkışmanın tam etkilerinin henüz görülmediğini, enflasyonun yavaşladığını ancak hala yüksek seyrettiğini belirten Başkan Jerome Powell ek faiz artış ihtimalinin tamamen masadan kalkmadığını ancak faiz indiriminin zamanlamasının tartışıldığını da söyledi.

Dolar, Dünyadan Çekiliyor Mu?

Nisan ayında merkezi Viyana’da olan **Austrian Economics Center** tarafından yapılan “**Ters Dolarizasyon Başladı**”¹¹ isimli açıklamada, Çin ve Brezilya’nın kendi para birimleriyle ticaret yapma konusunda anlaşmaya vardığı ve ABD dolarının dünyadaki rezerv para birimi olma rolüne bir darbe vurulduğu ifade edildi. Ayrıca makalede Hindistan ve Malezya’nın belirli ticari işlemlerde Hint rupisini kullanmaya başladığı, Suudi Arabistan ve diğer enerji ihracatçılarının

da dolardan uzaklaştığı yönünde uyarılar yapıldığı vurgulandı. ABD'nin mali ve parasal politikalarını sağlam para ilkeleriyle uyumlu hale getirilmediği sürece, ters dolarizasyon durumunun devam edeceği ve doların yurtdışında kademeli olarak zemin kaybetmesine neden olacağı da savunuldu.

Ters dolarizasyon, bir ülkedeki ekonomik birimlerin parasal işlemlerinde ve yatırımlarında döviz yerine kendi ülke parasını kullanmaya başlamasını ifade eder. Bir başka ifade ile ulusal para biriminin, kaybettiği ve dövize kaptırdığı üstünlüğünü tekrar kazanmasıdır.

Aynı konuyla ilgili **Rusya'dan Valdai Discussion Club** ise **“Avrasya Vestfalya Dünya Düzeni Altında Küreselleşme”**¹² başlığıyla karşımıza çıktı. Yazıda uygulanan yaptırımlar sonucunda Rusya'nın ekonomik olarak Avrupa'dan büyük ölçüde koparken; ABD ve NATO'nun, müttefikleri üzerindeki hegemonik kontrolü yeniden tesis ettiği ifade edildi. Kasım 2022 itibarı ile Rusya'nın, Hindistan'ın önde gelen petrol tedarikçisi olduğunun anlatıldığı raporda Hindistan ve Rusya'nın Batı'nın ekonomik baskılarından korunmak için petrol tankerleri kurma düşünceleri olduğundan bahsedildi. Makalede Çin ve Suudi Arabistan'ın, petro-dolar sistemine ciddi bir darbe sayılabilecek bir şekilde, Yuan üzerinden petrol ticareti yapmak için görüştükları de ayrıca bildirildi.

Uluslararası ilişkilerde güçler dengesinin, devletler arası ilişkileri belirleyen bir ilke hâlini 1648 yılında imzalanan **Vestfalya Antlaşması** ile aldığı kabul edilir. Bu antlaşmayla ittifakların oluşması için gerekli olan devlet egemenliği ve bağımsızlığı uluslararası bir norm hâline gelmiştir.

Japonya merkezli **Research Institute of Economy, Trade and Industry** de Haziran ayında **“Dünya Dolardan Arınıyor mu?”**¹³ sorusu ile karşımıza çıktı. Çalışmada, ABD dolarının merkez

bankalarının döviz piyasalarına müdahale etme ihtiyacı ve faiz oranlarındaki değişiklikler nedeniyle küresel hakimiyetini kaybettiği ifade edildi. Dolardan uzaklaşma tabiriyle anlatılmak istenenin geleneksel olmayan rezerv para birimlerine yönelme olduğu da belirtildi. COFER (Currency Composition of Foreign Exchange Reserve) veri tabanına göre kur etkisinden arındırılmış verilere bakıldığında doların payının 2021 yılının 4. çeyreğinde %59'dan 2022 yılı 4. çeyreğinde %57'ye doğru bir düşüş kaydettiği de makalede ifade edildi.

Research Institute of Economy, Trade and Industry tarafından yayımlanan bir diğer çalışmada da aksine **“Doların Para Birimi Sisteminde Geleceği: Rakipsiz Likidite Nedeniyle Doların Kilit Para Birimi Konumu Sağlam”**¹⁴ olduğu söylendi. Enstitü doların değişim aracı olarak diğer para birimlerinin üzerinde üstünlük kurduğu ve tercih edilen bir para birimi olduğu ifade etti. Uluslararası genel kabul görebilmesi için para biriminin serbestçe sahip olunup kullanılabilmesi gerektiğini aktaran çalışmada ayrıca döviz piyasasında belirli bir derinliğe sahip olması ve likidite durumunun fazla olması gerektiği de vurgulandı.

ABD merkezli **The Peterson Institute for International Economics**, **“ABD'nin Borç Temerrüdünden Kim Kazançlı Çıkar: Çin”**¹⁵ makalesi ile aynı konuya değindi. ABD'nin temerrütten kaçınma sebeplerinden birisinin doların kilit para birimi rolü ve Amerika'nın genel olarak dünya ve Çin karşısındaki konumuna olumsuz etkisi olduğu ifade edildi. ABD dolarının küresel anlamda baskın para birimi olduğu ancak ticari faturalama ve finansal işlemler için yaygın şekilde kullanılsa da bu hakimiyetin giderek azaldığı belirtildi. Ayrıca makalede ABD'nin dış politika hedeflerine ulaşması için mali yaptırımları kullanma kabiliyetinin de zayıflayacağı vurgulanırken, Çin'in uluslararası finans alanında güvenilir bir lider olarak öne çıkacağı ve kendisini ABD'ye karşı iyi bir alternatif olarak sunacağı vurgulandı.

Fotoğraf: ISS

Son olarak Eylül ayında Afrika Merkezli **The Institute for Security Studies**, **“BRICS+ ve Doların Geleceği”**¹⁶ hakkında yazarak BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) liderlerinin; Arjantin, Mısır, Etiyopya, İran, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin 2024 yılı Ocak ayında birliğe katılmasına karar verdiğini belirtti. FED faiz oranlarını artırımının daha küçük ekonomileri kargaşaya sürükleyebildiğinden bahseden makalede doların ABD'ye

kendi çıkarları doğrultusunda kullanabileceği olağanüstü bir güç sağladığı ifade edildi. Yazıda BRICS üyelerinin dolar destekli uluslararası finans sisteminden uzaklaşma arzusunda birleşmiş durumda olduklarına, ABD dolarına karşılık tek bir alternatif sunmak yerine çeşitlendirme çabalarının ulusal para birimlerinin gücünü arttıracığına vurgu yapıldı.

Tüm bu tartışmaların arasında Dijital Ruble Yasa Tasarısı'nın Başkan Vladimir Putin tarafından imzalanması ile Rusya'nın merkez bankası dijital para biriminin (CBDC) yaygın bir şekilde uygulanması yönündeki kararlılığının pekiştirildiğini konu eden **Observer Research Foundation** tarafından **"Dijital Ruble: Yaptırımlar Arasında Büyüyen Etki"**¹⁷ başlıklı makale yayımlandı. Makalede Rusya'nın Ukrayna savaşı sonrasında maruz kaldığı yaptırımlara karşı CBDC'yi geliştirdiğini ifade ederken Rusya'nın dijital para birimine yaklaşımının ülke için kritik olan hayatta kalma ve büyüme olduğunu öne sürdü. Bu gelişmelere ek olarak New Delhi'de gerçekleştirilen iş toplantısında Devlet Duması (Rusya Federasyonu Federal Meclisi'nin Alt Meclisi) Başkan Vekili Babakov, Rusya, Hindistan ve Çin için ortak bir dijital para birimi kullanma önerisinde bulunduğunu da hatırlatmış olalım.

Bankaların Mücadelesi

2023 yılının ilk ayında **"Alman Bankaları Şirketlere Borç Vermekte İsteksiz"**¹⁸ tespitinde bulunan Berlin merkezli **Leibniz Institute for Economic Research** tarafından; bankaların kredi faiz oranlarını kademeli olarak artırdığı ve kredi verme konusunda isteksiz davrandığı, düşük faiz döneminin şimdilik bittiği belirtildi. Pek çok şirketin bu duruma alışması gerektiği de dipnot olarak özellikle vurgulandı. Yazıda hizmet sağlayıcılar arasında, kredi arayan şirketlerin %34,6'sı bankaların daha kısıtlayıcı olduğunu söylerken, bu oranın %67,7 ile en çok konaklama sektöründe görüldüğü, imalat sektöründe oranın yaklaşık %28 olduğu ifade edildi.

Merkez bankalarını gündemine alan **The Peterson Institute for International Economics**, **"Merkez Bankaları Zarar Ediyor, Ancak Eleştirmenlerin Endişeleri Abartılıyor"**¹⁹ düşüncesini öne süren bir çalışma paylaştı. Makalede; 2022 yılında yaklaşık 143 milyar dolar eşdeğer varlığını kaybeden İsviçre Ulusal Bankası örneğinden yola çıkılarak, bahsedilen rakamın bir merkez bankasının şimdikiye kadar kaydettiği en büyük yıllık kayıp olabileceği belirtildi. Para politikası sıkılaştırıldığında merkez bankalarının fiyat istikrarını yeniden sağlama yükümlülüklerini yerine getirmekte zorlandıkları ifade edilen yazıda merkez bankalarının her zamankinden daha fazla para kaybettiği de ayrıca vurgulandı.

Mart ayında gündem olan Silikon Vadisi Bankası (SVB) ile ilgili çalışmalar yapan **The Economist** ve **South China Morning Post**, sırasıyla **"SVB'nin İflası Finansal Sistem İçin Ne İfade Ediyor?"**²⁰ ve **"SVB Neden Başarısız Oldu ve Bu Başarısızlık Ne Anlama Geliyor?"**²¹ isimli çalışmalarını yayımladı. Yazılarda bankanın aldığı milyarlarca dolar yatırımı müşteriler için krediye dönüştürmek yerine, vadeye kadar tutulan uzun süreli menkul kıymetlere yatırmayı tercih ettiği ve bu sebeple de girişimci müşterilerin yatırımlarının bir kısmını geri çekmeyi istemesi üzerine, yapmış olduğu yatırımlardan ötürü SVB'nin geri ödemeyi gerçekleştirecek

yeterli kaynağı bulamadığı ve menkul kıymetlere yaptığı yatırımların bir kısmını satmak durumunda kaldığı ifade edildi. Ayrıca çalışmada, vadeye kadar tutulması gereken kıymetleri satmanın oluşturacağı açığın bankanın sermayesini komple sıfırlayacağından bahsedilirken, bunun yerine 1,8 milyar dolar zarara uğrayıp, satılmaya hazır varlık portfolyosundan 21 milyar dolar değerinde tahvili elden çıkartması sonucunda tekrardan sermaye toplamak için yaptıkları çağırının başarısız olması ile bankanın battığı da belirtildi.

Amerika'nın en bilinen düşünce kuruluşlarından **Atlantic Council** küresel ekonomide kapsayıcı büyümenin önündeki zorlukların ele alınmasına yardımcı olmak amacıyla Nisan ayında **"Dünya Bankası'nın Küresel Ekonomideki Rolünü Yeniden Tanımlamasının Beş Yolu"**²² nu ele aldı. Bu beş yolun ilki Covid, çatışma ve iklim kaynaklı aşırı yoksulluktaki artışın ele alınması olurken, ikincisi borç sıkıntısı, üçüncüsü dijital devrim, dördüncüsü özel sermaye için teşvik yapılarının değiştirilmesi politika önerisi, sonuncusu ise kapsayıcı büyümenin kapsayıcı yönetim ile başlaması şeklinde sıralandı.

Küresel Ticaret Değerlendirmeleri

İşgücü yönetiminde uzmanlaşan Amerikan merkezli **Truein**'in yayımladığı **2023 Yılı Tedarik Zinciri Sorunları ve Olası Çözümleri**²³ makalesine göre Covid etkilerinin azalmasıyla 2023 yılında tedarik zinciri sorunlarının müşteri odaklı olacağı söylenirken, çözüm yolları da maliyet azaltmak yerine müşteri deneyimini iyileştirme odaklı olacağı ifade edildi. 2023 yılında tedarik zinciri sorunlarını "Artan Rekabet, Yüksek Tüketici Beklentileri, Nitelikli İşgücü Eksikliği, Talep Tahmininde Zorluklar, Siber Güvenlik, İklim Değişikliği, Çevresel Sürdürülebilirlik, Artan Maliyetler ve Malzeme Kıtlığı, Şeffaflık ve İzlenebilirlik, Maliyetlendirme ve Bütçeleme"

başlıklarıyla belirleyen kurum 2023 yılında eşi benzeri görülmemiş jeopolitik belirsizlikler sebebiyle güçlüklerin artmaya devam ettiğini de belirtti.

Rusya-Ukrayna Savaşı, küresel enerji fiyatları üzerinde büyük etkisi olan Rusya'ya yönelik kısıtlamalar, Avrupa ve Çin arasında demiryolu taşımacılığında yaşanan kesintiler, Çin'in Tayvan'a yönelik agresif tutumu nedeniyle iyice gerginleşen ABD-Çin ilişkileri özellikle de küresel üretimin yaklaşık %30'unu tek başına Çin'in oluşturması nedeniyle tedarik zincirininin tehdit altında kalmaya devam ettiğinin belirtildiği yazıda çözüm önerileri ise şu şekilde sıralandı:

- Yeniliği benimsemek (teknoloji ve yapay zekâ adaptasyonu)
- Ürün çeşitliliğini ve envanterini genişletmek
- Talep tahminini geliştirmek
- İade ürünler üzerinde çalışmak ve tersine lojistik kapasitesini genişletmek
- Tedarik zincirini dijitalleştirmek

Almanya merkezli **KIEL Institute for The World Economy** Ocak ayında dünya çapında 75 ülke ve bölgenin ticaret akışlarını (ithalat ve ihracat) ve bir bütün olarak dünya ticaretini tahmin eden **“Kiel Ticaret Göstergesi”**²⁴ raporunu yayımladı. Raporda Avrupa dış ticaretinin (ihracat değeri) bir önceki aya göre küçük bir artış ve Almanya için düşüş göstermesiyle, seneye sönük bir başlangıç yaptığı vurgulandı. Enstitünün Mart ayında yayımlanan **“Dünya Ticareti Rahat Bir Nefes Aldı”**²⁵ başlıklı Kiel Ticaret Göstergesinin güncellemesinde ise genel olarak fiyata göre ayarlanmış küresel ticaretin, Covid-19 salgını öncesi seviyesinin yaklaşık %13 üzerinde gerçekleştiği vurgulandı.

Şubat ayında **“Küreselleşmenin Ölümünü Kontrol Etmek”**²⁶ makalesini yayımlayan Washington merkezli **CATO Institute** (eski adıyla Charles Koch Vakfı), ABD Nüfus Sayım Bürosu tarafından paylaşılan 2022 takvim yılına ait ABD'nin ticaret verileri ışığında sürekli gündeme gelen “küreselleşmenin öldüğü” olgusunun aslında abartılan bir durum olduğunu ifade etti.

Enstitü, geçtiğimiz 2022 yılında enflasyona göre ayarlanmış ABD menşeli ürün ticaretinde 2021 yılında 2,9 trilyon dolar olarak gerçekleşen toplam ithalatın, 2022 yılında 3,1 trilyon dolar seviyesine; 1,7 trilyon dolar olan ihracatın ise 2022 yılında 1,8 trilyon dolar seviyesine yükseldiğini bildirdi. Makalede; aynı zamanda GSYİH'nin bir payı olarak ticaretin, tüm zamanların rekorunu kıramasa da %26,6 ile pandemi öncesi yüksek seviyeyi yakalamayı başardığı da duyuruldu.

Diğer yandan Birleşik Krallık'tan **Chatham House** ise Temmuz ayında **“Küresel Ticaret Resesyonu Çoktan Başlamış Olabilir”**²⁷ başlıklı bir değerlendirmede bulundu. Küresel ithalat hacminin yıllık büyüme oranının geçtiğimiz senenin sonunda negatif değerde kapandığı ve 2023 yılında da negatif devam etmesinin beklendiği ifade edildiği çalışmada durumun bu şekilde ilerlemesi halinde, özellikle gelişmekte olan ülkelerin derin darbeler alacağı da vurgulandı. Ticaretteki düşüşün nedenleri arasında özellikle gelişmiş ülkelerdeki tüketim alışkanlıklarında yaşanan değişimin yattığı, maldan hizmete doğru bir kaymanın yaşandığı söylenen makalede, küresel ekonomik büyümenin bulunduğumuz yıl için yaklaşık %2,3 civarı beklendiği ancak gelecek yıl büyümenin bu orandan daha düşük olacağını öngörüldüğü bildirildi.

KIEL Institute for The World Economy'nin Aralık ayındaki raporu ise **“Küresel Ticaret Azalırken Orta Doğu'daki Çatışmaların Ticaret Üzerinde Önemli Bir Etkisi Yok”**²⁸ açıklamasıyla geldi. Yazıda Orta Doğu'daki çatışma etkilerinin ancak orta ve uzun vadede ortaya çıkmasının beklendiği vurgulandı. Hong Kong'dan **South China Morning Post** ise **“Küresel Finans Faaliyetleri Batı Merkezlerinden Asya'ya Doğru Kayıyor”**²⁹ makalesinde New York ve Londra'dan sonra Singapur ve Hong Kong'un da en iyi dört finans merkezi sıralamasında yerini aldığı, bir önceki yıl Eylül ayında yapılan sıralamada da üç Çin şehrinin (Pekin, Şanghay ve Shenzhen) ilk 10'a girdiğini belirtti. Son birkaç yılda Hindistan'da açılan yeni banka hesabı sayısı 500 milyonu geçerken, bu durumun aynı zamanda büyük oranda potansiyel yatırımcı oluşturacağı vurgulandı.

Küresel ticaret ve Çin demişken Almanya'nın Politika bölümünde detaylarını okuyacağınız Hindistan'ın “büyük oyuncu” olmak konusundaki hamlelerine karşılık Çin Merkezli **Shanghai Institutes for International Studies** Ağustos ayında bir makale yayımladı. **“Hindistan'ın Çin'deki Kritik Mal İthalatını Artırması Ekonomik Bağımlılığını Yansıtıyor”**³⁰ başlıklı yazıda “2023 yılı mali verilerine göre Hindistan -küresel tedarik zincirinde Çin'in yerini alma planlarına rağmen- gerçekleştirilen 25 ana ürün ithalatını ciddi oranda artırarak Çin'e ne kadar bağımlı olduğunu göstermiştir” denildi. Reuters'e göre elektronik, otomobil yedek parça ve demir-çelik gibi ürünleri kapsayan 25 ana ürün grubu sayesinde aynı mali yıl içerisinde Hindistan, Çin'den gerçekleştirdiği elektronik cihaz ithalatı yıllık bazda %14, organik kimyasal ithalatı %9 oranında, demir-çelik ürünleri ithalatını ise %12,3 artırdı. Benzer şekilde Çin'in gümrük verilerine göre, 2023 yılının ilk yedi ayında Çin ile Hindistan arasındaki ticaret, yıllık bazda %4,6 artış göstererek 537,3 milyar yuana (74,54 milyar dolara) ulaşırken, Çin'in Hindistan'a ihracatı ise 461,94 milyar yuan olduğunun belirtildiği makalede ABD ve Çin arasında devam eden ticaret savaşı ortamında Hindistan'ın “Hindistan Üretimi” kampanyasını öne sürmesinin acele bir davranış olduğu da vurgulandı.

Enerji Gündemi

Ocak ayında yüksek enflasyon sebebiyle sık yapılan enerji zamlarını gündemine alan Bangladeş merkezli **Centre for Policy Dialogue**, “**Yüksek Enerji Fiyatlarıyla Nasıl Başa Çıkabiliriz?**”³¹ sorusu ile karşımıza çıktı. Makalede küresel pazardaki dalgalı enerji fiyatları, spot piyasada ithal LNG fiyatlarının yüksek olması, yerli üretimin olmaması gibi sebeplerden dolayı Bangladeş hükümetinin sert önlemler aldığı ifade edildi. Küresel enerji fiyatları yükseldiğinde yurt içi fiyatların yukarı yönlü hareket ettiğini, küresel fiyatlar düştüğünde yurt içi fiyatların beklendiği gibi düşmediğini eleştiren merkez, mevcut durumda piyasa fiyatının altında fiyatlandırılan kaynakların daha hızlı tükendiğini de vurguladı.

Enerji fiyatları dendiğinde uluslararası piyasaların “olağan şüphelisi”, Mayıs ayında **Valdai Discussion Club** tarafından hazırlanan makale “**Yeni Dünya Ekonomisinde Rusya ve Orta Asya’nın Rolü**”³² başlığı ile karşımıza çıktı. Küreselleşmenin sona ermekte olduğu ancak uzmanlaşma ve iş bölümünün hala ekonomik büyümeyi desteklediğinin vurgulandığı makalede, küresel değişimlerin karşılıklı ticaret ve yatırımın genişlemesine katkıda bulunarak Orta Asya ve Rusya ülkelerini kısmen etkileyeceğinin bilindiği ifade edildi. Rusya’nın dış ticaret cirosunda Orta Asya’nın payı yaklaşık %5 olurken önümüzdeki yıllarda bu oranın artacağına öngörüldüğünü ifade eden kuruluş, Rusya’nın Kuzey-Güney transit koridoruna büyük ilgi gösterdiğini de hatırlattı. Yazıdaki diğer bilgiler ise şu şekilde sıralandı:

- Çin-Kazakistan demiryolu, Rusya’nın Trans-Sibirya Demiryolu üzerindeki yükünü azaltarak verimliliği artırıyor.
- Kazakistan demiryolu altyapısının Rusya’dan Çin’e metal ve kömür ihracatında da kullanılabileceği söyleniyor.
- Enerji alanında Özbekistan ve Kazakistan’ın gaz ithalatçısı olması bekleniyor.

- Gaz endüstrisi, Özbekistan ekonomisinde büyük bir rol oynuyor. Gaz, elektrik üretiminin yaklaşık %90'ını ve ülke ihracatının %7'sini oluşturuyor.
- Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki doğal gaz üretiminin ise 53,5 milyar metreküp olması, 2027 yılına kadar 77-79 milyar metreküpe yükselmesi bekleniyor.

“Petrol Devleri Günde 1 Milyon Varilin Üzerinde Sürpriz Kesintiler Açıkladı”³³ çalışması ile **AL-MONITOR**, Mayıs ayından yılsonuna kadar günlük 1 milyon varilden fazla kesinti yapıldığını ifade etti. Arap asıllı Amerikalı girişimci Jamal Daniel tarafından kurulan ABD merkezli haber sitesi, bu kesintinin ve Rusya'nın günlük 500.000 varillik kesintiyi uzatma kararının, enflasyonu ve faiz oranlarını yükseltme riski barındırdığı belirtildi. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) Şubat ayında 2023 dünya petrol talebi tahminini yükselterek, talebin bu yıl günde 2,3 milyon varil artarak günde ortalama 101,87 milyon varile çıkmasını beklediğini açıkladı.

Aynı dönemde Orta Doğu'nun, yer altı kaynakları açısından zengin olduğunu, dünya petrol üretiminin %36'sını, petrol ihracatının %46'sını, doğal gaz üretiminin %22'sini ve sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ihracatının %30'unu gerçekleştirdiğini ve bu rakamların daha da artacağını belirten **The Economist**, **“Körfez Ülkeleri Orta Doğu'yu Kendilerine Göre Yeniden Şekillendirmek İstiyor”³⁴** başlığıyla gündeme geldi. Makalede İslamcı şiddet ve mezhep çatışmalarının bölgenin sıkıntılarını artırdığına, Orta Doğu'nun dünya nüfusunun %6'sını oluşturmasına rağmen, ekonomik çıktının sadece %4'üne sahip olduğuna değinildi. **The Economist**, bölgenin büyük bölümünde kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla sürekli düşerken, savaşın parçaladığı Sudan, Suriye ve Yemen bir yana, Mısır ve Lübnan'da da yoksulluk oranlarının yükseldiğini vurguladı.

Avro Bölgesi Değerlendirmeleri

Almanya merkezli **ZEW**, **“Avro Bölge Ekonomisi İvme Kazanıyor”³⁵** çalışmasında Avro bölgesi ekonomisinin Almanya'daki olumsuzluklara rağmen pozitif bir ilerleme gösterdiğini açıkladı. Almanya ekonomisinin 2023 yılının ilk çeyreğinde reel GSYH'de %0,3'lük bir düşüş yaşayarak resesyona girdiğinin belirtildiği makalede Avro bölgesinin ekonomik gidişatı daha dirençli görünürken 2023 yılı için ise büyümenin %0,7 olacağını öngörüldüğü ifade edildi.

Tarihler Kasım ayını gösterdiğinde **MISES WIRE**, tam tersine bir tablo ile karşımıza çıktı. **“Avro Bölgesi Felaketi: Durgunluk ve Stagflasyon Arasında”³⁶** başlıklı yazıda Avro Bölgesi ekonomi verilerine bakıldığında durumun görünenden daha kötü olduğu ve bir daralma yaşandığının gözlemlendiği bildirildi. S&P Global tarafından derlenen Avro Bölgesi imalat satın alma yöneticileri endeksindeki gerilemeye dikkat çekilen makalede Avrupalı analistlerin hizmet sektörünün fazlasıyla büyük ve güçlü olduğu bahanesini kullanarak imalattaki düşüşü görmezden geldikleri de ifade edildi. Avro Bölgesi Bileşik PMI Göstergesi (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) ise son otuz beş ayın en düşük seviyesi olan 46,5 ile büyük bir daralma yaşarken, hizmet sektörü ise son otuz iki ayın en düşük seviyesi olan 47,8 ile durgunluk bölgesine geriledi.

Stagflasyon, stagnasyon (durgunluk) ve enflasyonun aynı zamanda görüldüğü durumu ifade eder. Ekonomide stagflasyon olduğu dönemlerde piyasa durgundur ve fiyatlar yükselmiştir. Stagflasyon zamanlarında durgunluk ve fiyat yükselişini işsizlik oranındaki artış takip eder.

Bazı analistlerin yaşanan ekonomik daralmadan dolayı enerji krizini ve Avrupa Merkez Bankası (ECB) faiz artırımlarını suçladığını aktaran MISES WIRE, büyük teşvik paketleri, açık harcamalar, uzlaşmacı para politikası ve ucuz doğal gaz, kömür dış desteği gibi fırsatlara rağmen hala ekonomide büyüme belirtisinin olmadığını da altını çizdi. Avro Bölgesini eski sektörleri ve zombi firmalarını sübvans ederek, devlet harcamalarını şişirerek, en üretken sektörler üzerindeki vergileri büyük ölçüde artırarak teknoloji, endüstri ve yüksek üretkenlik sektörlerini uzaklaştırmakla eleştiren yazıda “Avrupa hükümetleri tüm mali dengesizliklerin para politikası tarafından gizleneceğine inanmakta, negatif reel oranlar ve borçtan para kazanılmasını talep etmektedir. Bu nedenle, Avrupa Merkez Bankası’nın durgunluk ve stagflasyon arasında seçim yapmak zorunda kalacağı düşünülmekte” açıklamasına da yer verildi.

Avrupa’yı ilgilendiren bir diğer konu da 9 Eylül’de düzenlenen G20 Zirvesi çerçevesinde Hindistan, Avrupa Birliği (AB), Almanya, İtalya, Fransa, ABD, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) arasında demiryolu hatları, deniz hatları ve karayolu ağlarından oluşan Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Ekonomik Koridoru’nu (IMEC) kurmak üzere birlikte çalışmayı taahhüt eden bir Mutabakat Zaptının imzalanmasıydı. Yeni Delhi’de bulunan **Indian Council of World Affairs** tarafından kaleme alınan “**Hindistan - Orta Doğu - Avrupa Ekonomik Koridoru:**

Yönler ve Beklentiler³⁷ yazısında projenin üç temel unsuru şu şekilde sıralandı: Enerji şebekeleri aracılığıyla enerji kaynağı iletiminin geliştirilmesi / Düşük ve orta gelirli ülkelerde altyapı açığının kapatılması / Altyapı iş birliği yoluyla bölgesel güvenliğin artırılması.

Koridorun ABD liderliğindeki Küresel Altyapı ve Yatırım Ortaklığı (PGII) tarafından da destekleneceği duyurulan makalede sürecin Batı Asya ve Avrupa'nın gelişen pazarlarına alternatif bir ulaşım yolu sağlaması bakımından önemli olduğuna da değinildi. Koridorun pek çok analist tarafından, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ne (BRI) bir alternatif olarak görüldüğünü de aktaran kuruluş, projenin gerçekleşmesi önündeki zorlukları da listeledi: **"İlk** olarak katılımcı ülkeler ortak bildiriye mali taahhütlerde bulunmamıştır. Tüm bölgeler arası bağlantı projelerinde olduğu gibi, mali sorumlulukların paylaşımı, jeopolitik ve diplomatik manevralarla ilgili zorluklar olacaktır. **İkinci** olarak Batı Asya ülkeleri arasındaki mezhepsel, dini ve siyasi gerilimler göz önüne alındığında, bağlantı projesinin gerçekleştirilmesi için yüksek düzeyde koordinasyon ve planlama gerekecektir. **Üçüncü** sırada Suudi Arabistan ile ilişkilerin normalleşmemesi nedeniyle demiryolu bağlantısını İsrail'e bağlamak zor olabilir. **Dördüncü** İtalya, Suudi Arabistan ve BAE gibi ülkeler de BRI'nin bir parçasıdır ve bu ülkelerin BRI ve IMEC'e olan taahhütleri konusunda çatışmalar yaşanabilir. **Beşinci**, Koridor Yunanistan'ı projeye dâhil etmiş ancak Türkiye'yi etmemiştir."

Aralık ayına gelindiğinde **"Avrupa, Çin'in Ekonomik Gücünü Jeopolitik Amaçlar İçin Nasıl Kullandığını Deneyimliyor"**³⁸ makalesini yayımlayan Belçika merkezli **EGMONT**, Dubai'de gerçekleştirilen COP28 Zirvesinde AB'nin kendisini gururla iklimin önde gelen elçisi olarak sunarken son araştırmaların Çin'in Avrupa güneş paneli pazarındaki hakimiyetinin Avrupa'yı siber saldırılara karşı nasıl savunmasız hale getirdiğini ortaya koydu. "Uzmanlar, Çin'in önümüzdeki yıllarda güneş paneli endüstrisinin yaklaşık %90'ını kontrol altına alacağını öngörmektedir. Tüm Avrupa'nın güneş paneli enerji şebekesini felç etmek için Çinli bir bilgisayar korsanı yeterlidir" açıklamasını yapan kuruluş sonuç olarak "asıl sorulması gereken soru Çin'in bu kapasiteyi kullanıp kullanamayacağıdır" dedi.

Estonya merkezli **The International Centre for Defence and Security**, güneş panellerinden sonra bir başka gündemi **"Avrupa'da Çinli Elektrikli Araçlar: Avrupalı Otomobil Üreticileri İçin Bir Tehdit mi?"**³⁹ sorusu ile ele aldı. Çalışmada Çin'in, Avrupa'daki elektrikli araç pazarını tehdit ettiği ifade edildi. Çin'in 2023 yılında Avrupa'da 100.000'den fazla elektrikli araç satma hedefinde ilerlemesiyle birlikte bu büyük hacmi görmezden gelmenin giderek zorlaştığı belirtildi. Ayrıca çalışmada, Münih'te düzenlenen otomobil fuarına katılan firmaların yarısından fazlasının Çin firması olduğu ve elektrikli araç sektöründeki Çin hakimiyetinin büyümeye devam ettiği söylendi.

Çin'in Ticareti Nereye Gidiyor?

Tüm dünyanın gözü üzerindeyken Çin'in ticaretini konu alan **South China Morning Post**, **"Çin Ticareti: 2023'ün Başında İhracat ve İthalat Düşerken Ekonomik Toparlanma Test Edildi"**⁴⁰

yayınıyla karşımıza çıktı. Çin ihracatının Ocak ve Şubat aylarında bir önceki yıla göre %6,8, ithalatının ise %10,2 düştüğü ifade edilen analizde Çin'in ihracatında yaşanan azalma üzerine uzmanlar 2023 yılında ülkedeki iç talebe daha fazla bağımlı olunacağını belirtti.

“Çin'in Ekonomik Görünümü: Uzun Vadede Ortaya Çıkabilecek Tehditler”⁴¹ isimli çalışmada Birleşik Krallık merkezli **National Institute of Economic and Social Research** ise Çin'in artık bir üretim merkezi haline geldiğini ifade etti. Kuruluş küresel ekonometrik modeli kullanılarak Çin ekonomisini etkileyen iki uzun vadeli faktörün incelendiği çalışmada, 2022 yılında Çin nüfusunun 1961'den bu yana ilk kez azaldığının saptandığını da aktardı.

Kiel Institute for the World Economy, “Çin Dünya Ticaretini Destekliyor ve İhracat Rekoru Kırıyor”⁴² vurgusunun yaptığı çalışmada, geçtiğimiz kış döneminde ticarete birtakım sıkıntılarla mücadele eden Çin'in toparlanma sürecine girdiğini ve artık birçok ülkeye kıyasla daha çok mal ihraç ettiğini ifade etti. Haziran ayı ticaret verilerine göre; Almanya'da ihracatın %0,4, ithalatın %1,3 oranında azaldığı, AB'de ihracatın %1,2, ithalatın %0,5 azaldığı, ABD'de ihracat %0,9 artarken, ithalatın %2,8 azaldığı, Çin'de ise ihracatın %3,5, ithalatın %3,7 oranında arttığı, dünya ticaretinde ise %0,3 artış olduğu vurgulandı. Çin'in, ilkbahar döneminden bu yana ihracat miktarını önemli ölçüde artırmayı başardığı ve Mart döneminde 315 milyar dolar değerinde mal ihraç ederek önemli bir gelişme sağladığı belirtilen çalışmada, Çin'in aynı zamanda dünya üzerinde 300 milyar sınırını aşan ilk ülke olduğu ve ihracatını artırmasıyla küresel mal ticaretini de pozitif etkilediği vurgulandı.

Çin'in yatırımlarını büyüttüğü alanlardan birisinin de çip üretimi olduğunu ele alan Amerikan haber dergisi **TIME**, **“Çin, İki Yıllık Çip Üreticisine 5,4 Milyar Dolarlık Yatırım Yaptı”**⁴³ derken, Changxin Xinqiao Memory Technologies Inc. yarı iletken firmasının devlet destekli yatırımcılardan yaklaşık 39 milyar yuan (5,4 milyar dolar) topladığını ifade etti. Son yıllarda ABD tarafının Çin'in son çip teknolojilerine erişimini kısıtlama yönünde çeşitli faaliyetlerde

bulunduğu fakat Pekin'in yarı iletken endüstrisinde ciddi atılımlar yapma çabası içerisinde olduğu da makalede belirtildi.

Amerika'nın Çip Yatırımları

Observer Research Foundation, Şubat ayında “**Yeni Teknoloji Girişiminde Hindistan-Amerika Ortaklığı**”⁴⁴ yazısını yayımlarken ABD ve Hindistan'ın girişimi ile kurulan “Kritik ve Gelişen Teknoloji” ortaklığı ile iki ülke arasındaki ilişkilerin artırılmanın hedeflendiğini vurguladı. Teknolojinin günümüzde ulusal güvenlik meselesinin merkezini oluşturduğu, ABD ve Hindistan'ın kritik ve gelişen teknolojilerde -bilgisayar, nükleer enerji teknolojileri, yapay zekâ, otonom sistemler ve robot teknolojilerinde- önemli bir paya sahip olduğu belirtildi. ABD ile Çin arasında “Çip savaşı” ile başlayan teknoloji yarışının, Hint-Pasifik bölgesindeki ortaklıkları şekillendirmeye devam edeceği de raporda vurgulandı.

Ağustos ayında **The Economist**, “**Amerika Çip Fabrikaları Kuruyor - Şimdi İşçi Bulma Zamanı**”⁴⁵ başlığı ile yukarıdaki konunun devamı niteliğinde bir çalışma yayımladı. Yazıda son on yıllık dönemde ABD'de bulunan birçok bilgisayar çipi üreticisinin ülkeyi terk ettiği, bu gidişatı tersine çevirmek adına uygulamaya konan Çip Yasası (Bilinen adıyla CHIPS) ile hükümetin, önümüzde beş yıl için yaklaşık olarak 50 milyar dolar tutarında yardımda bulunacağı aktarıldı. Yarı-iletken Endüstri Derneği'nin tahminlerine göre; 2030 yılına kadar ABD'deki çip sektörünün 67.000 teknisyen ve bilgisayar mühendisi, genele yayıldığına ise bu özelliklerde yaklaşık 1,4 milyon işçi açığı yaşayacağı vurgulandı. Her sene sektörde çalışabilecek yaklaşık 70.000 öğrencinin mezun olmasının, ileride yaşanacak işçi açığının ne kadar ciddi olacağını gösterdiğinden de bahsedilen makalede ilk TSMC (Tayvan Yarı-iletken İmalat Şirketi) fabrikasının önümüzdeki yıl faaliyete geçmesi beklenirken, Temmuz ayında yapılan bir başka açıklamada sektörde çalışabilecek uzman işçi sorunu nedeniyle fabrikanın ancak 2025 yılında faaliyete geçebileceği öne sürüldü.

ABD merkezli **Center for Strategic International Studies (CSIS)**, çip üreticisi Intel'in üretim altyapısını genişletmeyi taahhüt ettiği ve farklı ülkelerde çeşitli yatırımlar yaptığını “**İnovasyon**

Ampulü: Çip Üretimine Küresel Yatırımlar⁴⁶ başlığıyla gündeme getirdi. 2023 yılında ABD'nin ticari yarı iletken üretim tesislerinin inşası, genişletilmesi veya modernizasyonunu içeren projeleri tamamlamak isteyen başvuru sahipleri için toplam 39 milyar dolarlık sübvansiyonla, ilk CHIPS Yasası finansman fırsatını başlattığı da çalışmada ayrıca belirtildi.

Almanya'ya Detaylı Bakış

Ülkemizin en önemli ticaret ortaklarından Almanya ile ilgili öne çıkan raporlardan ilki **IFO Institute** tarafından yayımlanan, **“Alman İmalatında Yaşanan Malzeme Kıtılığı Çözölmeye Devam Ediyor**⁴⁷ isimli makale oldu. Haziran ayında şirketlerin %31,9'unun malzeme kıtlığı bildiriminde bulunduğu, bu oranın Temmuz ayında %29,5'e kadar gerilediğinin bildirildiği yazıda bazı elektronik parçalarda sıkıntıların sürdüğü ifade edilirken, yaklaşık bir yıldan beri istikrarlı bir şekilde düzelme görüldüğü de dile getirildi. Enstitü otomotiv, veri işleme malzemeleri, makine ve teçhizat imalatçılığında darboğaz olduğunu belirtirken ayrıca çalışmada kimya endüstrisi, mobilya üretimi, baskı ürünleri, orman ürünleri üretimi, kâğıt üretimi gibi sektörlerde de %10'nun altında darboğaz yaşandığı ifade edildi. Yine aynı enstitünün, **“Almanya'nın Perakende Gıda Sektöründe Tedarik Sıkıntısı Artıyor**⁴⁸ raporunda ise güçlü bildirim oranının önceki aya kıyasla %79,7 gibi kritik bir seviyeye yükseldiği ifade edildi. Yazıda üreticilerin tedariki durdurmasının ve perakendecilerin de bazı ürünleri listeden kaldırmasının sektör üzerindeki baskıyı artırmaya devam ettiği belirtildi. Makalede ayrıca tedarik sıkıntısı yaşadığını belirten firmaların oranının sektörlere göre değişmekte olduğu ve araç bayilerinde %60,9 olan oranın, bilgisayar ve yazılım alanında ise %42,3 olduğu açıklandı.

Almanya araba üretiminde dünyada önemli bir konumdayken **The Economist “Almanya Araba Üretmeyi Bıraksaydı Ne Olurdu?”**⁴⁹ sorusu ile karşımıza çıktı. Çalışmada sektörde yükselen maliyetler, talepte yaşanan azalmalar ve pazarda artan rekabet gibi birçok nedenden dolayı araba firmalarının da sıkıntıda olduğuna dikkat çekildi. Volkswagen 2023 yılının ilk yarısında satışlarını %18 oranında artırarak 156 milyar avroya yükseltirken yazılım konusunda ise sıkıntı yaşadığı vurgulandı. Ayrıca makalede Çin'in hızla büyüyen elektrikli araç pazarında Volkswagen'in payının %2 kadar çok düşük bir oranda olduğu ve çeşitli araştırma kuruluşları tarafından Volkswagen'in olmadığı bir Almanya'nın nasıl olacağı sorgulandığı öne sürüldü.

Aynı Leibniz Institute for Economic Research gibi Leibniz Derneği iştiraki olan **Halle Institute for Economic Research, ise “Alman Ekonomisinde Baskı Devam Ediyor**⁵⁰ isimli çalışmada, 2023 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın (GSYH) %0,5 oranında azalmasının, 2024 yılında ise %0,9 oranında artmasının beklendiğini ifade etti. Küresel ekonominin 2023 yılının sonbahar aylarında ivme kaybetmeye devam ettiği belirtildi. Üretimin ve uluslararası mal ticaretinin pandemiye bağlı talep azalışından dolayı geçen yıldan bu yana durgunlaştığı, faiz oranındaki artışın ise yatırım faaliyetleri üzerinde baskı oluşturduğu ifade edildi. Ayrıca çalışmada, finansman maliyetlerindeki belirgin artış nedeniyle konut yatırımlarının önemli ölçüde düşeceği ve hatta yüksek enerji fiyatları ile elektro mobiliteye geçişlerin olacağı vurgulandı.

Konut ile alakalı olarak **IFO Institute** de “**Avrupa İnşaatı Gelecekte Daha Yavaş Büyüyecek**”⁵¹ tespitinde bulundu. İçerikte; önemli ölçüde pahalanan konut kredileri, inşaat maliyetlerinde yaşanan keskin artışlar ve federal hükümetin yeni inşaatlara yönelik uyguladığı sübvansiyonun azalması ile inşaat sektörünün baskı altında olduğu ifade edildi. 2023'ten 2024 yılına kadar olan dönem boyunca inşaat faaliyetlerinin yaklaşık %3 oranında azalacağı ve 2025 yılında ufak bir artış yaşanacağı belirtildi. *Almanya'nın da aralarında bulunduğu konut kriziyle ilgili diğer detayları Almanağımızın Sosyal bölümünde okuyabilirsiniz.*

IFO'nun, Ağustos ayındaki raporu ise istihdam üzerineydi. “**Almanya'nın Nitelikli Eleman Sıkıntısı Arttı**”⁵² araştırmasında; 2023 yılı Nisan ayında şirketlerin %42,2'sinin kalifiye işçi sıkıntısı yaşadığı belirtilirken, bu rakamın aynı yılın Temmuz ayında %43,1'e yükseldiği ifade edildi. Kalifiye eleman sıkıntısının en çok 2022 yılı Temmuz ayında %49,7 ile hissedildiği belirtildi. Nitelikli istihdam sorununun en çok hizmet sektöründe yaşandığını ifade eden IFO Institute, hukuk ve muhasebe hizmetlerinde yaklaşık %75,3 oranında nitelikli eleman bulamadıklarını da söyledi. Yazıda ayrıca bilişim teknolojisi üreticilerinde %43,1 oranında, makine ve teçhizat imalatçıları ise %40,9 oranında kalifiye eleman sorunu olduğu vurgulandı.

Almanya'nın komşusu ve bir diğer Cermen Devleti olan Avusturya ise 2023 yılında mültecilerin işgücündeki durumlarını masaya yatırdı. **The Vienna Institute for International Economic Studies**, “**Avusturya'da Mültecilerin İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Ne Kadar Başarılı?**”⁵³ sorusu ile gündeme getirdiği konuyla ilgili mültecilerin Avusturya işgücü piyasasına girmelerinin diğer ülkelerdeki göçmenlerden neredeyse üç yıl daha uzun sürdüğü, bunun sebebinin de büyük ölçüde mülteci başvuru prosedürü sırasında işgücü piyasasına erişim üzerindeki ciddi kısıtlamaların olduğu ifade edildi. Ayrıca çalışmada Avusturya işgücü piyasasına yavaş giriş ve düşük kaliteli ilk işlerin, mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonunun uzun vadeli başarısı üzerinde uzun süreli bir etkiye sahip olduğu, ayrıca sadece ortak etnik kökenli sosyal ağlar üzerinden iş aramanın zararlı olabileceği de belirtildi. Ek olarak; Almanca yeterliliği, sosyal ve iş piyasasına entegrasyon, yaşam ve barınma koşullarının dayanıklılığa katkıda bulunduğu ve daha iyi ruh sağlığı oluşturduğu da tespit edildi.

DÜNYA EKONOMİ GÜNDEMİNDE İLK 20

Kaynakça

1. <https://www.orfonline.org/expert-speak/what-to-do-with-the-potential-debt-crisis-looming-over-the-world/>
2. <https://www.niesr.ac.uk/blog/inflation-falls-less-expected-inflationary-pressures-persisting>
3. <https://www.ifo.de/en/facts/2023-10-19/economic-experts-survey-economists-expect-inflation-fall-worldwide-q3-2023>
4. <https://australianinstitute.org.au/post/925000-are-now-working-more-than-one-job/>
5. <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/12/10/vladimir-putin-is-running-russias-economy-dangerously-hot>
6. <https://www.ifpri.org/blog/food-price-inflation-really-subsidizing>
7. <https://www.ifpri.org/blog/despite-improved-global-market-conditions-high-food-price-inflation-persists>
8. <https://cepr.net/fed-interest-rate-decision-could-hurt-housing/>
9. <https://mises.org/wire/consumer-credit-expanding-even-while-fed-pushes-interest-rates>
10. <https://www.bloomberght.com/fed-faiz-kararini-acikladi-2343853>
11. <https://austriancenter.com/de-dollarization-has-begun/>
12. <https://valdaiclub.com/a/highlights/globalisation-under-a-eurasian-westphalian-world/>
13. https://www.rieti.go.jp/en/special/p_a_w/195.html
14. <https://www.rieti.go.jp/en/papers/contribution/ogawa/10.html>
15. <https://www.pii.com/blogs/realtime-economics/who-wins-us-debt-default-china>
16. <https://futures.issafrica.org/blog/2023/BRICS-and-the-future-of-the-US-dollar>
17. <https://www.orfonline.org/expert-speak/digital-ruble/>
18. <https://www.ifo.de/en/press-release/2023-01-12/german-banks-more-reluctant-lend-companies>
19. <https://www.pii.com/blogs/realtime-economics/central-banks-are-incurring-losses-critics-concerns-are-overblown>
20. <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/10/what-does-silicon-valley-banks-collapse-mean-for-the-financial-system>
21. <https://www.scmp.com/business/banking-finance/article/3213352/why-did-silicon-valley-bank-fail-and-what-does-it-mean>
22. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/five-ways-the-world-bank-can-redefine-its-role-in-the-global-economy/>
23. <https://truein.com/supply-chain-issues-and-possible-solutions/>
24. <https://www.ifw-kiel.de/index.php?id=15876>
25. <https://www.ifw-kiel.de/publications/media-information/2023/world-trade-takes-a-breather/>
26. <https://www.cato.org/blog/checking-death-globalizationtm>
27. <https://www.chathamhouse.org/2023/07/global-trade-recession-may-have-already-started>
28. <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/global-trade-declines-middle-east-conflict-without-acute-impact-on-trade/>
29. https://www.scmp.com/native/business/banking-finance/topics/wealth-management-new-world/article/3210854/global-financial-activities-see-gravity-shift-western-hubs-towards-asia?module=lead_hero_story&pgtype=homepage
30. <https://www.sis.org.cn/Commentary/15083.jhtml>
31. <https://cpd.org.bd/how-do-we-cope-with-high-energy-prices/>
32. <https://valdaiclub.com/a/highlights/the-role-of-russia-and-central-asia-in-new-word/>
33. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/04/oil-powers-announce-surprise-cuts-more-1-million-bpd>
34. <https://www.economist.com/briefing/2023/09/07/the-gulf-countries-want-to-reshape-the-middle-east-in-their-image>
35. <https://www.zew.de/en/zew/news/eurozone-economy-gaining-momentum#>
36. <https://mises.org/wire/eurozone-disaster-between-stagnation-and-stagflation>
37. https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=1&ls_id=10060&lid=6413
38. <https://www.egmontinstitute.be/time-and-again-europe-experiences-how-china-uses-its-economic-power-for-geopolitical-purposes/>
39. <https://icds.ee/en/chinese-evs-in-europe-a-threat-to-european-automakers/>
40. https://www.scmp.com/economy/economic-indicators/article/3212623/china-trade-exports-imports-continue-decline-combined-january-february-data?module=lead_hero_story&pgtype=homepage
41. <https://www.niesr.ac.uk/blog/chinas-economic-horizon-looming-threats-in-the-long-run>
42. <https://www.ifw-kiel.de/publications/media-information/2023/china-supports-world-trade-and-breaks-export-record/>
43. <https://time.com/6332055/china-invests-changxin-xinqiao-memory/>
44. <https://www.orfonline.org/research/india-us-relationship-in-a-new-tech-order>
45. <https://www.economist.com/united-states/2023/08/05/america-is-building-chip-factories-now-to-find-the-workers>
46. <https://www.csis.org/analysis/innovation-lightbulb-global-investments-chip-manufacturing>
47. <https://www.ifo.de/en/facts/2023-08-08/material-shortages-continue-ease-german-manufacturing>

48. <https://www.ifo.de/en/facts/2023-07-07/more-supply-bottlenecks-german-food-retail>
49. <https://www.economist.com/business/2023/07/31/what-if-germany-stopped-making-cars>
50. <https://www.iwh-halle.de/en/press/press-releases/detail/the-german-economy-continues-its-downturn-1/>
51. <https://www.ifo.de/en/press-release/2023-01-18/european-construction-industry-will-see-weaker-growth-future>
52. <https://www.ifo.de/en/facts/2023-08-16/germanys-shortage-skilled-workers-worsens-slightly>
53. <https://wiiw.ac.at/how-successful-is-the-labour-market-integration-of-refugees-in-austria-n-616.html>

POLİTİKA

Gazze Ablukada

Hiç kuşkusuz ki 2023'ün en yıkıcı gündemini uluslararası çatışmalar özellikle de Ekim ayındaki Hamas saldırısı ve İsrail'in Filistin'e karşı başlattığı savaş oluşturdu. İsrail'in, Hamas'ın 7 Ekim baskınına 'misilleme' diyerek Gazze Şeridi'ne yönelik hava, kara ve denizden başlattığı saldırılarda üçüncü ayın tamamlanmasıyla **"İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarında son üç ayda yaşananlar"**¹ haberini yayımlayan Lyon merkezli **Euronews**'in Türkçe edisyonundan satır başları şöyle:

- Askeri analistlerin "yakın tarihin en tahrip edici, en kanlı ve en ölümcül saldırıları" olarak tanımladığı süreç geride on binlerce ölü, yaralı ve BM verilerine göre 1,9 milyon yerinden edilmiş kişi bıraktı.
- İsrail'in kuşatma altındaki Gazze Şeridi'ne düzenlediği saldırılarda, öldürülen Filistinlilerin sayısı 20 bini geçerken Gazze'deki yönetimin medya ofisinden yapılan açıklamada son üç ayda hayatını kaybedenlerin 10 bininin çocuk, 7 bininin kadın olduğu bilgisi paylaşıldı.
- Savaşın başlamasından bu yana İsrail saldırılarında Gazze'de en az 142 BM çalışanı hayatını kaybetti.
- Filistinli kaynaklara göre savaşın başından bu yana Gazze'de en az 109 gazeteci İsrail saldırılarında yaşamını yitirdi.
- Çocukları Kurtarın Vakfı'nın (Save the Children) verilerine göre, Gazze'de son üç aydır devam eden bombardımanlar sırasında günde ortalama 10'dan fazla çocuk bir ya da iki bacağıni kaybetti.
- UNICEF, kentte artan çatışma, gıdasızlık ve hastalığın ortaya çıkardığı "ölümcül döngü"nü 1,1 milyon çocuğu tehdit ettiğini bildirdi.
- BM Sağlık Hakkı Özel Raportörü Tlaleng Mofokeng, Gazze'de "kıtlık değil kasıtlı açlık" yaşandığını bildirdi. Güney Afrikalı diplomat, "acil ateşkes" çağrısını yineledi.
- Başbakan Binyamin Netanyahu liderliğindeki İsrail hükümeti, "Hamas yok edilene kadar" saldırıların devam edeceğini belirtiyor.
- BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimî üyesinden biri olan ABD, özellikle ateşkes öngören tasarıları reddetti. Mali ve askeri yardımın yanı sıra İsrail'e büyük ölçekli siyasi destek de sağlayan ABD, 1954 ile 2023 yılları arasında BM Güvenlik Konseyi'nde İsrail'i kınayan kararlara karşı 34 kez veto yetkisini kullandı.
- Öte yandan Güney Afrika Cumhuriyeti 29 Aralık'ta, İsrail'in 7 Ekim'den bu yana Gazze'de işlediği fiillerle 1948 tarihli BM Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ni ihlal ettiği gerekçesiyle Uluslararası Adalet Divanı'nda İsrail aleyhine "soykırım davası" açtı.

Avusturya merkezli **International Institute for Peace** Kasım ayında ABD ve AB'nin İsrail'in yeni yerleşim birimlerinin oluşturulmasını defalarca eleştirirken İsrail'e yaptırım uygulamaktan kaçınmalarına da değinerek **“İsrail ve Filistin: Barış Şansı Var mı?”**² makalesini yayımladı. İsrail-Filistin sürecine çözüm olarak farklı aktörler tarafından önerilen alternatif barış planlarının bazıları şu şekilde:

İki Devletli Çözüm: Daha önceki barış müzakerelerinin de temelini oluşturan plan, İsrail'in yanında bağımsız bir Filistin Devletinin kurulmasını öngörür, karşılıklı olarak kabul edilen sınırlar ve paylaşılan Kudüs'ün her iki devletin de başkenti olmasını önerir.

Tek Devletli Çözüm: Bu öneri, İsrailiilerin ve Filistinlilerin eşit haklara sahip olduğu tek, birleşik bir devletin oluşturulmasını savunur. Ayrı ulus devletler fikrine meydan okur ve her etnik grup veya dine mensup vatandaşlar için demokratik kapsayıcı bir toplum hayal eder. Ancak bu öneri eleştirmenler açısından, dini ve siyasi ayrılıklar nedeniyle gerçekçi bulunmamakta.

Bölgesel Yaklaşım: Bölgesel bir çerçeve için komşu Arap devletlerini barış sürecine dahil etmeyi önerir. Bu yaklaşım sadece İsrail-Filistin çatışmasını değil, aynı zamanda İsrail ile Arap devletleri arasındaki ilişkilerin normalleşmesi, ekonomik iş birliği ve güvenlik garantileri gibi daha geniş bölgesel konuları ele alır.

Uluslararası Müdahale: Bu plan, ABD, Rusya ve BM gibi uluslararası aktörlerin daha aktif bir rol oynamasını önerir. Taraflar arasındaki müzakereleri kolaylaştırmak ve anlaşmazlıkları çözmek için tarafsız bir arabulucu veya müzakereci atanması gerekir.

Toprak Takası: Bu öneri, İsrail'in bazı yerleşim yerlerini Filistin'e devretmesini ve karşılığında Filistin'in başka bölgelerini İsrail'e bırakmasını öngörür. Taraflar arasında toprak paylaşımı sağlanarak, barış için daha sürdürülebilir bir zemin oluşturulabilir.

Savaşlar Dünyayı Sarsıyor

2023'ün başında **Chatham House “Rusya-Ukrayna Savaşının Dünyaya Etkileri”ni³** incelediği bir yazı yayımladı. Putin'in Ukrayna'daki işgal girişiminin küresel gıda ve enerji güvenliğini tehlikeye attığına değinen merkez, sürecin Avrupa ülkelerinin savunma sanayi bütçelerini arttırmalarına yol açtığını da belirtti. Makalede Rusya-Ukrayna savaşının enerji ve gıda tedariginde aksamalara neden olduğundan ve aksayan ürünlerden birisinin gübre olması nedeniyle; küresel gıda zincirindeki fiyatların görülmemiş seviyelere yükseldiğinden bahsedildi. Çalışmada ayrıca Rusya'nın uluslararası hukuku ihlal etmesinin ve uyarılara rağmen geri adım atmamasının, 26 yıldır üye olduğu Avrupa Konseyi'nden atılmasına neden olduğu da hatırlatıldı.

Ekim ayına gelindiğinde Rusya'nın Ukrayna ile devam eden savaşı 600. günü aşmış ve İsrail'in Gazze ablukası 10. günündeyken Norveç'te bulunan **The Peace Research Institute Oslo**, iki savaşın kesişimini **“Moskova Gazze'deki Çatışmadan Faydalanmak İstiyor”⁴** başlığıyla ele aldı. İçerikte gözlerin Ukrayna savaşından Gazze'ye dönmelerinin ve ABD'nin askeri yardımlarını Ukrayna'dan İsrail'e kaydırmasının Rusya'nın yararına olduğundan ancak bazı ABD ve Batılı kuruluşların Ukrayna'ya yapılan yardımların azalmayacağını vurguladığından bahsedildi.

Yılın son ayına gelindiğinde ise **“Ukrayna Destek Takibi: Ocak 2022'den Bu Yana Yeni Yardımlar En Düşük Seviyeye Geriledi”⁵** çalışmasıyla **KIEL Institute for The World Economy** yukarıdaki soruya yanıt verdi. Yazıda 2023 yılı Ağustos ve Ekim ayları arasında Ukrayna'ya taahhüt edilen yeni yardım miktarında ciddi bir azalma yaşandığı, 2022 yılının aynı dönemi ile kıyaslandığında yardımlarda %87'lik bir düşüş olduğu ve yeni açıklanan yardım paketlerinin toplam değerinin sadece 2,11 milyar Euro olduğu belirtildi. Son üç ayda takip edilen 42 ülkeden sadece 20'sinin yeni yardım paketi taahhüdünde bulunduğunu anlatan makalede savaşın başladığı ilk gün ile kıyaslandığında yardım yapan ülke sayısının ilk kez bu kadar azaldığı ifade edildi. AB ve ABD'nin önceki dönemlere nazaran daha düşük miktarda yardım taahhüdünde bulunduğu da çalışmada ayrıca belirtildi.

Orta Doğu'da savaşların sonuçlarını inceleyen sayısız kurumdan biri olan Amerikalı **Washington Institute**, **“Gazze Savaşı'nın Doğu Akdeniz Enerji Güvenliği Üzerindeki Etkisi”⁶**ne dikkat çektiği makalesinde Gazze savaşından önce Doğu Akdeniz'deki doğal gaz keşiflerinin cazip imkanlar sunduğu belirtilirken savaşın genişlemesi ile hidrokarbon sektörünün ekonomik sonuçlardan kurtulamayacağı ve bölgesel hükümetlerin enerji planlarının yıllarca erteleneceği vurgulandı.

İki üst düzey general arasında başlayan ve ülkeyi çöküş riskiyle karşı karşıya bırakan çatışmalardan bahseden ABD merkezli haber ajansı **AP News**, **“Sudan'daki Çatışma Dünya için Nasıl Bir Önem Taşıyor?”⁷** sorusuna yanıt aradı. Makalede öncelikle iki tarafın da on binlerce savaşçıya, yüz binlerce yabancı desteğine, maden zenginliklerine ve kendilerini yaptırımlardan koruyabilecek kaynaklara sahip olduğu belirtildi. İki güç arasındaki çatışmaların galibinin muhtemelen Sudan'ın bir sonraki başkanı olacağından ve kaybeden tarafın sürgün, tutuklanma ya da ölümle karşı karşıya kalacağından bahsedilen yazıda Sudan'daki ekonomik sıkıntıların, iki

tarafa da geri adım atmaları konusunda baskı yapmak için Batılı ülkelere ekonomik yaptırımları kullanma fırsatı sunduğu aktarıldı. Son olarak barış için bulunan arabulucu adaylarının, durumu savaştan daha karmaşık hale getirebileceği yorumuna da yer verildi.

Milyonlarca insanı yerinden eden, kolera salgını ve ilaç-gıda kıtlığı gibi tehditlere yol açan Yemen iç savaşına değinen **Dış İlişkiler Konseyi (CFR)** -Kurucuları arasında Rockefeller, Hoover, Dulles gibi isimlerin bulunduğu Amerikalı düşünce kuruluşu- Mayıs ayında **“Yemen’in Trajedisi: Savaş, Anlaşmazlık ve Acı”**⁸ başlıklı yazısı ile konuya değindi. Yemen’in uzun zamandır dini-kültürel farklılıklarla, siyasi bölünmelerle mücadele ettiğinden ve bu bölünmelerin akaryakıt fiyatlarındaki ciddi artışın da etkisiyle tam ölçekli bir askeri çatışmaya yol açtığından bahsedildi. Arap dünyasının en yoksul ülkesi olan Yemen’e yapılan kritik yardımların pandemi etkisiyle yarıda kesildiğinin belirtildiği makalede savaş nedeniyle 370.000’den fazla insanın öldüğü ve bu ölümlerin %60’ının gıda, su ve sağlık hizmetleri eksikliğinden kaynaklandığı ifadelerine de yer verildi.

Aynı dönemde **AL-MONITOR**, Uluslararası Göç Örgütü’nün verilerine dayandırdığı **“BM: Sudan’da Savaş Nedeniyle Yerinden Edilenlerin Sayısı İki Kat Artarak 700.000’i Aştı”**⁹ yazısını yayımladı. BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin “150.000 Sudanlı komşu ülkelere kaçtı” ve BM’nin “Savaş başlamadan önce geçen sene çıkan yerel çatışmalarda yaklaşık 900 insan hayatını kaybetmiştir” ifadelerine de içerikte yer verildi. Devamında ise Hannah Tetteh’in, Sudan’ın ev sahipliği yaptığı 200.000’den fazla Güney Sudanlı mültecinin “istikrar yakında yeniden sağlanmazsa” potansiyel olarak güneye dönebileceğine dair konuşması aktarıldı.

Temmuz ayının son haftasında **CFR “Ordu Nijer’de İktidarı Ele Geçirdi”**¹⁰ başlığı ile darbeyi

duyurdu. Yazıda yönetim açısından düşmüş Nijer'in; Mali, Burkina Faso'da cuntaları ve Çad'daki askeri rejim güçlerini birbirine bağlayarak bir askeri rejim oluşturacağı, bu rejimin Batı'ya karşı örgütlenerek bölgede güvensizlik ve huzursuzluk meydana getireceği ve Afrika normlarına zarar vereceği endişelerine değinildi.

Rusya'nın Hamleleri

Rusya'nın öncelikli dış politika görevinin, bir süre daha devam etmesi beklenen küresel istikrarsızlık karşısında kendi devlet benliğini ve ekonomik direncini geliştirmek olduğu fikrine dayanarak **Valdai Discussion Club** tarafından "**Rusya'nın Yakın Avrasya'daki Güvenlik Öncelikleri**"¹¹ ele alındı. Düşünce kuruluşu Rusya'nın hiçbir komşu ülke tarafından gücü ne olursa olsun tehdit edilemeyeceğini, Batı'nın uyguladığı yaptırımlar sonucu oluşturulan ekonomik baskının Rus Devleti için herhangi bir tehdit oluşturmayacağını ve Avrupa dışında herhangi bir bölgede iç ve dış politika kapsamında kendisine karşı bir durum ile karşılaşmadığını belirtti. Kuruluş, Çin'in Rusya ile geliştireceği bölgesel ortaklıkların Rusya için çeşitli faydalar sağlayabileceğini ve hatta mevcut sorunları ortadan kaldırabileceğini de ayrıca ifade etti.

Rusya'nın Karadeniz Tahıl Girişimi (BSGI) Anlaşmasından çekildiğini açıklaması küresel medyanın gündemini bir anda değiştirdi. **IFPRI** de konuyu "**BSGI'nin Sonu: Sahra Altı Afrika için Çıkarımlar**"¹² raporunda inceledi. Almanya'nın Sosyal Bölümü'nde detaylı incelediğimiz bu konuyla ilgili IFPRI, anlaşmanın devam ettiği süre içerisinde Ukrayna'dan gelişmekte olan ülkelere yaklaşık 33 milyon ton tahıl ve diğer tarım ürünlerinin ihraç edildiğinden, bu anlaşma süresince gıda güvenliği, arzı ve fiyat istikrarının sağlandığından, fakat anlaşmanın bitmesiyle durumun özellikle Afrika için tam tersine döndüğünden bahsetti. Rusya Başkanı Vladimir Putin'in, Ukrayna'nın Afrika'ya yaptığı tahıl ihracatını Rusya tarafından karşılamaya hazır olduklarını belirttiği açıklamasına yer verilen raporda Rusya'nın Burkina Faso, Zimbabve, Mali, Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Eritre'ye tahıl sağlama teklifinde bulunduğu anlatıldı. IFPRI, Karadeniz anlaşmasının sona ermesiyle Sahra Altı Afrika'nın hem tahıl fiyatlarındaki artışlardan hem de arz sıkıntılarından büyük ölçüde etkilenmesinin beklendiğini ifade etti.

Ağustos ayında ABD merkezli **Institute for Policy Studies**, “Rusya’nın Tarım Savaşı”¹³ konusunu gündemine aldı. Moskova’da gerçekleştirilen Afrika Liderler Zirvesi’ne 2019 yılında 43 lider katılırken, 2023’te sadece 17 lider katıldı. Raporda bu katılımın az olma sebebinde, Afrikalı ülkelerin tahıl anlaşmasının bitmesiyle gıda sorunu yaşayacak olmasının ve Kremlin’in Haziran ayında Afrika delegasyonuna yönelik kötü tavrının etkili olduğu söylendi. Yazıya göre Rusya, anlaşmayı bozmakla kalmayıp aynı zamanda Ukrayna’nın tahıl silolarını ve tarımsal altyapılarını vurarak tamamen yok etmeyi hedeflemiş, gerçekleştirdiği saldırılarla toplam 60.000 ton tahılın küresel gıda arzına katkı sağlamasını engellemiştir. Rusya’nın uyguladığı tarım savaşından sadece Ortadoğu ve Afrika’nın değil, Çin’in de önemli ölçüde etkileneceği yazıda belirtildi.

Atlantic Council ise “Rusya’nın Ukrayna İşgali, Kremlin’in Kazakistan Üzerindeki Etkisini Azaltıyor”¹⁴ başlığıyla gündeme geldi. İşgalin başlamasından bu yana Kazakistan’daki anti-empyralist görüşlerin gittikçe yaygınlaştığının aktarıldığı makalede ülke yetkililerinin savaşı desteklemediklerini belirttiğinden bahsedildi. Kazakların işgale karşı gösterdiği bu tepkiler, Rus yetkililerin ülkeyi eleştirmesine ve ülkenin Kremlin’in kontrolü altında bulunan bilgi ağına saldırmasına yol açmıştı. Raporda, Ukrayna’nın savaşta verdiği mücadelenin, bölge ülkelerini Rusya’nın etkisine karşı koyabilecek jeopolitik alternatifler aramaya ittiği de öne sürüldü.

Fotoğraf: IMAGO / ITAR-TASS

Federal Almanya Cumhuriyeti’ndeki altı büyük siyasi vakıftan biri olan **Rosa Luxemburg** da Kazakistan’ı gündemine aldı. Ülkenin 30 yıl önce bağımsızlığını kazandığından beri bir kimlik

oluşturma çabası içerisinde olduğunu, modern Kazakistan'da homojen bir kimlik olmadığını, buna neden olarak da ülkedeki grupların çeşitli değerleri ve kültürleri paylaşırken, farklı dilleri konuşup farklı güçleri desteklediğini anlatan vakıf, **“Ukrayna’daki Savaş Kazakistan Kimliğini Değiştiriyor”**¹⁵ yazısını yayımladı. Ukrayna savaşıyla beraber ülke içerisinde kendilerini farklı tanımlayan toplumsal gruplar arasında gerilimin arttığı, devam eden tartışmaların da alevlendiği belirtilen makalede Rusya’dan sonra Rusçayı en çok konuşan ülkelerin Letonya, Beyaz Rusya, Ukrayna ve Kazakistan olduğu özellikle vurgulandı.

Eylül ayında, Lihtenştayn Prensi Michael tarafından kurulan **Geopolitical Intelligence Services, “Rusya’nın Belarus’a Taktiksel Nükleer Silah Gönderme Stratejisi”**¹⁶’ni inceledi. Makalede Putin’in savaşı kazanma uğruna nükleer silah kullanma olasılığının başta Avrupa olmak üzere ABD ve Çin gibi ülkeleri tedirgin ettiği vurgulandı. Moskova’nın yakın zamanda çeşitli nükleer silahlarını komşu ülke Belarus’a konuşlandırmasının küresel çapta kaygıları artırdığının ifade edildiği içerikte NATO ve ABD’nin yalnızca 200 kadar taktiksel nükleer silahı olduğu düşünülünce, Rusya’nın NATO bloğuna karşı yaklaşık 10 kat üstün olduğu da öne çıkarıldı. Rusya’nın Belarus’a silah gönderme girişiminin, NATO’ya üye olmaya çalışan İsveç ve destekçilerine de cevap niteliğinde olduğunu belirten makalede, Belarus’da Rus varlığının giderek artmasının Kiev Hükümeti için bazı sorunları ortaya çıkarttığı da bildirildi.

Fotoğraf: Ramon Espinosa

Küba’daki bazı Facebook gruplarında Rus ordusunda askerlik hizmeti için Savunma Bakanlığı ile sözleşme yapılacağı ile ilgili reklamlar dikkat çekince **TIME, “Rusya, Kübalıları Ukrayna’da Savaşmak İçin Nasıl İşe Alıyor?”**¹⁷ sorusuna cevap aradı. Paylaşılan iş ilanında, askere gelecek

olanlara aylık 204.000 ruble (2.086 dolar) maaş verileceği söylenirken, Küba'daki aylık maaş ortalamasının 50\$ olması sebebiyle bu teklifin insanlar için cazip görüldüğü belirtildi. Raporda; Ukraynalı hacker grubunun 5 Eylül'de yayınladıkları belgelerde bu kapsamda işe alınan Kübalıların imzaladıkları sözleşmelerin paylaşıldığı ve detaylarında da bir yıllık taahhüt ve öldürülmeleri halinde geride kalan aileleri için 21.000\$ verileceğinin yazdığı aktarıldı.

Savaşa fırsat penceresinden bakan ABD merkezli **RAND Corporation**, "**NATO'nun Vilnius Zirvesi Ukrayna'nın Yeniden İnşa Anahtarını Tutuyor**"¹⁸ başlıklı yazısını yayımladı. Makalede Ukrayna'da savaşın sona ermesi için tarafların karşılıklı rızasının gerektiği, savaşın sona ermesi durumunda Ukrayna'nın hem yeniden yapılanma için ciddi yardımlara hem de Avrupa Birliği'ne üye olmak gibi önemli teşviklere sahip olacağı belirtildi. Ukrayna'nın barış sağlandıktan sonra tekrar Rus saldırısına uğrama durumunda artık Batı'nın sağladığı silah, eğitim vb. birçok hususta hazır olacağı ve herhangi bir durumda da NATO'ya alınabileceği de yazıda belirtilen hususlar arasında yer aldı.

Savunma Sanayinde Politik Büyüme

Şubat ayında **International Centre for Defence and Security**, Avrupa'nın savunma kapasitesinin, savunma harcamalarındaki son artışlara rağmen, Rusya-Ukrayna savaşına odaklandığı için hâlâ içler acısı durumda olduğunu bildirdi. "**Savunma Harcamaları: Kim Ne Yapıyor?**"¹⁹ sorusuna cevap aranan çalışma, onlarca yıllık yetersiz yatırımın sonuçlarını; önemli temel becerilerde eksiklik, yetersiz savaş stokları ve zayıf hazırlık seviyeleri olarak sıraladı. Veriler, son yıllarda savunma harcamalarında önemli bir büyüme olduğunu göstermekte idi ve bu artışın daha da büyümesi bekleniyordu. Savunma harcamalarına bakıldığında savaş uçakları, ana muharebe tankları ve zırhlı savaş araçları gibi kalemlerin bunlara dahil olduğunu ifade eden çalışma, bunun da olası bir saldırı ihtimaline karşı savunma ihtiyacının gerekliliğine işaret ettiğini vurguladı.

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) tarafından yayınlanan verileri kaynak alan **Institute for Policy Studies**, "**ABD Ordusu 144 Ülkenin Toplamından Daha Fazla Askeri Harcama Yapıyor**"²⁰ dedi. Dünya askeri harcamalarının 2022 yılında 2,24 trilyon dolar ile yeni rekor seviyeye ulaştığı aktarılan makalede, Soğuk Savaş'ın sona erdiği 30 yıldan bu yana askeri harcamalarda Avrupa ülkeleri arasındaki en yüksek artışa işaret ettiği bildirildi. ABD'nin dünyanın en büyük askeri harcama yapan ülkesi olmaya devam ettiği, bu miktarın en büyük ikinci harcamayı yapan Çin'in neredeyse üç katına, üçüncü ülke olan Rusya'nın ise on katına denk geldiği çalışmada belirtildi. ABD'nin tek başına askeri bütçesinin tamamının, geri kalan dünyanın 144 ülkesinin harcadığı 514 milyar dolardan daha fazlasına tekabül ettiğinin açıklandığı raporda aradaki farkın ABD'de neredeyse her haneye 10 yıl boyunca güneş enerjisi sağlamak için yeterli olabileceği hesaplandı. Yine çalışmada ABD askeri bütçesinin sadece %10'unun bile birçok toplumsal ihtiyacın karşılanmasında önemli bir yol kat edilmesini sağlayabileceği vurgulandı.

South China Morning Post Ekim ayında “Çin’in En Üst Düzey Casusluk Teşkilatı, Belirli Bir Etnik Kökeni veya Irkı Hedef Alabilen ‘Gen Silahları’ Konusunda Uyardı”²¹ makalesinde Çin, Rusya ve ABD’nin imzacısı olduğu Biyolojik Silahlar Sözleşmesi’nin, bu tür silahların geliştirilmesi ve kullanılmasını yasaklamayı amaçlayan küresel bir güvence olduğu belirtildi. Merkez; Global Challenges Foundation tarafından 2021 yılında yayınlanan bir rapordaki, “Sözleşme kapsamındaki devletlerin bu tür silahları imha etmeleri beklenirken, biyolojik silah için üzerinde uzlaşmış bir tanımın olmaması, ülkelerin anlaşmaya uyarken bu silahları araştırmaya devam etmek için boşluklardan yararlanabileceği anlamına gelmektedir” ifadelerine dikkat çekti.

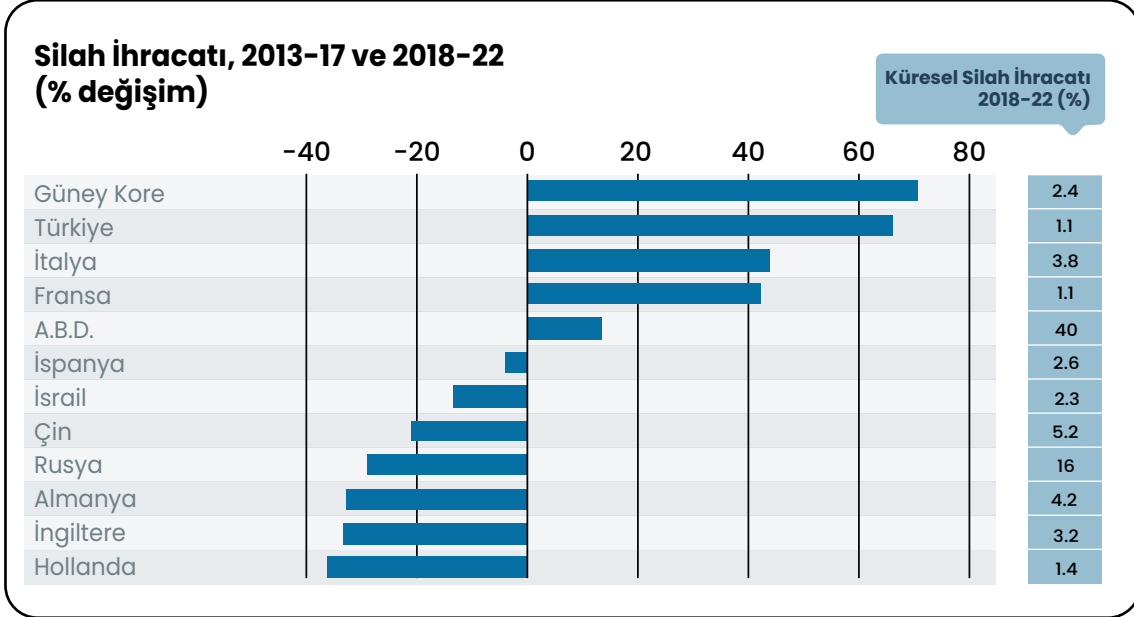
Avrupa Dış İlişkiler Konseyi (ECFR), “Ukrayna ve Dronları: Bilmeniz Gereken Her Şey”²² başlığıyla Ukrayna’nın dronlarını inceledi. Makalede Ukrayna’nın geniş bir dron envanteri olduğundan; 12 santimetre kanat uzunluğundan 15 metre kanat uzunluğuna kadar çeşitli dronların kullanıldığından bahsedildi. Makalede Türkiye menşeli Bayraktar TB2 ve Rus Orion İHA’sının kara birliklerini yok etmek için etkili şekilde kullanıldığı, kamikaze İHA’ların ve tek kullanımlık İHA’ların kitlendiği hedefte kendini imha ederek görevini tamamladığı, daha önce Rusya tarafından kullanılan bu dronların artık Ukrayna tarafından Moskova’ya saldırmak için kullanıldığı ifade edildi. Ukrayna’nın dron teknolojisini geliştirme ve üretimde önemli bir ülke konumuna geldiği de eklenen makalede, savaşın sona ermesiyle beraber dron sektöründe önemli bir uluslararası oyuncu olmasının beklendiği vurgulandı.

Temmuz ayında ise **AL-MONITOR, “Ukrayna’dan Libya’ya, Türkiye’nin Baykar İHA’ları Neden Popüler?”²³** sorusuna cevap aradı. Yazıda Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Körfez ülkelerine gerçekleştirdiği ziyarette ülke tarihinin en büyük savunma anlaşmasına imza atıldığından bahsedildi. Washington Enstitüsü Yakın Doğu Politikası verilerine göre, Temmuz ayına kadar 29 ülke Türk yapımı İHA’ları satın aldı, dört ülke müzakere içerisinde oldu ve yedi ülke de satın alma taleplerini açıkladı. Makalede Türk yapımı İHA’ların ABD veya Batı yapımı İHA’lara göre daha uygun fiyatlı; Doğu, Çin veya İran İHA’larına göre ise daha üstün özelliklere sahip olduğu aktarıldı.

The Economist, dünya silah ticaretini konu alan makalesinde “**Dünyanın Yeni Silah Tüccarlarıyla Tanışın**”²⁴ diyerek, SIPRI’nin dünya silah tüccarları araştırmasının verilerine yer verdi. Makalede Güney Kore’nin son 5 yılda yaptığı atılımlarla 2022 küresel silah ihracatının 9. sırasında yer aldığı ve 2027 yılına kadar 4. sıraya yükselmeyi hedeflediği belirtildi. Gelişmekte olan silah ihracatçıları arasında ilk sırada Güney Kore’nin, ikinci sırada ise Türkiye’nin olduğu ifade edilen yazıda, Türkiye’nin ihracat atağına insansız hava araçlarının öncülük ettiği vurgulandı.

Kaynak: SIPRI

İnsan Hakları İzleme Örgütü “Kimyasal Silahlar: Küresel Yasağın Bütünlüğünü Korumak”²⁵ yazısıyla gündeme geldi. 1993 tarihli Kimyasal Silahlar Sözleşmesi’nin; 193 ülkenin taraf olduğu ve dünyanın evrensel kabul gören en insani silahsızlanma anlaşması olduğundan bahsedilen raporda sözleşmenin klor gibi yaygın kimyasalların öldürmek veya yaralamak için kullanılmasını yasakladığı anlatıldı. İnsan Hakları İzleme Örgütü, kolluk kuvvetleri ve diğer güvenlik güçleri tarafından göz yaşartıcı gaz ve diğer kimyasal tahriş edici maddelerin özellikle protestolar sırasında kötü niyetli ve bazen ölümcül kullanımını belgelemişti. 2018 yılında Kimyasal Silahlar Sözleşmesi’ne taraf devletler tarafından, kimyasal silahların her ne koşulda olursa olsun kullanılmasının kınandığı da yazıda belirtildi.

AB ve ABD’nin Çin ile İmtihani

ABD’nin Asya bölgesindeki “Merkez ve Taşıyıcılar” modelinin önemli bir oyuncusu olan Güney Kore’nin, Çin ile stratejik bir ortaklık kurmakta olduğundan ve Çin’in son yıllardaki yükselişinin modeli ve işleyişi zora soktuğundan bahseden **Observer Research Foundation** Mart ayında “**Çıkarlarını Güvence Altına Almak: Güney Kore’nin Çin’e Yavaşça Yaklaşmasını Açıklamak**”²⁶

başlıklı yazısını yayımladı. ABD'nin Pekin-Moskova eksenine karşı birleşik bir demokratik cephe oluşturarak Seul ve Tokyo ile güvenlik ilişkilerini güçlendirmek istediğine ancak Güney Kore'nin Çin ile olan yakın ilişkisinin işleri zorlaştırdığına değinilen yazıda, Güney Kore'nin dünyanın en istikrarsız bölgelerinden birinde uzun vadeli bir oyun oynamaya hazırlandığı yorumu yapıldı.

Nisan ayında ise bir diğer Hindistan merkezli kuruluş, **Centre for Air Power Studies, "Çin Küresel Güvenlik Girişimi (GSI) Kavram Belgesini Yayınladı"**²⁷ diyerek, Batı ve Çin'in Hint-Pasifik bölgesinde karşı karşıya gelmesinin bölgeyi önemli oranda etkilediğinden bahsetti. Çin'in bölgede oluşan koşullardan dolayı GSI aracılığıyla, Batı'nın Hint-Pasifik stratejisine karşı koymaya ve kendi güvenlik vizyonunu güvence altına almaya yönelik çalışmalar yürüttüğü ifade edildi. Makalede Çin'in GSI'yi, kendi dünya görüşünü uluslararası güvenlik söylemine dahil etmek, küresel iddiasını güçlendirmek ve daha küçük ülkelere karşı stratejik bir avantaj elde etmek için kullandığına değinildi. Bu durumun Çin'in destek tabanını artıracığı ve istikrarsızlaştırıcı bir güç olarak gördükleri Hint-Pasifik bölgesindeki angajman kurallarını etkileyeceği söylendi.

Hint-Pasifik bölgesine artan ilgi ve bu terimin jeopolitik bir konsept olarak kullanılmaya başlanması, dünyanın ekonomi ve politik ağırlık merkezinin de söz konusu bölgeye kaymasıyla başladı. Hint Pasifik coğrafyası ile ilgili farklı kaynaklarda ABD'nin özgür, açık, birbirleriyle bağlantılı, dirençli, zengin ve güvenli bir bölge vizyonu olduğu belirtilirken AB tarafında ABD'ye olan aşırı bağımlılıktan kurtulma ve Washington ile Pekin arasındaki ekonomik savaştan uzak kalma amacı öne çıkıyor.

Eş zamanda İsrail Merkezli **The Institute for National Security Studies, "Çin Kendisini Çevreleyen Amerikan Duvarından Soyutluyor"**²⁸ yazısıyla Çin'in süper güç imajının, Covid-19 ile ilgili kısıtlamalar ve ABD ile yaşanan "yeni soğuk savaş" gibi konulardan zarar verici darbeler aldığına değindi. Çin'in, imajını düzeltmek ve kendini çevreleyen ABD duvarından kurtulmak için Başkan Xi Jinping'in liderliğinde diplomatik faaliyetlere ağırlık verdiği aktarıldı. Makalede ABD'nin salgının ardından özellikle Hint Pasifik bölgesinde Çin'in etrafındaki çemberi daraltmak ve başta Avustralya, Japonya ve Güney Kore olmak üzere kendi siyasi, güvenlik, teknolojik ilişkilerini güçlendirmek için adımlar attığından da bahsedildi. ABD'nin Körfez'deki varlığının Çin'e nazaran daha büyük olduğu, Başkan Xi'nin gerçekleştirdiği ziyaretlerin Çin'in artık ABD küresel stratejik yapısının bir parçası olarak kabul edilen bölgelere girme girişimini kanıtladığı da çalışmada ayrıca ifade edildi.

Aynı konuyla ilgili olarak Avustralya Başkent Bölgesinde bulunan **Australian Institute of International Affairs**; Çin'in Washington'un çevreleme politikasını altüst etmeyi ve dört ayrı coğrafi sınır boyunca ulusal savunma sisteminden ve kalkınmadan yararlanarak dar boğazları aşmayı amaçladığı "Mavi Ejderha" stratejisi ile ilgili yazısında **"Çin'in Gizli "Mavi Ejderha" Stratejisi: ABD'nin Çevreleme Politikası Başarılı Olabilir mi?"**²⁹ sorusuna cevap aradı. Raporda Washington'un, Çin'in bilimsel ve teknolojik ilerlemelerinin önünde gitmesi ve ABD'nin Hint-Pasifik'teki müttefiklerine ve benzer düşünen demokratik ülkelere verdiği

güvenlik garantilerini sürdürmesi gerektiğine değindi. Makalede ayrıca düzenli seçimler, çok partili platformlar ve ifade özgürlüğü gibi kendi kendini düzelten mekanizmaları doğal olarak bünyesinde barındıran demokratik yönetim sistemlerinin aksine; otokratik ve merkezi sistemlerin bir volkan gibi yukarıdan, yandan ve aşağıdan patlamaya meyilli olduğundan ve bu görüşe göre Çin'in "kendisinin en büyük düşmanı" olabileceğinden bahsedildi.

Avrupa ve ABD'nin gözünde Çin'in bölgede ortaya çıkardığı stratejik riskleri anlamak ve kontrol altına almak için Tokyo'nun kilit bir nokta olduğundan ve Japonya'nın Hint-Pasifik'te yükselen Çin ile başa çıkmak için Avrupa ve ABD'nin destekleyebileceği bir çerçeve geliştirmeye başladığından bahseden **ECFR** konuyla ilgili "**Yeni Merkez Cephe: Batı'nın Çin ile Stratejik Rekabetinde Japonya'nın Özel Rolü**"nü³⁰ kaleme aldı. Yazıda, Avrupa'nın Çin ile rekabet edebilme hususunda Japonya'dan öğrenebileceği en önemli konunun ekonomi güvenliği olduğu vurgulandı. Çalışmada ayrıca G7 Zirvesi'nde ekonomik baskıya ilişkin yeni Koordinasyon Platformu başlatılarak, Çin'in ekonomik tehdidiyle ortaklaşa mücadele etme yolunda ilk adımların atıldığına ve Japonya'nın Çin ile baş edebilmek için mümkün olduğunca çok müttefik ve ortağa ihtiyacı olduğuna da değinildi.

Haziran ayının devamında **American Enterprise Institute**, Biden'in 2024 seçimleri öncesinde Çin ile olan ilişkilerini sağlam bir zemine oturtmak istediğinden fakat ABD-Çin diyalogunun ülkelerin çatışan çıkarları nedeniyle anlaşmazlıkları çözemeyeceğinden bahsetti. Enstitü, "**ABD-Çin Görüşmeleri Biden İçin Daha Çok Tuzak Gibi Görünüyor**"³¹ başlığı altında konuyu incelerken; Çin Devlet Başkanı Xi'in Tayvan'ı sıkıştırma, ABD fikri mülkiyetini çalma, kilit teknolojilere hâkim olma ve Çin etkisini tüm dünyaya yayma çabalarından vazgeçmeyeceğini de aktardı.

“Enerji Güvenliği Riski Olarak Tayvan Krizi”³² yazısını yayımlayan Japonya merkezli **The Institute of Energy Economics**, Ukrayna savaşının oluşturduğu enerji güvenliği sorununun Rusya için ABD liderliğindeki dünya düzenine meydan okuma olarak görüldüğünü ve savaşın başlamasıyla beraber Doğu-Batı arasındaki çatışma durumunun yeniden canlandığını bildirdi. Merkez tarafından, Çin’in Tayvan’ı işgal etmesi halinde Japonya’nın petrol ve LNG tedarikinin kesilebileceğinin ve bunun enerji fiyatlarının fırlamasına neden olacağı savunulduğu ifade edildi. Ancak olası bir Tayvan işgalinde Batı’nın Çin’e yönelik çeşitli ekonomik yaptırımlar uygulayacağını aktaran raporda, bu durumun Çin’in ekonomik faaliyetlerinde önemli bir yavaşlamaya yol açacağı ve petrol talebinin azalacağı belirtildi.

“2024 ABD Başkanlık Seçimleri Avrupa’yı Nasıl Etkileyebilir?”³³ sorusuna cevap arayan **ECFR**, Amerika’nın küresel duruşu ve yurtdışındaki askeri varlığı konusunda taraflar; ABD’nin sınırlı uluslararası angajmanına inananlar, Hint-Pasifik bölgesine öncelik verilmesini savunanlar, ABD’nin küresel liderliğinin, hatta üstünlüğünün devam etmesini destekleyenler olarak bölünmüş durumda dedi. Raporda ABD’nin güvenlik garantilerine son derece bağımlı olan Avrupalılar için, ABD iç ve dış politikasının çalkantılarının önem taşımaya devam etmekte olduğu belirtildi. 2024 başkanlık seçimlerini hangi parti kazanırsa kazansın, ABD dış politikasında sürekliliğin beklendiğinin ifade edildiği yazıda enerji ve iklim konularında Cumhuriyetçi ve Demokratların dış politika pozisyonlarının büyük farklılıklar göstermekte olduğu, dolayısıyla Beyaz Saray’daki liderlik değişikliğinin politikada derin değişimlere yol açacağı söylendi.

Fotoğraf: Zoonar

AB’nin vermesi gereken zorlu stratejik kararlarla ilgili “Avrupalılar Rekabetçi Bir Dünyada Nasıl İlerliyor?”³⁴ sorusuna cevap arayan **ECFR**; Çin ile jeopolitik rekabet içerisinde olan ABD’nin

desteklenip desteklenmemesi, Rusya'yı destekleyen Çin'in cezalandırılıp cezalandırılmaması ve savaştan sonra Rusya ile ilişkilerin yeniden inşa edilip edilmemesi gibi ikilemlere verilmesi gereken yanıtları araştırdı. ECFR, Avrupa'nın bu stratejik kararları ne olursa olsun güvenlik tehdidi, tedarik zinciri kesintisi veya finansal piyasanın oynaklığı gibi konularda vatandaşlarının üzerinde büyük etkiye sahip olacağını belirtti.

“İtalya, Dünya'ya BRI'den Nasıl Çıkılacağını Gösteriyor”³⁵ makalesini yayımlayan İspanyol **Real Instituto Elcano**, İtalya'nın BRI'ya katılmak için imzaladığı mutabakat zaptı ile o yıl Batı çizgisinden çıkan tek G7 ülkesi olduğundan ve İtalya'nın girişime katılarak planladığı gibi önemli bir kazanç sağlamadığından bahsetti. Çin-İtalya arasındaki ithalat ve ihracat miktarlarına bakıldığında İtalya'nın aleyhine büyük oranda ticaret açığının olduğu, ülkeler arası dengeli ticaretin gerçekleşmediği belirtilen çalışmada, BRI'dan herhangi bir fayda sağlayamayan ülkelerin de yavaş yavaş çıkışa yöneleceği söylemlerine yer verildi.

Orta ve Uzak Doğudaki Gelişmeler

Ocak ayında yine Washington merkezli bir düşünce kuruluşu olan **Centre for Strategic International Studies**, son zamanlarda Arap dünyasında hükümetlerin komuta ekonomilerinden uzaklaştığından ve devlete ait sanayiler konusunda daha düşünceli hale geldiğinden bahsettiği **“Arap Dünyası Bir Dönüm Noktasında”**³⁶ çalışmasını yayımladı. Değerlendirmede, Arap ekonomilerinin sübvansiyonlarla dolu olmasından dolayı geçişi yönetmenin zor olacağı ve bu sebeple Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) yoksullara kalıcı bir güvenlik ağı sağlamaya odaklanması gerektiği belirtildi. Önümüzdeki dönemlerde bölgede zengin ve fakir arasında artan eşitsizliklerle boğuşmak zorunda kalınacağı düşüncelerine de yazıda ayrıca değinildi.

Mart ayında **“Mısır Mali Krizi: Bölgeye ve İsrail'e Etkileri”**³⁷ni inceleyen İsveç merkezli **SIPRI**, Kahire'nin önemli bir mali krizin ortasında olduğundan, 2022 yılı başında 1 dolar 15 Mısır lirası seviyesindeyken son dönemde 1 doların 30 Mısır lirası seviyesine kadar yükseldiğinden, enflasyonun yükselmeye devam ettiğinden ve genç işsizlik oranının arttığından bahsetti. Artan borcun GSYH'ye olan oranını düşürmek için çaba gösterildiği belirtilen yazıda, Mısır ekonomisinin önemli bir bölümünü oluşturan askeri sektörde özelleştirmeler için çalışmalara başlandığı aktarıldı. Çalışmanın devamında ise bölgede keşfedilen gaz sahaları sayesinde Mısır ile İsrail arasında ilişkilerin geliştiği, Mısır'da yaşanan ekonomik sorunlara karşı İsrail'in sanayi ve altyapı yatırımlarıyla Mısır ekonomisinin istikrara kavuşmasına yardım etmesi gerektiği vurgulandı.

BAE'den **Emirates Policy Center (EPC)** Mayıs ayında, **“Suudi Arabistan'ın Yeni Girişimi ve Suriye'nin Arap Birliği'ne Yeniden Katılımına İlişkin Beklentiler”**³⁸ gündeme taşıdı. Makalede Suriye Dışişleri Bakanı Faysal el-Miqdad'ın, Suriye'nin Arap Birliği'ne yeniden katılımı konusunu ele almak üzere Körfez İş Birliği Konseyi ülkeleri ile yapacağı toplantıdan iki gün önce Suudi Arabistan'a ziyarette bulunduğu ve Suudi Arabistan-Suriye mutabakatının pekiştirildiği anlatıldı. Makaleye göre görüşmenin ardından belirlenen ilk yol haritasında, Suriye'ye engelsiz

yardım akışının sağlanması, mültecilerin ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin evlerine geri dönebilmeleri için elverişli bir ortamın oluşturulması, terörle mücadeleye ve Suriye Devleti'nin kendi toprakları üzerindeki otoritesinin güçlendirilmesine öncelik verilmesi, milislerin savaşın harap ettiği Suriye'den çıkarılması ve son olarak "nihai çözüm" şeklinde adlandırılacak bir siyasi çözüm bulunması üzerinde duruldu. EPC, yol haritasında zikredilen bu konuların Suudi Arabistan'ın öncelikleri arasında yer aldığını da vurguladı.

Eylül ayına gelindiğinde **Observer Research Foundation, "Pakistan Uçurumun Kenarında"**³⁹ yazısını yayımladı. Pakistan Devletinin sorunlara karşı çözüm bulma konusunda bilgisiz ve çaresiz görüldüğünü öne süren raporda; hükümet ve üst kademedeki askeri kurumların algıları yönetebildikleri takdirde her şeyin yoluna gireceğini düşündükleri ifade edildi. Pakistan'ın geleceğine ilişkin iyimserliğin gerçekçi olmadığı, ekonomide oldukça kötü bir yönetim anlayışı ve yolsuzluk sebebiyle enflasyon sorununun var olduğu da akışta özellikle belirtildi. Yazıda basit gerçeğin; ne hükümetin ne de Pakistan Devletinin rupinin zayıflamasına, akaryakıt fiyatlarındaki artışa, elektrik faturalarındaki şok edici fiyatlara karşı herhangi bir çözüm yolunun olmadığı ifade edildi.

Hindistan-Rusya ekonomik ilişkilerini mümkün kılmak için önerilen çözümlerden birisinin, değişim aracı olarak dolara güvenmek yerine ithalat/ihracat ödemelerinde Hint rupisi ve Rus rublesini kullanmak olduğunu ifade eden **Valdai Discussion Club, "Yaptırımların Gölgesinde Hindistan-Rusya Ekonomik İlişkilerini Yönetmek"**⁴⁰ konusuna değindi. *Almanağımızın Ekonomi bölümünde detaylıca işlediğimiz bu konuyla ilgili olarak* Hindistan'ın 2022 yılı Nisan-Aralık döneminde Rusya'dan gerçekleştirdiği ithalat miktarının 32,8 milyar dolara ulaşarak bir önceki yıla göre üç kat arttığı, Hindistan'ın Rusya'ya olan ihracatının ise üçte bir oranında düşerek aynı dönemde sadece 2,2 milyar dolar olarak gerçekleştiği belirtildi.

Geçtiğimiz yıl GSYH bakımından Büyük Britanya'yı geride bırakarak dünyanın beşinci büyük ekonomisi haline gelen Hindistan'ın, 2023 yılında nüfus bakımından da Çin'i geride bıraktığı belirtilen **“Dünya Çapında Hindistan”**⁴¹ makalesi, yine **Valdai Discussion Club** tarafından kaleme alındı. İçerikte ülkenin siyasi hedefinin, Hindistan'ın güvenliği için kritik öneme sahip Güney Asya ülkelerini (Nepal, Butan, Bangladeş, Myanmar, Sri Lanka, Maldivler) ve Hint Okyanusu bölgelerini (Sejšeller, Mauritius) kapsadığı ifade edildi. Makalede ekonomik boyuttaki hedeflerin ise, Hint işletmelerinin en aktif olduğu yerler durumundaki Doğu Afrika, Orta Doğu ve Orta ve Güneydoğu Asya'da bulunan ülkeler olduğu söylendi.

Hindistan'dan **Observer Research Foundation (ORF)** ise Haziran ayında **“Kendine Güvenen Hindistan, Dünya'yı Ele Geçiriyor”**⁴² tespitiyle dikkat çekti. Yazıda; Başbakan Narendra Modi'nin üç ülkeye yaptığı ziyaretlerin, Hindistan'ın küresel düzende artan ağırlığının, 49. G7 zirvesine davet edilmesinin, Ukrayna Devlet Başkanı ile görüşmesinin, dördümlü bağlantıyı vurgulamasının ve Güney Pasifik'e yönelmesinin, Yeni Delhi'nin küresel siyaseti etkili bir şekilde yönettiğinin kanıtı olduğu vurgulandı. Hindistan'ın ekonomik kabiliyetlerinin ve uluslararası arenada aktif rol almasının, ülkenin küresel siyasetteki ağırlığını artırdığını söyleyen ORF, uluslararası arenadaki katkıları artarken diplomasisinin çalkantılı zamanlarında bile ülkenin başarılı olduğunu öne sürdü.

Aynı dönemde **Center for Air Power Studies** ise **“Hindistan'ın G-7 Üyeliği: Potansiyel Oyun Değiştirici”**⁴³ başlığıyla ülkenin durumunu değerlendirdi. Makalede Hindistan, hayırsever ve koruyucu bir liderlik duruşuna sahip, gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere yönelik çevre, iklim değişikliği, tıbbî ve altyapı koşullarına karşı stratejik çalışmalarda öncülük eden bir ülke olarak tanımlanırken, Hindistan'ın ayrıca BM, Dünya Ticaret Örgütü, BIMSTEC (Bengal Körfezi Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İşbirliği Girişimi), G7- G20, BRICS, vb. gibi çok taraflı kuruluşlar tarafından yürütülen işlerde de aktif olarak yer aldığı belirtildi. G-7 üyeliğinin Hindistan'ın küresel silüetini yükseltebileceğini ve önemli küresel konular üzerindeki etkisini artırabileceğini vurgulayan raporda ülkenin, altyapısını geliştirmek için gerekli olan yardım ve teknoloji transferine daha kolay erişim için önünü açabileceği ifade edildi.

Hindistan'ın ABD ile daha yakın bir ittifak kurması üzerine **“Hindistan'ın Asya-Pasifik Bölgesine Yaklaşımı Bölgesel Barış Üzerinde İstikrarsızlaştırıcı Bir Etki Oluşturuyor”**⁴⁴ başlıklı yazı Eylül ayında **CSIS** tarafından yayımlandı. IMF tarafından yayımlanan rapor, 2023 yılı için Asya-Pasifik bölgesinde %4,6'lık bir büyümenin öngörüldüğünü öne sürmekteydi. Asya-Pasifik bölgesinin gergin yapısı göz önünde bulundurulduğunda Hindistan'ın Çin ile hem siyasi hem de ekonomik alanda rekabet edebilmek için bölgede stratejik bir etki oluşturmaya çalıştığı ifade edilen makalede, Hindistan'ın kendisiyle birlikte ABD, Avustralya, ve Japonya'dan oluşan Dördümlü Güvenlik Diyalogu'nun (QUAD) merkezi bir parçası olduğu ve yakın gelecekte de Avustralya-Birleşik Krallık-Birleşik Devletler Güvenlik Pakti'na (AUKUS) katılmasının da muhtemel görüldüğü vurgulandı.

Bölgeyle ilgili son yayımladığı içerikte “**Dünya Yeni Bir Güç Dengesi Arayışında**”⁴⁵ diyen **Valdai Discussion Club**, günümüzde İkinci Dünya Savaşı’nda olduğu gibi siyah ve beyaz kadar net tarafların olmadığını, oyuncuların sürekli olarak yeniden dengelendiği bir sistemin bulunduğunu ifade etti. Makalede Suudi Arabistan ve İran arasındaki normalleşme koşullarının, Suudi Arabistan’ın mevcut kaynaklarla Yemen’de Husileri askeri olarak yenemeyeceğini fark etmesiyle ortaya çıktığı belirtildi. Hindistan ve Pakistan arasında süregelen çevreleme ve düşmanlık ilişkilerinin, Rusya ile Batı arasında bir çatışma yaşanmasına neden olabileceği ancak nükleer savaş gibi kötü durumlara sebep olmayacağı belirtildi. Makale, dünyanın büyük atılımlar olmaksızın bir güç dengeleme dönemine girdiği, ancak nadir ülkelerin gerçekten büyük bir savaşa girebileceği yorumuyla sonlandırıldı.

Türkiye’de Yeni Dönem mi?

Chatham House “Jeopolitika, Türkiye’nin Uluslararası Geleceğini Nasıl Şekillendirecek?”⁴⁶ sorusuna yanıt aradı. Çalışmada son seçimde tekrar Cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan’ın yakın zamanda açıkladığı kabinesinin hem yurt içinde hem de yurt dışında olumlu karşılandığı ve atadığı isimlerin Türkiye’nin geleceğinde dış politika ve ekonomi arasında yakın bir ilişkinin olacağını sinyali verdiği ifade edildi. Bu atamaların, ülkenin uluslararası ilişkilerdeki statüsünü genişleteceğini, güvenlik ve dış politikasında ise bağımsız hareket edeceğini gösterdiği söylendi. Kabinenin, oluşan sorunları ve farklılıkları akıllıca yöneteceği sinyali verdiğinin vurgulandığı makalede Türkiye’nin, Rusya ile olan ilişkilerinde jeopolitik denge kurallarına uyarak hareket ederken olası Rusya lehine yakınlaşmada Batı tarafından yaptırımlara maruz kalmak istemediği belirtildi.

Fotoğraf: Aziz Karimov

Temmuz ayında yine Türkiye'yi çalışma konusu yapan **AL-MONITOR “Erdoğan'ın NATO Hamleleri Rusya'yı Kızdırdı, Fakat Türkiye'nin Batıya Yönelmesini Etkilemedi”**⁴⁷ başlığıyla karşımıza çıktı. Çalışmada Türkiye'nin İsveç'in NATO üyeliği konusundaki olumsuz görüşlerini geride bırakarak olumlu düşündüğünü bildirmesiyle toplantı gündemini etkilediği söylendi. Türkiye'nin verdiği karar sonrasında Batıya doğru bir dönüş yaptığı belirtilirken, masanın öbür tarafında Rusya'nın bu duruma ne tepki vereceğinin ve Türkiye ile ilişkilerinin nasıl ilerleyeceğinin merak uyandırdığı ifade edildi. Erdoğan'ın, Ukrayna'nın savunma gücünde kritik rol oynayan İHA'ların ülkede üretilmesi için bir tesis kurulacağını duyurulduğunu belirten makalede; NATO'nun, Vilnius toplantısında Ukrayna'nın NATO üyeliğini hak ettiğini söylediği de aktarıldı.

Aynı ayın devamında **“Bakan Fidan: Tahıl Anlaşması Sorununda Rusya Olmadan Çözüm Olamaz”**⁴⁸ başlıklı yazısını yayımlayan AL-MONITOR Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın, Ukrayna'nın Rusya olmadan tahıl sevkiyatını devam ettirme önerisini güvenliği tehlikeye atabileceği için reddettiğinden de bahsetti. Fidan, Venezuelalı mevkidaşı Yvan Gil ile düzenlediği ortak basın toplantısında Türkiye ve BM'nin Rusyasız çözüm olmayacağı konusunda hemfikir olduklarını belirtmişti. Ukrayna Devlet Başkanı Zelenski'nin alternatif çözümleri karşılık bulmazken en son Romanya, Bulgaristan ve Türkiye suları üzerinden tahılın sevk edilmesi önerildi.

Aynı dönemde Belçika'dan **International Crisis Group** ise **“Erdoğan Kazandıktan Sonra Türkiye'nin Suriye Politikaları”**nı⁴⁹ inceledi. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yeniden seçilmesiyle ülkede yaşayan Suriyeliler arasında Hükümetin Suriye'ye yönelik politikalarında değişiklik yapacağı korkuları yaşandığı öne sürülen makalede Erdoğan'ın beş yıl daha görevde kalmasıyla ordunun güçlerini Suriye'nin kuzeyinde bulunan bazı bölgelerde tutmaya devam edeceği belirtildi. Hükümetin, Şam ile kopan bağları tekrar onarma girişiminde bulunabileceği ve yeni kabinede bu politikaları uygulayacak isimlerin yer aldığı açıklandı. Raporda, Türkiye'de devam eden ekonomik sıkıntılar ve Suriyelilere karşı artan milliyetçi söylemler nedeniyle önümüzdeki yerel seçimlerde Suriyelilere yönelik tepkilerin giderek artabileceği öngörüsü yer almakla birlikte Hükümetin yeniden seçilmesiyle Suriye'ye yönelik politikalarda önemli bir değişikliğin olmayacağı da vurgulandı.

Fotoğraf: Ahmet Hasan

Ağustos ayında **AL-MONITOR**, “**Türkiye ve Mısır Karşılıklı Ticareti 5 Yılda Yüzde 50 Artırmayı Hedefliyor**”⁵⁰ derken, Mısır Ticaret ve Sanayi Bakanı Ahmed Samir Saleh ve Türkiye Ticaret Bakanı Ömer Bolat’ın, on yıl aradan sonra ilk kez bir araya gelerek iki ülke arasındaki karşılıklı ticaret hacmini beş yıl içinde %50 oranında artırmak istediklerini belirtti. İçerikte, mevcut durumda iki ülkenin karşılıklı ticaret hacmi 10 milyar dolar seviyesindeyken, bu rakamın 15 milyar dolara çıkarılacağı vurgulandı. Ayrıca Mısır ve Türkiye’nin, on yıl aradan sonra karşılıklı olarak başkentlerinde bulunan büyükelçiliklerin göreve başlamasıyla diplomatik bağları tamamen yeniden tesis ettiği belirtildi.

“**Erdoğan’ın Yeni Dönemi: Türkiye Politikasında Ne Gibi Değişiklikler Olacak?**”⁵¹ sorusuna cevap arayan **Valdai Discussion Club**, Türkiye’de uygulanan bir dizi ekonomik politikanın başarılı olmadığından ve ülke genelinde büyük bir enflasyonist ortam oluştuğundan bahsetti. Türk lirasının son beş yılda dolar-avro karşısında %300’e yakın ve seçimlerin hemen ardından da %38’den fazla değer kaybettiğinin aktarıldığı raporda yıllık enflasyonun geçen yılın zirvesi olan %85’ten gerileyerek 2023 yılı yaz döneminde %40’ın altına düştüğü ifade edildi. Temel ürün fiyatlarındaki artışın, halkın alım gücündeki düşüşün ve ulusal para birimindeki değer kaybının yani halkın hassas olduğu ekonomik göstergelerin kriz seviyelerinde kalmaya devam ettiği de çalışmada belirtildi. İçerikte Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yeni döneminde bir dizi şiddetli iç siyaset sorununu çözme ihtiyacıyla karşı karşıya kaldığı ve Mayıs ayı sonunda Merkez Bankası’nın 2002 yılından bu yana ilk kez negatif net döviz rezervi bildirdiği ayrıca vurgulandı.

**DÜNYA
POLİTİKA
GÜNDEMİNDE
İLK 20**

Kaynakça

1. <https://tr.euronews.com/2024/01/07/israil-hamas-savasinda-3uncu-ay-geride-kaldi-gazgede-son-durum-ne>
2. <https://www.iipvienna.com/new-blog/2023/11/21/israel-and-palestine-is-there-a-chance-for-peace>
3. <https://www.chathamhouse.org/2023/02/seven-ways-russias-war-ukraine-has-changed-world>
4. <https://blogs.prio.org/2023/10/moscow-seeks-to-benefit-from-fighting-in-gaza/>
5. <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/ukraine-support-tracker-new-aid-drops-to-lowest-level-since-january-2022/>
6. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/gaza-wars-impact-energy-security-east-mediterranean>
7. <https://apnews.com/article/sudan-conflict-nile-africa-russia-03adebaff0c95992c6f90543dcb2c894>
8. <https://www.cfr.org/backgrounder/yemen-crisis>
9. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/05/sudanese-war-displaced-double-more-700000-un>
10. <https://www.cfr.org/blog/military-seizes-power-niger>
11. <https://valdaiclub.com/a/highlights/russian-security-priorities-in-eurasia/>
12. <https://www.ifpri.org/blog/end-black-sea-grain-initiative-implications-sub-saharan-africa>
13. <https://ips-dc.org/russias-agricultural-warfare/>
14. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russias-ukraine-invasion-is-eroding-kremlin-influence-in-kazakhstan/>
15. <https://www.rosalux.de/en/news/id/50365/the-war-in-ukraine-is-changing-kazakhstani-identity>
16. <https://www.gisreportsonline.com/r/russia-belarus-nuclear/>
17. https://time.com/6314093/russia-recruiting-cubans-ukraine-war/?utm_medium=email&utm_source=sfmc&utm_campaign=newsletter+brief+default+ac&utm_content=+++20230918+++body&et rid=240389652&lctg=240389652
18. <https://www.rand.org/blog/2023/07/natos-vilnius-summit-holds-the-key-for-ukraines-reconstruction.html>
19. <https://icds.ee/en/defence-spending-who-is-doing-what/>
20. <https://ips-dc.org/the-u-s-still-spends-more-on-its-military-than-over-144-nations-combined/>
21. https://www.scmp.com/news/china/science/article/3239723/chinas-top-spy-agency-warns-gene-weapons-able-target-specific-ethnicity-or-race?module=more_top_stories_int&pgtype=homepage
22. <https://ecfr.eu/article/drones-in-ukraine-and-beyond-everything-you-need-to-know/>
23. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/07/ukraine-libya-why-are-turkeys-baykar-drones-so-popular>
24. <https://www.economist.com/international/2023/09/19/meet-the-worlds-new-arms-dealers>
25. <https://www.hrw.org/news/2023/05/15/chemical-weapons-protect-integrity-global-ban>
26. <https://www.orfonline.org/research/securing-its-interests/>
27. <https://capsindia.org/china-releases-global-security-initiatives-concept-paper/>
28. <https://www.inss.org.il/publication/china-reputation/>
29. <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/chinas-secret-blue-dragon-strategy-can-the-us-containment-policy-succeed/>
30. <https://ecfr.eu/article/the-new-central-front-japans-special-role-in-the-wests-strategic-rivalry-with-china/>
31. <https://www.aei.org/op-eds/us-china-talks-look-more-like-a-trap-for-biden/>
32. https://eneken.ieej.or.jp/en/report_detail.php?article_info__id=11052
33. <https://ecfr.eu/publication/brace-yourself-how-the-2024-us-presidential-election-could-affect-europe/>
34. <https://ecfr.eu/publication/keeping-america-close-russia-down-and-china-far-away-how-europeans-navigate-a-competitive-world/>
35. <https://www.realinstitutoelcano.org/en/commentaries/italy-shows-the-world-how-to-exit-the-belt-and-road-initiative/>
36. <https://www.csis.org/analysis/arab-world-inflection-point>
37. <https://jiss.org.il/en/lerman-the-egyptian-financial-crisis/>
38. <https://epc.ae/en/details/brief/saudi-arabia-s-new-initiative-and-prospects-for-syria-s-re-entry-into-arab-league>
39. <https://www.orfonline.org/expert-speak/pakistan-on-a-knifes-edge/>
40. <https://valdaiclub.com/a/highlights/managing-india-russia-economic-ties/>
41. <https://valdaiclub.com/a/highlights/global-india/>
42. <https://www.orfonline.org/research/a-confident-india-is-taking-on-the-world/>
43. <https://capsindia.org/indias-membership-of-g-7-a-potential-game-changer/>
44. <https://ciss.org.pk/indias-approach-to-the-asia-pacific-region-has-a-destabilizing-impact-on-regional-peace/>
45. <https://valdaiclub.com/a/highlights/the-world-in-search-of-a-new-balance-of-power/>
46. <https://www.chathamhouse.org/2023/06/how-will-geopolitics-shape-turkeys-international-future>
47. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/07/erdogans-nato-moves-agitate-russia-dont-spell-turkeys-sharp-shift-west>

48. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/07/turkeys-fidan-says-no-solution-without-russia-grain-deal-impasse>
49. <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/east-mediterranean/turkiye-syria/turkiyes-syria-policy-after-erdogans-win>
50. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/08/turkey-egypt-seek-boost-mutual-trade-50-5-years>
51. <https://valdaiclub.com/a/highlights/erdogan-s-new-term-what-changes-in-turkish-policy/>

SOSYAL

Kritik Gündem: Yoksulluk, Açlık ve Gıda Güvenliği

Pandemi Yoksulluk Raporu'na dayanılarak hazırlanan **“Covid-19 Etkilerinin Önümüzdeki On Yılda Kronik Yoksulluğu Artıracağı Söyleniyor”**¹ makalesi Birleşik Krallık'tan **Institute Development Studies** tarafından yayımlandı. Pandemi etkilerinin hafiflemesi ile ülke ekonomilerinin tekrar açıldığını ifade eden çalışma, okulların uzun süre kapalı kalmasından kaynaklanan endişelerden de bahsetti. İçerikte; hastalık, ölüm, ekonomik ve sosyal zorluklar dahil olmak üzere Covid -19 etkisinin diğer afetler gibi insanları geçici yoksulluğa değil, kronik yoksulluğa doğru ittiği belirtildi.

Afrika kıtasında devam eden gıda yetersizliği ile açlık ve çatışma ortamının bölgedeki riskleri giderek artırdığını belirten **BM Dünya Gıda Programı** silahlı çatışmadan kaçan insanların komşu Afrika ülkelerine doğru göç ettiğini ifade etti. **“Sahel Krizi Batı Afrika Kıyılarına Yayılırken Açlık Artıyor”**² denerek, göçün sadece bazı bölgeleri değil tüm bölgeleri etkilediğinin altı çizildi. Uzmanların sahada yaptıkları araştırmalar sonucunda Burkina Faso ve Mali'nin bazı bölgelerinde yaklaşık 45.000 kişinin ciddi bir açlıkla karşı karşıya olduğu ortaya çıktı.

BM Afrika Ekonomik Kurulu (ECA) yılın ilk çeyreğinde, **“ECA, Yaygın Yoksulluğu Azaltmak İçin Afrika'nın Ekonomik Büyümesine Çağrıda Bulundu”**³ diyerek Afrika'nın geleceğine dikkat çeken organizasyonlardan biri oldu. İçerikte Covid-19 pandemisi ve Ukrayna savaşının üzerine çeşitli doğal afetlerin eklenmesi ile küresel çapta bir dizi sorunun oluştuğu ifade edildi. ECA,

Afrika'daki hanelerin gelirlerinin %40'ını gıdaya harcadığını ve yaşanan küresel krizlerin yoksul haneleri ciddi şekilde etkilediğini aktardı. Afrika'da yoksulluğun en çok görüldüğü 10 ülkenin Burundi, Somali, Madagaskar, Güney Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Malavi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gine-Bissau, Mozambik ve Zambiya olduğu, bu ülkelerin her birinde nüfusun ortalama %60 ila %82'sinin yoksul olduğu vurgulandı. Yazıda Afrika'nın ithalata olan bağımlılığı kıtayı emtia fiyatlarında yaşanan şoklara karşı savunmasız bıraktığı da ayrıca belirtildi.

Merkezi Milano'da bulunan **Italian Institute for International Political Studies**, Ağustos ayında Kuzey Kore'de açlığın arttığını, pazarların boş olduğunu ve bununla birlikte ciddi gıda kıtlığının yaşandığını ifade ettiği **“Kuzey Kore Ciddi Bir Gıda Kıtlığı ile Karşı Karşıya”**⁴ çalışmasını yayımladı. Gıda fiyatlarının artmaya devam ettiği vurgulanırken gıda arzının ise azaldığının ifade edildiği çalışmada ülke dışına veri çıkışının kısıtlı olduğu da belirtildi.

“Rusya, BSGI'yi Bitirdi: En Çok Zorlanacak Ülkeler”⁵ isimli bir çalışma yapan **CFR**, Rusya'nın Karadeniz Tahıl Girişimi olarak bilinen anlaşması uyarınca Ukrayna'nın tahıl, gübre ve yağlı tohum ihracatını askeri ablukasını kaldırarak kolaylaştırıldığını ifade etti. Makalede Ukrayna'nın, dünya buğday üretiminin yaklaşık %10'unu ve mısır üretiminin %15'ini tek başına elinde tutarken, bu ürünleri en çok Afrika ve Orta Doğu ülkelerine ihraç ettiği belirtildi. Anlaşmanın sonlanmasıyla bu coğrafyanın daha çok etkileneceği ifade edilirken Ukrayna'ya en çok bağlı olan ülkeler ise Lübnan, Pakistan ve Libya olarak sıralandı.

“Hindistan'ın Pirinç İhracatı Yasağı: Küresel Arz, Fiyat ve Gıda Güvenliğine Potansiyel Tehdidi”⁶ isimli çalışma **IFPRI** tarafından yayımlandı. Hindistan'ın 2022 yılı Ekim ayından bu yana fiyatı %30 artan pirincin fiyatını sakinleştirmek için ihracatı yasaklayacağı bildirildi. Ayrıca yasak ile deniz aşırı tahıl satışlarının duracağı ve pirinç ihracatının %75 - %80'inin etkileneceği ifade edildi. Hindistan'ın 2022-2023 yılı küresel pirinç ihracatının %40'ını oluşturarak dünyanın en büyük pirinç ihracatçısı konumuna geldiği söylendi.

Ne kadar gıda üretilirse üretilsin ne kadar ucuza satılırsa satılsın, bitkilere ne kadar tarım ilacı sıkılsa ya da toprağa ne kadar suni gübre dökülse de küresel açlığın bitmeyeceğini dile getiren Almanya merkezli **Rosa Luxemburg Vakfı**, **“Küresel Açlık Düşündüğümüzden Daha da Kötü”**⁷ başlığıyla gündeme geldi. Merkez, 2022 yılında yaklaşık 828 milyon insanın açlıktan etkilendiğini, 2030 yılına gelindiğinde 660 milyondan fazla insanın hâlâ açlıkla mücadele edeceğini ifade etti.

BM Dünya Gıda Programı, Haiti'deki açlık krizinin küresel çapta hiçbir şekilde ele alınmadığını ifade ettiği **“Görünmeyen ve Duyulmayan Haiti Açlığı, Çeteleri ve İklim Sorunları”**⁸ yazısıyla karşımıza çıktı. Kritik düzeyde gıda güvensizliği ile karşı karşıya kalan Haitililerin olumsuz göstergelerde dünyada ikinci sırada yer aldığı çalışmada, iklim değişikliğinin etkisiyle ortaya çıkan şiddetli yağmurların Haziran'da 51 kişinin ölümüne ve 34.000 evin yıkılmasına neden olduğu, 200.000 kişinin hayatını da olumsuz etkilediği belirtildi.

Yılın sonlarına doğru gelirken **İnsan Hakları İzleme Örgütü**, “**Birleşik Krallık’ta Evsizlik, Yoksulluk ve Açlık Artıyor**”⁹ dedi. İlgili yazıda Birleşik Krallık’ta gıda yardımı talep eden insan sayısının her geçen gün arttığı, evsizlik ve yoksulluk oranının da tırmanışta olduğu vurgulandı. Çeşitli kurumların verilerine dayanılarak, dağıtılan acil gıda yardımı paket oranının geçen yıla göre %16, beş yıl öncesine göre ise %116 oranında arttığı ifade edildi.

2023 yılında 7,6 milyondan fazla insanı destekleyeceği planını duyuran **BM Dünya Gıda Programı**, “**Sudan’daki Çatışmaların Milyonlarca Kişiyi Daha Açlığa Sürükleyebileceği Konusunda Uyardı**”¹⁰ isimli bir çalışma yayımladı. Raporda oluşan küresel çatışmaların desteği engellediği ve aksayan yardımlardan dolayı insani yardım faaliyetlerine yetişilemediği de ayrıca ifade edildi. Kuruluş Temmuz ayında da “**SOFI Raporu: Çatışma ve İklim Değişikliği Gıdaya Erişimi Azaltırken Açlığı Artırıyor**”¹¹ başlığıyla yayımladığı diğer makalesinde ise ülkelere yaptıkları yardım faaliyetlerini yetiştiremediklerinden ve güçlüklerin arttığı ülkelerde oluşan kaynak yetersizliği sebebiyle yardımlarını durdurmak zorunda kaldıklarından bahsetti.

BM Genel Kurulu tarafından her yıl kutlanması planlanan Dünya Gıda Güvenliği Günü’nün, sürdürülebilir gıdaya yönelik küresel ihtiyaçlara dikkat çekmek, gıda kaynaklı riskleri önlemek gibi amaçlarla oluşturulmuş bir gün olduğunu ifade eden “**2023 Dünya Gıda Güvenliği Günü: Gıda Standartlarının Rolü**”¹² isimli çalışma, Haziran ayında **Observer Research Foundation** tarafından yayımlandı. Her yıl gıda kaynaklı hastalıklardan dolayı insanların hayatını kaybettiği vurgulanarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uygun ve gıda güvenliğinden ödün vermeyen yeni çözümlere ihtiyaç olduğuna dikkat çekildi.

IFPRI artan nüfus ve ekonomik büyüme nedeniyle kişi başına düşen su kaynaklarının hızla azaldığını, mahsul ve hayvan gelişimi için daha fazla tatlı suya ihtiyaç duyulduğunu ifade ettiği **“2023 Dünya Gıda Günü: Su ve Gıda Güvenliğine Yaklaştıracak Eylemler”**¹³ çalışmasını yayımladı. Şiddetli yağış, sellerin eşlik ettiği kuraklıklar, fırtınalar ve yaygın kirliliğin su kaynaklarının büyük bir bölümünü elverişsiz hale getirdiği vurgulandı. Çalışmada, iklim değişikliği ve diğer küresel streslerin ortasında artan su ve gıda krizinin göçlere neden olduğu da açıklandı. Kanıtlanmış önlemler ile su- gıda güvenliğinin ve ekosistem sağlığının güçleneceği ayrıca ifade edildi.

Gıda güvenliği konusunda iklim değişikliğinin etkilerine sarsıcı bir gündem daha eklendi. Merkezi Londra’da bulunan **International Institute for Environment and Development** tarafından **“İklim Değişikliği Hindistan’da Çiftçi İntiharlarının Artmasına Neden Oluyor”**¹⁴ başlığıyla kaleme alınan çalışmaya göre kuraklığa yol açan ortalamanın altında yağış gerçekleşen dönemlerin, Hindistan’ın kırsal kesiminde çiftçi intihar sayısında artışa neden olduğu ifade edildi. Ayrıca çalışmada, yüksek intihara sahip olan beş eyaletin yağış modelleri incelenerek yağışların normalden düşük olduğu dönemlerde çiftçi intihar sayılarının arttığı vurgulandı. Makalede iklim değişikliği sorununun, çiftçiler için son derece riskli, tehlikeli ve zarar veren bir hale geldiği, bu sebeple de çiftçilere yönelik desteklerin artması gerektiği ifade edildi.

Yılın son çeyreğine girerken **SIPRI**, konuyla ilgili **“Gıda Güvenliği Programlaması: Hazır Olma, Cevaplama ve Önlemeyi Güçlendirmek”**¹⁵ başlıklı bir yazı yayımladı. 2022 yılında yaklaşık 258 milyon insanın gıda güvensizliğini tehlikeli seviyede yaşadığı ifade edilen içerikte; şiddetli hava olayları, çatışma, güvensizlik gibi unsurların gıda güvensizliğine sebep olduğu belirtildi.

Gıda gündeminin son konusu, küresel olarak üretilen tüm gıdanın ağırlık olarak üçte birinin tarladan sofralara gelene kadar israf edildiğini veya kaybolduğunu ifade eden ABD merkezli **World Resource Institute** raporu oldu. **“Gıdada Kayıp ve İsrafı Azaltmanın Küresel Faydaları”**¹⁶ yazısında gıda israfının küresel sera gazı emisyonlarının yaklaşık olarak %8- %10’unu oluşturarak iklim değişikliği sorununu körüklediği ve bu durumun devam etmesi halinde 2050 yılına kadar gıda kaybı ve israfının iki kat artmasının beklendiği ifade edildi. Yetersiz teknoloji ve yetersiz paketlemelerden dolayı da gıda kaybının yaşanabildiğini belirten çalışmada gıda kaybının-israfının azaltılmasının, işletmelere, tüketicilere ve çevreye faydası olacağı da belirtildi.

Göç Devam Ediyor

“2022 yılında dünya genelinde 71 milyondan fazla insanın ülke içinde yerinden edildi”¹⁷ makalesiyle **AL-MONITOR** Rusya-Ukrayna savaşı ve Pakistan’ı vuran muson selleri nedeniyle yerinden edilen kişi sayısının bir önceki yıla göre 2022 yılında %20 artışla 71,1 milyon olarak gerçekleştiğini ifade etti. Hazırlanan çalışmada yüksek artışın yalnızca savaş ve selden kaynaklanmadığı, Amerika’dan Pasifik’e kadar süren felaketin de katkısı olduğu, yerinden edilenlerin çoğunluğunun Suriye, Afganistan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ukrayna, Kolombiya, Etiyopya, Yemen, Nijerya, Somali ve Sudan’dan olduğu da kaydedildi.

AL-MONITOR ayrıca Ankara ve Londra'nın istikrarsızlık, ekonomik zorluk ve silahlı çatışmalar nedeniyle ortaya çıkan düzensiz göçe karşı iş birliği anlaşması imzaladığını da ifade etti. **“Birleşik Krallık ve Türkiye Yasadışı Göçü Kontrol Altına Almak İçin Ortak Bir Merkez Kuracak”**¹⁸ isimli makalede iki ülke arasında yasa dışı göçle mücadele üzerine kurulan operasyon merkezi ile yasadışı yolculuk düzenleyen suç şebekelerinin çökertilmesinin planlandığına değinildi.

Dünyada her yedi insandan birisinin -gönüllü ya da zorunlu- göçmen olduğunun ifade edildiği **“Zorunlu Göç: Sonuçları İyileştirmek İçin Politik Cevaplar”**¹⁹ isimli çalışma, **IFPRI** tarafından Dünya Mülteciler Günü'nde (20 Haziran) yayımlandı.

Çeşitli göç örneklerine yer verilen yazıda iklim değişikliği, silahlı çatışma ve ekonomik problemler sebebi ile göç durumunun arttığı da belirtildi. Ayrıca çalışmada, Suriye iç savaşı, Rusya-Ukrayna savaşı, gıda güvensizliği ve baskıdan kaçmak için sığınacak yer arayanlar, Venezuelalı göçmenler, Myanmar devlet güçlerinin uyguladığı şiddetten kaçan Rohingya halkı gibi örneklerin üzerinde de duruldu.

Güneydoğu Asya'daki Rohingya Müslümanlarını konu alan bir diğer yayın **Observer Research Foundation**, **“Rohingya Krizi: Endonezya'nın Göç Sorunu”**²⁰ çalışmasında Rohingya'ların, sayıları giderek artan bir göç grubu olduğuna değindi. Covid-19 kısıtlamalarının azaltılması, siyasi istikrarsızlık ve eğitim sıkıntılarının dolaylı göçlerin arttığı da ifade edildi.

İklim değişikliği ve diğer aşırı çevresel olayların etkileri nedeniyle her yıl milyonlarca insanın göç ettiğini ve insanların uluslararası sınırları aşsa da bu hareketin genellikle kendi ülkeleri içinde gerçekleştiğini ifade eden ABD merkezli **Migration Policy Institute**, **“İklim Göçmenleri Nerede?”**²¹ sorusu ile gündemde yer aldı. 2022 yılında doğal afetler nedeniyle yaklaşık 32,6 milyon kişinin ülke içinde yer değiştirdiğini belirten çalışma, bu artışa rağmen iklim değişikliği açısından hassas bölgelerde olanların büyük çoğunluğunun göç etmediğini vurguladı ve insanların göç etmeyi göze almadıklarını ifade etti. Enstitü göç edenlerin her zaman en yoksul ve savunmasız insanlar olduğu düşüncesinin bir yanığı olduğunu da belirtti.

Avustralya'ya yeni gelen göçmenlerin uzun süredir göçmen olanlara ve burada doğanlara kıyasla iki kat daha düşük ücret aldığını ifade eden Melbourne merkezli **Grattan Institute**, **“Göçmen İşçilerin Düşük Ücret Alma Olasılığı Neden Daha Yüksek?”**²² sorusuna cevap aradı. Çalışmada 2022 yılında istihdam edilen yeni göçmenlerin %5 ila %16'sına asgari ücretten daha az ödeme yapıldığı belirtildi. Göçmenlerin %1 ila %8,5'ine saatlik asgari ücretten en az 3\$ daha az ödeme yapıldığı da vurgulandı. Yeni göçmenlerin düşük ücret alma oranlarının yüksek olmasının bir nedeni de konaklama ve tarım gibi düşük ücret uygulamasının yaygın olduğu sektörlerde çalışmak istediklerinden kaynaklandığı verilen bilgiler arasındaydı.

Pandemi sonrası ortaya çıkan konularla ilgili açıklamalar yapan ABD merkezli **Brookings**, **“Son Nüfus Sayımı Verilerine Göre Büyük Kentsel Alanlarda Pandemi Kaynaklı Nüfus Azalması Yavaşlıyor veya Tersine Dönüyor”**²³ makalesini yayımladı. Covid-19 sonrası büyük şehirlerde daha az göç alma, daha fazla ölüm ve daha az doğum oranı sonucunda nüfusta azalma görülmüştü. Çalışmada kentsel alanlardaki nüfusun azalmasında ABD içinde yaşayanların şehirlerdeki banliyölere ve uzak alanlara taşınma faaliyetinin de katkısı olduğu belirtildi.

Fransa'da göçmenlerle bağlantılı çeşitli olayları konu alan ABD merkezli **Middle East Forum**, **“Asimilasyonsuz Göç Avrupa'nın Geleceğini Tehlikeye Atıyor”**²⁴ değerlendirmesini yayımladı. Fransa'nın yönetim konusunda başarısız olduğunu dile getiren çalışma, uzun süredir devam eden kitlesel göçe dikkat çekti. Farklı nedenlerle ortaya çıkan göçün artık sıkıntılı bir durum haline geldiği öne çıkarılarak, çalışmak için gelen göçmenlerin ülkelerine geri dönmemelerinin de olumsuz vaka olarak yorumlandığı makalede, Fransa'da milyonlarca kişinin büyük şehirlerin eteklerindeki mahallelere yerleştiği de aktarıldı.

Fotoğraf: MEF

Almanya merkezli **Institute of Labor Economics**, “**Göçmenlik mi Yoksa Otomasyon mu?**”²⁵ makalesini yayımladı. Danimarka’daki düşük vasıflı göç ile robotların benimsenmesinin yavaşladığını ifade eden enstitü, kısıtlayıcı göçmenlik yasaları sebebi ile *baby boomer* döneminden kalanların emekliye ayrıldığını ve bunun da işgücü piyasalarında sıkıntılara neden olduğunu belirtti. Çalışmada çeşitli araştırmalarda yaşça büyük göçmen işçilerin bulunduğu yerlerde robotların daha az kullanıldığının tespit edildiğine de yer verildi.

“**Baby boomer**” genellikle 1946 ile 1964 yılları arasında doğan insanları tanımlamak için kullanılır. Bu dönemde, II. Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte birçok ülkede doğum oranları yükseldiği için büyük bir nüfus patlaması yaşandı. Bu nüfus patlamasının sonucunda doğan insanlar “baby boomer” olarak adlandırıldı.

Yılın ilk çeyreğinde **CATO Institute**; OECD’nin yaptığı bir araştırma sonucunda ABD’nin, Çin ve diğer ülkelere karşı bilimsel yetkinliğini kaybettiğine yer verdiği “**Amerika’yı Terk Edip Çin’e Giden Bilim İnsanı Sayısı Artıyor**”²⁶ yazısını yayımladı. OECD’nin, Çin ve Amerika’dan gelip gitmekte olan bilim insanı sayısında yaşanan bu ani ters dönüşü, ülkesine geri dönen Çinli bilim insanı sayısının artmasına bağladığı ifade edildi.

Kent Sorunları

Metropoller başta olmak üzere kentli nüfusun yaşam alanları 2023 yılında da konu olmaya devam etti. Nüfustaki artış, yeterli ev inşaatının olmaması ve gittikçe azalan yaşam alanlarının kiralara yükselmesine sebep olduğunu belirten Birleşik Krallık merkezli **Centre for London**, “**Londra’nın Konut Sayım Verileri Bu Konuda Bir Şeyler Yapılması Gerektiğine İşaret Ediyor**”²⁷ makalesiyle dikkat çekti. Yazıda bazı ülkelerde uygulanan istikrarlı konut sistemi ve kiracı

güvencesi gibi uygulamaların Londra’da eksik olmasından dolayı yoksulların ev bulma konusunda sıkıntı yaşadığı vurgulandı. Merkez ayrıca şehrin politika yapıcılarının, müteahhitlerinin, konut uzmanlarının uygulama ve siyasi açıdan durumu yeniden değerlendirmesi gerektiğinin ve bunun Londra’nın başarısı için önem arz ettiğinin altını çizdi. Ülkede yaşanan konut sıkıntısını gündeme alan bir diğer Birleşik Krallık kuruluşu ise **Centre for Cities** oldu. Avrupa ülkelerine kıyasla İngiltere’de konut eksikliği olduğunun ifade edildiği **“Konut İnşaat Krizi: Birleşik Krallık’ın Yaklaşık 4 Milyon Hane Açığı”**²⁸ başlıklı yazıda ise konut açıklarının 1947 Şehir ve Bölge Planlama Yasası ile arttığı da vurgulandı.

Kanada’nın, yaşanan konut krizini çözmek için 2023’ün Ocak ayında yabancıların ülkede mülk edinmesine iki yıl süreyle yasak getirdiğini gündeme alan **Centre For London** da **“Londra, Kanada’nın Yabancılara Uyguladığı Mülkiyet Alım Yasağından Bir Şey Öğrenebilir mi?”**²⁹ sorusu ile karşımıza çıktı. Ancak yalnızca yabancı mülkiyetinin azaltılmasının Londra konut krizine yeterli bir cevap olmayacağı da özellikle belirtildi. Ek olarak yazıda konut arz talebine ilişkin daha fazla çalışma yapılması gerektiği de vurgulandı.

Önümüzdeki on yıl içerisinde konut fiyatlarının artacağını belirten Almanya merkezli **IFO Institute** yaptığı araştırmaya dayanarak, yıllık ortalama nominal artış oranının dünyada %9, Almanya’da ise %7,2 olacağını öngördü. **“Dünya Çapında Konut Fiyatlarında Büyük Artışlar Bekleniyor”**³⁰ iddiasıyla, konut fiyatlarındaki artışın; Doğu Afrika ve Güney Asya bölgelerinde yıllık bazda %20’yi aşacağı, Güney Amerika, Doğu Avrupa, Orta Asya ve Kuzey Afrika bölgelerinde %10 ila %15 arasında, Kuzey Amerika, Batı Avrupa, Okyanusya ve Güneydoğu Asya bölgelerinde ise %6 ila %8 arasında olacağı tahmin edildi.

Fotoğraf: Wang Zhao

Çin’de emlak sektörü geliştirme yatırımlarının her geçen gün azaldığını açıklayan **Think China**, son dönemde yatırımlar harici konut talebinin de düştüğünü belirtti. **“Çin’in Konut Krizi: Hane Halkı Kayıt Reformu Gerekli”**³¹ başlıklı çalışmaya göre Çin’in 2035 yılına kadar küçük

şehirlerdeki inşaat arz-talep dengesini sağlayabilmesi için en az %30 oranında küçülmesi gerekiyor. Ayrıca çalışmada Çin'in büyük şehirlerinde göçmenlere hukou verilmesi konusundaki kısıtlamaların, göçmen ailelerin konut talebini bir süre azalttığı; Çin nüfusunun %65'inden fazlasının kalıcı olarak kentsel alanlara yerleştiği, yerleşen halkın ise %47'sinin hukou sahibi olduğu da belirtildi.

Kökenleri antik Çin'e dayanan **Hukou**, nüfus dağılımını ve kırdan kente göçü düzenleyen bir aile pasaportu olarak hizmet veren aile kayıt programıdır.

İklim değişikliği, nüfus artışı-baskısı, sosyal-ekonomik eşitsizlikler, "büyüyen mülteci krizi" gibi çözüm gerektiren unsurları ele alan **Observer Research Foundation**, "**Gelecek için Yaşanabilir Şehirler**"³² başlıklı bir çalışma yayımladı. İklim değişikliğinin, sıcaklık artışlarının, deniz seviyesindeki yükselmelerin ve aşırı hava olaylarının; ırk, cinsiyet ve ideolojik bölünmeler sebebiyle yıpranan kent yapısını daha da bozduğu ifade edildi. Ekonomi ve Barış Enstitüsü'ne göre 2050 yılına kadar 1,2 milyardan fazla iklim mülteci iç kesimlere (şehirlere) doğru göç edecek. Yapay zekâ ile şehirlerin gidişatının daha da etkileneceğini vurgulayan çalışma, yapay zekâ sistemlerinin birçok yerden topladığı verileri yanlış yorumlayıp insanlar için tehlikeli bir durum oluşturma potansiyelinin olduğunu da öne sürdü.

Yılın son çeyreğine girerken **International Institute for Environment and Development**, "**Kayıt Dışı Çalışanların Dayanıklılığı ile Dayanıklı Şehirler İnşa Etmek**"³³ makalesi ile konuyu başka bir bakış açısı ile ele aldı. Çalışmada, kayıt dışı çalışanların üyelik temelli gruplaşmasıyla, kayıt dışı ekonomiye bir dizi ilke sayesinde kapsayıcı bir yaklaşımın getirilmesi savunuldu. Bu ilkeler şu şekilde sıralandı;

- Kayıt dışı istihdamda çalışanların kamu kaynakları ve hizmetleri üzerindeki haklarının tanınması
- Kayıt dışı geçim faaliyetleri için kamusal alan ve doğal kaynaklara erişimi mümkün kılan düzenlemeler yapılması
- Kayıt dışı yerleşimlerde ve kayıt dışı iş yerlerinde temel altyapı ve ulaşım hizmetlerinin sağlanması
- Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, bileşimi ve katkısına ilişkin araştırma, belgelendirme ve istatistikler hazırlanması
- Kayıt dışı istihdamdaki işçilerin politika masasında yer alma haklarının tanınması.

Ve Çocuklar...

Elektrikli araç üretiminin artmasıyla kobalt, lityum vd. maddelere olan ihtiyacın her geçen gün arttığını ifade eden Amerikalı muhafazakarların düşünce kuruluşu olarak tanınan **The Heartland Institute**, "**Çocuk İşçi Katliamı ve Ekolojik Yıkımın Zengin Ülkeler Tarafından Kabul Edilmesi**"³⁴ konusuna değindi. Enstitü; madencilik, cevher işleme, üretim, arazi bozulması,

çocuk işçi ve çevre kirliliği sorunlarını eşi benzeri görülmemiş seviyelere yükselteceğini öngördü. Çalışmada elektrikli araç ve yenilenebilir enerjiye verilen sübvansiyonların birçok milyarderini zengin etmeye devam edeceği, öbür tarafta tedarik zincirini kontrol eden Çin'e olan bağımlılığı da artıracakı öne sürüldü.

Fotoğraf: UNICEF

2022 yılında eğitime yönelik 3.000'den fazla saldırının yapıldığını ifade eden **İnsan Hakları İzleme Örgütü**, “**Dünya Çapında Eğitime Yönelik Saldırılarda Endişe Verici Artış**”³⁵ açıklamasıyla bu konuda en çok dikkat çeken ülkelerin Ukrayna, Myanmar ve Burkina Faso olduğunu vurguladı. Saldırıların neredeyse üçte birinin sadece bu üç ülkede gerçekleştiği, saldırılarda hem hedefli hem de hedef gözetmeksizin patlayıcı silahların sıklıkla kullanıldığı ifade edildi. ‘Güvenli Okullar Bildirgesi’ ile silahlı çatışmalar sırasında öğrencileri, eğitimcileri, okulları ve üniversiteleri korumaya yönelik siyasi bir taahhüt olduğu açıklanarak, bu taahhütnamenin 118 ülke tarafından da onaylandığı belirtildi. Bildirgenin yayınlandığı 2015 yılından bu yana, bir düzineden fazla hükümetin, okulların askeri amaçlarla kullanımını sınırlandırmaya çalıştığı da ayrıca aktarıldı.

Kaynakça

1. <https://www.ids.ac.uk/news/impacts-of-covid-19-likely-to-increase-chronic-poverty-for-the-next-decade-says-new-report/>
2. <https://www.wfp.org/stories/hunger-grows-sahel-crisis-spills-coastal-west-africa>
3. <https://www.uneca.org/stories/eca-calls-for-africa%27s-economic-growth-to-be-inclusive-to-reduce-widespread-poverty>
4. <https://www.ispionline.it/en/publication/north-korea-is-facing-serious-food-shortages-138089>
5. <https://www.cfr.org/in-brief/russia-killed-black-sea-grain-deal-these-countries-could-suffer-most>
6. <https://www.ifpri.org/blog/indias-new-ban-rice-exports-potential-threats-global-supply-prices-and-food-security>
7. <https://www.rosalux.de/en/news/id/51050/global-hunger-is-worse-than-you-think>
8. <https://www.wfp.org/stories/unseen-and-unheard-haiti-weather-hunger-gangs-and-climate-extremes>
9. <https://www.hrw.org/news/2023/11/13/homelessness-destitution-and-hunger-soar-uk>
10. <https://www.wfp.org/news/wfp-warns-sudan-fighting-could-plunge-millions-more-hunger>
11. <https://www.wfp.org/stories/sofi-report-conflict-and-climate-change-reduce-access-food-and-increase-hunger>
12. <https://www.orfonline.org/expert-speak/world-food-safety-day-2023/>
13. <https://www.ifpri.org/blog/world-food-day-2023-five-actions-get-us-closer-water-and-food-security-all>
14. <https://www.iied.org/climate-change-driving-increase-farmer-suicides-india>
15. <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2023/food-security-programming-strengthening-preparedness-responses-and-prevention>
16. <https://www.wri.org/insights/reducing-food-loss-and-food-waste>
17. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/05/more-71-mn-people-internally-displaced-worldwide-2022>
18. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/08/uk-turkey-set-joint-center-control-illegal-migration>
19. <https://www.ifpri.org/blog/forced-migration-policy-responses-improve-outcomes>
20. <https://www.orfonline.org/expert-speak/the-rohingya-crisis-indonesias-immigration-issue/>
21. <https://www.migrationpolicy.org/article/climate-change-trapped-populations>
22. <https://grattan.edu.au/news/why-migrant-workers-are-more-likely-to-be-underpaid/>
23. <https://www.brookings.edu/research/pandemic-driven-population-declines-in-large-urban-areas-are-slowing-or-reversing-latest-census-data-shows/>
24. <https://www.meforum.org/64941/immigration-without-assimilation-endangers-europe>
25. <https://newsroom.iza.org/en/archive/research/immigration-or-automation/>
26. <https://www.cato.org/blog/abandoning-us-more-scientists-go-china>
27. <https://www.centreforlondon.org/blog/londons-housing-census-crisis/>
28. <https://www.centreforcities.org/publication/the-housebuilding-crisis/>
29. <https://centreforlondon.org/blog/foreign-property-ownership/>
30. <https://www.ifo.de/en/facts/2023-07-31/economic-experts-survey-high-increases-house-prices-expected-worldwide-q2-2023>
31. <https://www.thinkchina.sg/chinas-housing-downturn-household-registration-reform-needed>
32. <https://www.orfonline.org/research/livable-cities-for-the-future/>
33. <https://www.iied.org/building-resilient-cities-resilience-informal-workers>
34. <https://heartland.org/opinion/carnage-of-child-labor-and-ecological-destruction-elsewhere-acceptable-to-wealthy-countries/>
35. <https://www.hrw.org/news/2023/09/07/alarmed-increase-attacks-education-worldwide>

ÇEVRE

İklim Değişikliği

Gelişmekte olan ülkelerin 2030 yılına kadar dünyadaki toplam sera gazı salınımının yarısından fazlasına sebep olacağını ifade eden ABD merkezli **Brookings Institute**, “**Gelişmekte Olan Ülkeler İklim Değişikliğini Önlemenin Kilit Anahtarıdır**”¹ başlığıyla konuyu inceledi. Enstitü, gelişmekte olan ülkelerin taleplerini belirtmek için uluslararası boyutta bir araya gelmeleri gerekliliğini de vurguladı. Çalışmada bahsi geçen ülkelerin diğer ülkelerle aralarında güven inşa etmesi gerekliliği, iklimle ilgili ilerlemelerdeki pürüzlerin giderilmesi ve kolektif enerjiye geçiş için çaba gösterilmesinin herkesin refah içinde olacağı yeni bir devire geçişi sağlayacağı da belirtildi.

İklim krizi ile ödemelerin de arttığını ifade eden **International Institute for Environment and Development**, “**İklim Krizine Karşı Savunmasız Borçlu Ülkeler Zengin Kirleticilere Milyarlarca Dolar Ödüyor**”² adlı çalışmasında G20 ülkelerinin, pandeminin başladığı dönemden bu yana iklim krizi konusunda en savunmasız ülkelerin borçlarını geri ödemelerinden 50 milyar dolar topladığını ifade etti. Makalede az gelişmiş ve gelişmekte olan 58 ülke tarafından yapılan ödemelerin 2020 yılında 13 milyar dolar, 2021 yılında 14 milyar dolar ve 2022 yılında 21 milyar dolara ulaştığı vurgulandı.

Havacılık ve denizcilik faaliyetlerinin her yıl küresel sera gazı emisyonuna %3 oranında katkı sunduğunu belirten Belçika merkezli **Bruegel**, “**Uluslararası Havacılık ve Denizcilikten Kaynaklanan Emisyonları Azaltma Çabaları**”³ çalışmasında 2022 yılında uluslararası havacılıktan kaynaklanan emisyon miktarının 436 milyon ton karbondioksit eşdeğeri iken, uluslararası denizcilikten kaynaklanan emisyonun 706 Mt/CO₂eq olduğunu ifade etti. AB’de, genel emisyonların 1990 yılından bu yana %30 oranında azaldığını belirtilen çalışmada uluslararası havacılık ve denizcilikten kaynaklanan emisyonların ise %29 ve %26 oranında artış gösterdiği ifade edildi.

Orman yangınlarının önümüzdeki süreçte artarak genişleyeceğini ve yirmi yıl öncesine kıyasla iki kat daha fazla bitki örtüsünü yok edeceğini söyleyen **“Yeni Veriler Orman Yangınlarının Daha Da Kötüleceğini Gösteriyor”**⁴ makalesi, **World Resources Institute** tarafından yayımlandı. 2021 yılında küresel çapta 9,3 milyon hektarlık alanın yok olmasının zamanın en kötü orman yangınları olarak dikkat çektiği ifade edildi. Orman yangınının arkasında yatan temel nedenin iklim değişikliği olduğu, aşırı sıcak hava dalgasının 150 yıl öncesine kıyasla beş kat arttığı ve artmaya devam ettiği söylendi. Yazıda iklim değişikliği ve sıcaklığın yanı sıra orman yangınlarını tetikleyen bir diğer unsurun tarımsal faaliyetlerin ormanlık alanlara yayılması olduğu da belirtildi.

Diğer yandan araştırmalarda orman yangınlarının ekonomiye etkilerini konu alan ve merkezi Almanya'nın Bonn kentinde bulunan **IZA Institute of Labor Economics**, **“Orman Yangınları Emek Gelirini Nasıl Etkiler?”**⁵ sorusu ile karşımıza çıktı. Orman yangını sebebiyle oluşan duman ve hava kirliliği üzerine yapılan anket araştırmasında; çalışmama ve ev içerisinde daha fazla vakit geçirme gibi çeşitli davranışsal tepkilerin ortaya çıktığı da ayrıca belirtildi. Orman yangınlarının dumanına maruz kalmanın işgücü gelirlerinde ve istihdamda istatistiksel ve ekonomik olarak önemli kayıplara yol açtığı da ifade edildi.

İklim değişikliği sebebiyle insanların zorluk çektiğini ifade eden **Observer Research Foundation**, **“İklim Eylemleri Hem Doğal Hem de Yapay Zekâya İhtiyaç Duyuyor”**⁶ çalışması ile alana katkıda bulunurken zorluklarla mücadele için acil ve etkili eylemlerin olması gerektiğini de belirtti. Yazıda doğal bilgi ve yapay zekânın oluşturduğu bilgi ile uygulamada önemli çözüm alternatifleri oluşturulabildiği vurgulandı. Örneğin; teraslama, su hasadı ve tarımsal ormancılık gibi uygulamaların, su kaynaklarının yönetilmesine ve toprak erozyonunun önlenmesine yardımcı ve iklime dirençli tarım için önemli olduğu; yapay zekâ sensörlerinin ve veri analitiğinin mahsul yönetimi uygulamalarını optimize edebildiği paylaşılan bilgiler arasındaydı.

Su Meselesi

Yılın ilk çeyreğinde **“Dünya Su Günü: Dünya Gıda Programı Her Damlanın Karşılığını Vermek İçin Nasıl Çalışıyor?”**⁷ raporu yayımlandı. Dünya Gıda Programı'nın, 2021 yılında 49 ülkede 8,7 milyon kişiye toprak ve suyun korunması, sulama kanalları, barajlar, göletler, bentler ve sel bariyerlerinin inşası veya onarımı gibi inşaat faaliyetleri karşılığında gıda yardımı sağladığını ifade etti. Rapor ayrıca Dünya Gıda Programı'nın, 2022 yılında 3,8 milyon kişiye iklim olaylarına karşı finansal koruma sağladığını da vurguladı. Söz konusu makalede BM verilerine göre dünyadaki toplam arazilerin yaklaşık %40'ında arazi bozulması yaşandığı, bu bozulmanın çiftçileri arazilerini terk etmeye zorladığı, yaşanan sel hadiselerinin insanlar ile pazarlar arasındaki bağlantıları kestiği ve çiftlik hayvanlarının öldüğü ifade edildi.

Washington'da bulunan ve **“Küresel Su İhtiyacının Karşılmasında Altyapı ve Yönetim Hayati Önem Taşıyor”**⁸ konusunu inceleyen **Wilson Center**, küresel ısınma, iklim değişikliği ve artan doğal afetlerin dünyanın dört bir yanında su krizlerini tetiklediğini söyledi. Raporla,

ülkeler arasında paylaşılan su kaynaklarındaki zayıf uluslararası işbirliği, kuraklık veya savaşın körüklediği, nüfusun yer değiştirmesine neden olan ve yoğun nüfuslu bölgelerdeki su ihtiyaçlarını sürekli değiştiren bir göç krizi ve yılda yaklaşık 470 milyar dolarlık küresel ekonomik kayıpla sonuçlanan eski su yönetimi altyapısının bulunduğu da ifade edildi.

CFR, küresel ısınma ve nüfus artışı nedeniyle su sıkıntısının giderek daha da kötüleşeceğini duyurdu. Su stresinin kamu sağlığı, ekonomik kalkınma ve küresel ticaret gibi geniş kapsamlı zararlara neden olurken, diğer taraftan kitlesel göçlere de yol açabileceği ve çatışmaları tetikleyebileceği de belirtildi. **“Su Sıkıntısı: Giderek Daha da Kötüleşen Küresel Bir Sorun”**⁹ başlığıyla ele alınan yazıda; Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA), düşük yağış miktarı ve yoğun nüfuslu kent merkezleri nedeniyle fiziksel su stresi açısından en kötü durumdaki bölgeler olarak vurgulandı.

“Küresel Nüfusun Dörtte Birine Sahip 25 Ülke Ciddi Bir Su Stresi ile Karşı Karşıya”¹⁰ makalesini yayımlayan **World Resources Institute** su sıkıntısını ciddi şekilde çeken ilk beş ülkenin Bahreyn, Kıbrıs, Kuveyt, Lübnan ve Umman olduğunu duyurdu. Su sıkıntısının çoğunlukla evsel, tarımsal, endüstriyel kullanım ve düşük arz nedeniyle yaşandığının vurgulandığı yazıda yüksek su stresinin yaşandığı bölgeler ise şöyle: Nüfusun %83’ünün su stresine maruz kaldığı Orta Doğu, Kuzey Afrika ve %74’ünün maruz kaldığı Güney Asya. Açıklamaya göre 2050 yılına kadar küresel su talebinin %20 ila %25 oranında artması beklenirken, Orta Doğu ve Kuzey Afrika nüfusunun büyük bir bölümünde yüksek su stresi yaşanacak.

Güney Afrika'da enerji güvenliği sorunları ele alınırken, gelecek on yıl içinde kritik bir risk olabilecek su güvenliğinin genellikle kamuoyunun daha az dikkatini çektiğini ifade eden Johannesburg merkezli **Good Governance Africa, “Güney Afrika'nın Kötüleşen Su Güvenliği Krizi”**¹¹ çalışmasıyla konuyu ele aldı. 2015 yılından günümüze kadar rekor seviyede düşük yıllık yağış ve artan sıcaklıklar yaşayan Güney Afrika'nın 2050 yılına kadar iklim değişikliği aralığında üç kat artış göreceği de ifade edildi.

Yılın son çeyreğine girerken **“Kurumsal Sürdürülebilirliğin Bir Sonraki Aşaması: Tüketici Su Kullanımının Ele Alınması”**¹² ile gündeme tüketici suyunu getiren **World Resource Institute** çalışma da sabun, şampuan, diş macunu, çamaşır deterjanı, bulaşık deterjanı ve diğer tüketim ürünlerinin üretilirken çok fazla suya ihtiyaç olduğunu söyledi. Artan tüketici su talebine rağmen, sadece birkaç şirketin su kullanımı ile ilgili sorunları ele aldığı da belirtildi. Makalede, günümüzde dünyanın karşı karşıya olduğu su sorunlarını ele alan işletmelerin sadece dört duvar arasında ve tedarik zincirlerinde değil, aynı zamanda tüketici kullanımında da su üzerindeki etkilerinin sorumluluğunu üstlenmesi gerektiği söylendi.

Tarımda Sürdürülebilirlik

Meksika merkezli **International Maize and Wheat Improvement Center**'in yayımladığı **“Sürdürülebilir Tarım İçin Yatırım Açığını Kapatmak”**¹³ makalesinde akut gıda güvensizliğinin 2023 yılından itibaren 19 ülkede daha kötü olacağı ve yaklaşık 205 milyon insanı etkileyeceği ifade edildi. Çalışmada gıda güvensizliğinin köklerinin de giderek derinleştiği ve tarım sistemlerinin daha yenileyici hale getirilmesi için finansman gerektiği belirtildi.

1984 yılına kadar Yeni Zelanda tarımında; sübvansiyonlar, taban fiyatlar, düşük faizli krediler, vergi teşvikleri ve borç silme durumlarının yaygın olduğunu ifade eden **Austrian Economics Center, “Tarım Sübvansiyonlarının Kaldırılması – Yeni Zelanda Hikayesi”**¹⁴ ile gündeme geldi. Makalede, verilen bu desteklerin ters teşvik oluşturduğu ve verimsiz arazi kullanımını ortaya çıkarttığı ifade edildi. Devletin yaptığı destek ödemeleri tarımda yenilik teşviklerini azaltırken, çiftçilerin güvenli bir şekilde gelir elde etmelerinin yenilik, yeniden yapılanma ve çeşitlilik özelliklerini de azalttığı merkez tarafından vurgulandı.

Amerika merkezli **Environmental and Energy Study Institute** ise **“Uzun Ömürlü Tahılların Sürdürülebilir Tarımın Geleceği Olabilir”**¹⁵ mesajını verdi. Dünya üzerinde bulunan tarlaların yaklaşık olarak %70'ten fazlasını kaplayan tahılların her yıl yeniden ekilmesi gereken ve çiftçilere toprağı sürme, kazma ve ilaçlama gibi zorlu toprak işleri oluşturan bir mahsul olduğu ifade edildi. Uzun ömürlü tahılların toprakta daha az işlem gerektirmelerinden dolayı toprağın sağlıklı kalmasına da yardımcı oldukları ve toprağı erozyona karşı korudukları belirtildi.

Hindistan'ın 2030 yılına kadar arazi bozulmasının nötr hale getirilme hedefinin zorlaştığını ifade eden **Observer Research Foundation, “Rejeneratif Tarım: Toprak Dejenerasyonu Sorununa Çözüm”**¹⁶ makalesini yayımladı. Yazıda, toprak bilimciler arasında rejeneratif tarımın, bozulmuş arazilerde toprak sağlığını ve üretkenliğini yeniden tesis etme potansiyeline

sahip olduğu, besin tutma kapasitesini artırarak su kullanımını ve verimliliğini geliştirdiği, aynı zamanda küçük çiftçilere mali faydalar da sağladığı konusunda bir fikir birliği oluşturduğu ifade edildi.

“Modelleme Çalışması, 2050 Yılına Kadar Afrika ve Güney Asya’daki Buğday Üretimini İklim Değişikliğinden Ciddi Şekilde Etkileneceğini Gösteriyor” başlıklı yazı **International Maize and Wheat Improvement Center**¹⁷ tarafından yayımlandı. Afrika ve Güney Asya’da iklim değişikliğinin buğday veriminde önemli düşüslere sebep olabileceğinin belirtildiği çalışmada model verilerine göre Afrika ülkelerinin buğday veriminin ortalama %15, Güney Asya ülkeleri veriminin ise ortalama %16 oranında düşeceği vurgulandı. Raporda ayrıca küresel buğday üretiminin de yüzyılın ortalarına doğru %1,9 oranında azalacağı söylendi.

Küresel olarak sürdürülebilir ve kapsayıcı tarımsal kalkınmanın, kalkınma hedeflerine ulaşılması ve 2050 yılına kadar 9,7 milyara çıkması öngörülen dünya nüfusunun beslenmesi açısından kritik rol oynadığını ifade eden **Observer Research Foundation, “Akıllı Tarıma Doğru: Tarımsal Biyoteknoloji Alanında G20 İş Birliği”**¹⁸ üzerine de bir yazı yayımladı. Çalışmada G20’nin, ülkelerin yapıcı bir diyalog içine girmeleri ve küresel zorlukların ele alınmasına yönelik çabalarını koordine etmeleri için bir platform sağlayarak küresel iş birliğini kolaylaştıracağı belirtildi. Ayrıca G20’nin, bilim ve teknolojinin açık paylaşımını teşvik etmesi, tarımsal biyoteknoloji araştırmaları için ortak bir fon oluşturması, burslar, öğrenci değişim programları başlatması, araştırma kapasitesi ve altyapısını geliştirmesi gerektiği de vurgulandı.

Joshi’nin yüksek verimli ve iklime dayanıklı buğday çeşitlerini araştırmak ve geliştirmek için yaklaşık kırk yılını harcadığını belirten **International Maize and Wheat Improvement Center, “Arun Kumar Joshi, Hindistan’ın Rekor Düzeyde Buğday Üreteceğini ve İhracat Planı Yapması Gerektiğini Söylüyor”**¹⁹ başlığıyla gündeme geldi. Çalışmada küresel iklim koşullarındaki ve ticaret sistemlerindeki beklenmedik değişiklikler sebebiyle Hindistan’daki buğday üretiminin önemli ölçüde uluslararası ilgi gördüğü ifade edildi. Rabi mevsiminde şimdiye kadar 34 milyon hektardan fazla buğday ekildiği belirtildi. Ayrıca herhangi bir büyük böcek, hastalık veya çekirge gibi bir tehdidin olmadığı bunun da hasat için çok önemli olduğu söylendi. Sulama sistemlerinin gelişmesiyle rekor hasat oranının yakalanacağı ifade edildi.

“Vietnam’daki Kahve Yetiştiricileri Biber ve Meyve Üretimine Giriyor”²⁰ isimli çalışmasını yayımlayan ve merkez ofisi Paris’te bulunan **The French Agricultural Research and International Cooperation Organization (CIRAD)**, Vietnam’ın Brezilya’dan sonra dünyanın en büyük ikinci kahve üreticisi olduğunu ifade etti. Şu an 650.000 hektardan fazla alanda Robusta ve benzer türdeki kahvelerin yetiştirildiğini söyleyen çalışmada kahve fiyatlarının da değişikliklere tabi olduğu belirtildi. Araştırmalarda yetiştirdikleri ürünleri çeşitlendirerek arazileri yoğunlaştırdıkları ve her ekimde önceki ekilen mahsullerin çeşitlendirildiği ifade edildi. Çalışmada ayrıca kahve, biber ve meyve ağaçlarını birleştiren en çeşitli sistemlerin en yoğun ve en üretken sistemler olduğu vurgulandı. Dikilen meyve ağaçlarının yakın zamanda tamamen üretken olacağı ve yeni bir ekim dalgası ile daha da çeşitlendirileceği söylendi.

Enerji Alanındaki Gelişmeler

Emirates Policy Center, yenilenebilir enerjiye yönelik artan talebin sektörün büyümesinde itici güç olduğunu ifade etti. Yenilenebilir enerji projelerini finanse etmenin ne kadar önemli olduğunu anlayan BAE ve Türkiye'nin yeşil dönüşümün önemli katılımcıları arasında yer aldığını belirten **“Bağların Güçlendirilmesi: BAE, Türkiye'nin Açık Deniz Rüzgâr ve Türbin Sektörüne Yatırım Yapıyor”**²¹ yazısını Ağustos ayında yayımladı. Çalışmada Türkiye'nin sahip olduğu açık deniz rüzgâr ve türbin endüstrisine BAE tarafından yoğun bir ilgi gösterildiği de ifade edildi. Türkiye'nin, uzun ve geniş kıyı şeridi sayesinde rüzgâr enerjisi üretmek için 54 gigawattlık bir açık deniz rüzgâr enerjisi potansiyeline sahip olduğu ve BAE ile Türkiye arasındaki petrol dışı ticaret hacminin sürekli artarak 2022 yılında 18,9 milyar dolara ulaştığı vurgulandı.

Diğer yandan New York merkezli **Empire Center**, **“Açık Deniz Rüzgarının Yükselen Maliyeti”**²² çalışması ile konuya dikkat çekti. Merkez, ABD'de açık deniz rüzgâr projelerinin maliyetlerinin megavat saat başına tahmini 84 dolar, karasal alanda rüzgâr santrali ve doğalgaz santrallerindeki maliyetin ise 37 dolar seviyesinde olduğunu ifade etti. New York'taki iki önemli rüzgâr projesinin ekonomik olmaktan hızla uzaklaştığı belirtildi. Bunun sebebi olarak; tüm endüstrilerde malzeme ve işçilik maliyetlerinin enflasyon nedeniyle yükselmesi ve rüzgâr türbini malzeme bileşenlerinin maliyetlerinin artması gösterildi.

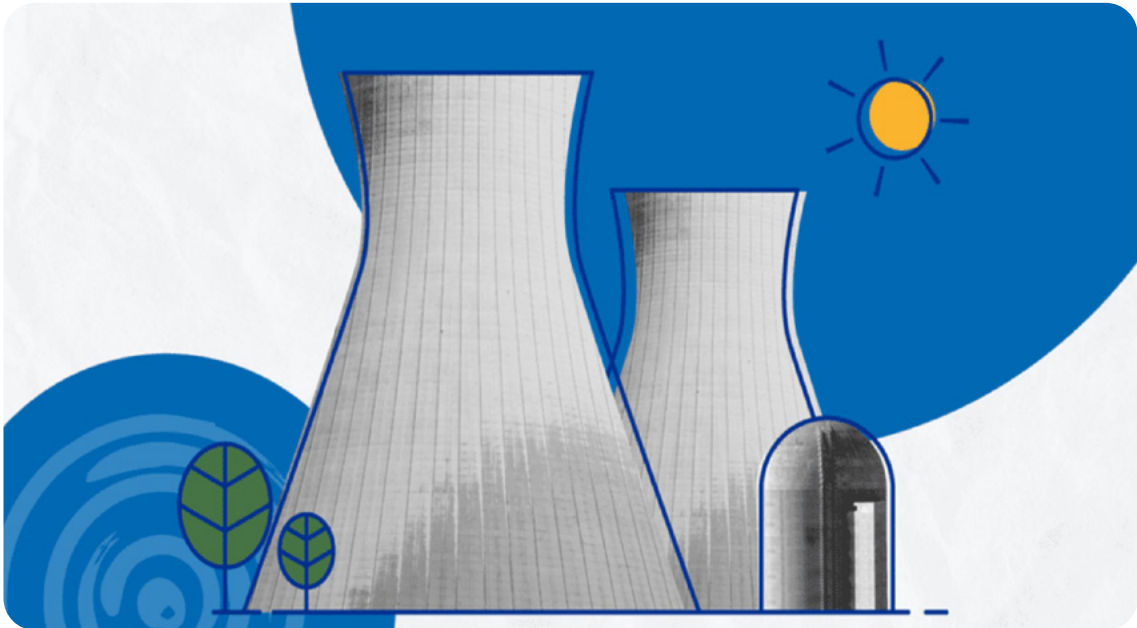
Empire Center tarafından yayımlanan bir diğer çalışma ise **“Yenilenebilir Güneş Enerjisi Atık Maliyetleri Getirmekte”**²³ oldu. Çalışmada New York'un önümüzdeki 25 yıl içinde her yıl yaklaşık beş milyondan fazla atık güneş panelini imha etmek zorunda kalacağı ifade edilirken yeşil atığı uygun şekilde bertaraf etmenin maliyetinin yılda 135 milyon doları aşabileceği de söylendi.

International Maize and Wheat Improvement Center, bazı Batı Afrika ülkelerinin, yer fıstığı yetiştiriciliğine elverişli iklim ve toprağa sahip olduğunu söyledi. 20. yüzyılın ikinci yarısında Batı Afrika bölgesinin fıstık üretiminde dünya lideri konumuna geldiğini ifade eden **“Güneş Enerjili Kurutucular Togo’da Fıstık Üretimini Artırıyor”**²⁴ yazısında, yer fıstığının uygun şekilde depolanmaması sebebiyle çabuk bozulduğunu da belirtti. Güneş enerjisiyle çalışan kurutucuların piyasaya sürülmesinin, yerel halk için hayati olan yer fıstığının üretimi ve korunması üzerinde olumlu etkileri olduğu vurgulandı. Togo’daki güneş enerjisiyle çalışan fıstık kurutma makinelerinin kadınların işlettiği kooperatiflerin iş yüklerini azaltmaya ve kârlarını artırmaya yardım ettiği de ifade edildi.

“Amerika, Elektrikli Araç Hedeflerine Nasıl Ulaşabilir?”²⁵ sorusunu soran **Wilson Center** yazısında Biden’in 2030 yılına kadar %50 elektrikli araç satışı hedefinin olduğuna değindi. ABD’de elektrikli araç artışı hala sınırlı görünse de 2021 yılında tüm araç satışlarının %5’i elektrikli iken, 2022 yılında bu oranın %15’in üzerine çıkarak hızlı bir büyüme gösterdiği ifade edildi. İklim değişikliği 21. yüzyılın ortak sorunu olsa da sürdürülebilirlik mücadelesinde elektrikli araçların stratejik olarak kullanılmasının önemli bir fırsat olarak görüldüğü ve elektrikli araçların karbonsuzlaştırma çabalarında kritik bir rol oynayacağı belirtildi.

Devletlerin gezegeni küresel ısınmadan kurtarmak ve yeşil enerjiyi benimsemek adına çok fazla yatırım yaptıklarını ifade eden **The Heartland Institute**, Şubat ayında **“Tarihte Zenginlere Yapılan En Büyük Varlık Aktarımı: Yeşil Enerji”**²⁶ konusu ile gündeme geldi. 2000 yılından beri; 300.000’in üzerinde rüzgâr türbininin kurulması, milyonlarca solar panelin kurulması, 25 milyondan fazla elektrikli araç satılması gibi çok yüklü harcamalar yapıldığı da ifade edildi.

İllüstrasyon: International Atomic Energy Agency

Nükleer enerjinin giderek çalışmalarda yer edinmeye başlaması ile **Centre for Air Power Studies, “Nükleer Enerji COP28’in Merkezinde”²⁷** makalesini yayımladı. Çalışma da BM İklim Değişikliği Sözleşmesinin (UNFCCC) yıllık toplantısı olan konferansın, 30 Kasım 2023’te Dubai’de yapıldığı ve 70.000’den fazla delege ve 200 ülkeden temsilcilerin geldiği toplantıda, fosil yakıt bağıllığını azaltıp temiz enerji üretimini artırmak, enerji verimliliğinin en üst düzeye çıkarılması, temiz enerji kullanımını hızlandırmak gibi temel konulara yer verildiği ifade edildi.

Hindistan hükümetinin, yeşil enerji için potansiyel bir değişim adayı olarak, elektrikli araçlarda ve pil depolamada kullanılan geniş lityum rezervinin keşfedildiğini duyurduğunu söyleyen ABD merkezli **Peterson Institute of International Economics, “Hindistan’ın Lityum Keşif Yeşil Enerji Kullanımını Artırmasına Rağmen Bölgede Sorun Oluşturuyor”²⁸** çalışması ile şimdiye kadar Hindistan, önündeki en önemli uzun vadeli zorluklarından birisinin ham lityum tedarigi olduğunu ifade etti. Hindistan’ın petrol tüketiminin sadece %16,5’ünü yerli üretimle karşılayabilirken bu oran Çin’de %27,4 ve Avrupa’da %28 olarak ifade edildi.

Wilson Center tarafından, Şili’nin lityum endüstrisinin dönüm noktasında olduğunu belirten çalışma, **“Lityum için Küresel Mücadelede Tüm Gözler Şili’nin Üzerinde”²⁹** başlığını taşıdı. Yazıda Şili’nin toplam üretimin %28’ini oluşturarak dünyanın en büyük bakır üreticisi olduğu vurgulanırken son yıllarda Şili’nin lityum sektöründe pazar payını kaybettiği de ifade edildi. Şili’de bundan sonra yalnızca geleneksel yöntemler yerine lityum çıkarmak için tasarlanmış yeni bir teknoloji kullanılacağına söylendiği makalede ülkenin lityum stratejisinin merakla beklendiği de ayrıca belirtildi.

Mart ayında **ECFR, “Kilit paydaşlar: Madencilik Neden AB’nin Afrika’daki Kritik Hammadde Hedeflerinin Merkezinde Yer Alıyor?”³⁰** sorusu ile karşımıza çıktı. Kritik Hammaddeler Yasasının (CRM Act) yasaının, AB’de stratejik hammaddelerin çıkarılmasından işlenmesine ve geri dönüşümüne kadar değer zincirlerini güçlendirmeyi amaçladığı ifade edilen çalışmada yeşil dönüşümün savunma için kritik olduğu da ifade edildi. Afrika’nın maden potansiyelinin büyük ölçüde bilinmediği ve yeni kaynakların bulunabilmesi için önemli miktarda keşif yatırımı yapılması gerektiğini vurgulayan çalışmada Afrika’daki keşif çalışmalarının çoğunun Kanada, Avustralya, Birleşik Krallık ve Güney Afrika’daki şirketler tarafından yürütüldüğü de ifade edildi.

Hidrojen enerjisinin dünyanın geleceği için önemli bir madde mi yoksa tehlikeli bir madde mi olduğu hala tartışma konusuysen The Washington Post Company bünyesindeki **Foreign Policy** Dergisi, **“Hidrojen Gelecek mi Yoksa Tam Bir Hayal mi?”³¹** sorusu ile karşımıza çıktı. Hidrojenin, üretim şekline göre yeşil hidrojen, mavi hidrojen gibi farklı renk gruplarıyla ifade edildiği, bir grup tarafından hidrojenin enerji geçişinde kullanılacak en mantıklı ve doğru enerji kaynağı olduğu savunulurken, diğer tarafta bu kaynağa yönelik birtakım önyargıların olduğu çalışmada ifade edildi. Hidrojenin günlük hayata uyarlanıp tamamen kullanılabilmesi için depolama, taşıma, nakliye tesisleri, boru hatları vb. birçok pahalı yatırıma ihtiyacı olduğu da ayrıca vurgulandı.

Fotoğraf: Zoonar

Nisan ayında **Emirates Policy Center**, hidrojenin temiz bir enerji kaynağı olarak kullanıldığını ifade etti ve konu ile ilgili **“Körfez İş Birliği Konseyi’nin Hidrojen Ortamı: Zorluklar ve Fırsatlar”**³² makalesini yayımladı. Dünya çapında düşük karbonlu hidrojene olan talebin 2022’de yılda yaklaşık 1 milyon ton olduğu, 2030 yılına kadar yılda 20-30 milyon tona ulaşmasının beklendiği ifade edildi. BAE, Katar, KİK ülkeleri ve Suudi Arabistan’ın bu doğrultuda önemli adımlar atarak yeni anlaşmalar yaptığı ve dünyanın birincil temiz hidrojen tedarikçisi olmak isteyen Suudi Arabistan’ın 2030 yılında yılda 2,9 milyon ton hidrojen üretmeyi, 2035’ten önce ise yılda 4 milyon tona ulaşmayı hedeflediği belirtildi. Ayrıca KİK ülkelerinde hidrojen stratejisi konusunda özellikle de enerji dönüşüm ve iklim değişikliği alanlarında fırsatların bulunduğu vurgulandı.

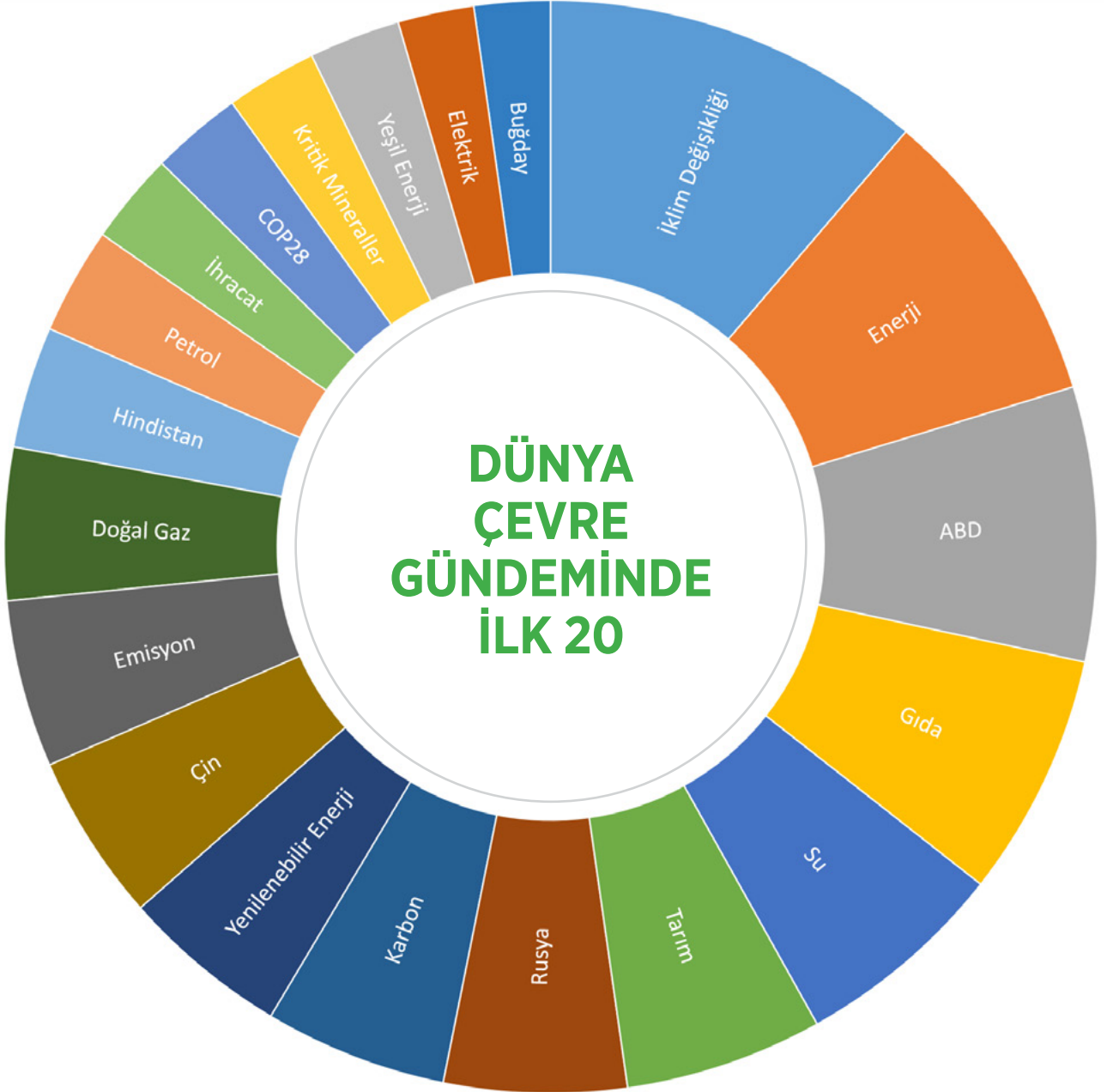
Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK), üyeleri Suudi Arabistan, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Kuveyt ve Katar’ın katılımıyla 25 Mayıs 1981 tarihinde Abu Dhabi’de hayata geçirilmiştir.

Ukrayna’daki altyapının savaş sebebiyle ciddi şekilde zarar gördüğünü ve enerji sisteminin genel güç kapasitesinin azaldığını belirten Kiev’deki **Razumkov Centre**, **“Elektrik Kesintisi Olacak mı? Ukraynalı Enerji Şirketleri Kışa Nasıl Hazırlandı?”**³³ sorusu ile karşımıza çıktı. Ukrayna’da kış aylarının sert ve çetin geçmesi nedeniyle herhangi bir elektrik kesintisine karşı koymak için enerji altyapılarının set bariyer ve sinyal kesici ağlar ile donatıldığı, bu önlemler sonucunda da doğrudan füze saldırılarına karşı koruma sağlamasa da olası bir dron saldırısı veya şarapnele karşı önemli ölçüde koruma sağlayacağı ifade edildi.

Yılın son çeyreğine girerken İsviçre merkezli **Geopolitical Intelligence Services**, Mısır'ın, dünyanın en büyük on ikinci LNG ihracatçısı olarak ülke içinde yakıt sıkıntısı çekmesinin ilginç olduğunu ifade ettiği **“Mısır'ın Doğalgaz İhracatı Tehlikede mi?”**³⁴ sorusu ile karşımıza çıktı. Mısır'ın, yeni gaz sahaları keşfetmedikçe, yurt içi gaz tüketimini azaltmadıkça ve yerel fiyatları uluslararası fiyatlarda dengelemedikçe büyük bir ihracatçı ve gaz merkezi olma hayalinin gerçekleşmeyeceği ifade edildi. Bazı yeni doğalgaz keşifleri sayesinde Mısır'ın doğalgaz üretiminin yeniden canlandığı da vurgulandı.

DÜNYA ÇEVRE GÜNDEMİNDE İLK 20

Kaynakça

1. <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2023/03/03/developing-countries-are-key-to-climate-action/>
2. <https://www.iied.org/climate-vulnerable-indebted-countries-paying-billions-rich-polluters>
3. <https://www.bruegel.org/analysis/struggle-cut-emissions-international-aviation-and-shipping>
4. <https://www.wri.org/insights/global-trends-forest-fires>
5. <https://newsroom.iza.org/en/archive/research/how-wildfires-affect-labor-income/>
6. <https://www.orfonline.org/expert-speak/climate-actions-need-both-native-and-artificial-intelligence>
7. <https://www.wfp.org/stories/world-water-day-how-wfp-works-make-every-drop-count>
8. <https://www.wilsoncenter.org/article/infrastructure-and-management-vital-meeting-global-water-needs>
9. <https://www.cfr.org/backgrounder/water-stress-global-problem-thats-getting-worse>
10. <https://www.wri.org/insights/highest-water-stressed-countries>
11. <https://gga.org/south-africas-worsening-water-security-crisis/>
12. <https://www.wri.org/insights/corporate-downstream-targets-consumer-water-use>
13. <https://www.gtreview.com/magazine/the-commodities-issue-2023/closing-the-investment-gap-for-sustainable-agriculture/>
14. <https://austriancenter.com/abolishing-agricultural-subsidies-the-new-zealand-story/>
15. <https://www.eesi.org/articles/view/perennial-grains-could-be-the-future-of-sustainable-agriculture>
16. <https://www.orfonline.org/expert-speak/regenerative-agriculture/>
17. <https://www.cimmyt.org/news/wheat-output-in-africa-and-south-asia-will-suffer-severely-from-climate-change-by-2050-modelling-study-shows/>
18. <https://www.orfonline.org/research/towards-smart-agriculture/>
19. <https://www.thehindu.com/news/national/india-will-have-record-wheat-production-must-plan-for-export-says-arun-kumar-joshi/article66497870.ece>
20. <https://www.cirad.fr/en/press-area/press-releases/2023/vietnam-coffee-growers-are-diversifying>
21. <https://epc.ae/en/details/brief/strengthening-ties-uae-s-investment-in-turkey-s-offshore-wind-and-turbine-sector>
22. <https://www.empirecenter.org/publications/the-rising-cost-of-offshore-wind/>
23. <https://www.empirecenter.org/publications/renewable-solar-comes-with-recurring-waste-costs/>
24. <https://www.cimmyt.org/news/solar-powered-dryers-boost-peanut-production-in-togo/>
25. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/hitting-target-how-can-america-reach-its-ev-goals>
26. <https://heartland.org/opinion/green-energy-the-greatest-wealth-transfer-to-the-rich-in-history/>
27. <https://capsindia.org/nuclear-power-centre-stage-at-cop28/>
28. <https://www.piiie.com/blogs/realtime-economics/indias-lithium-discovery-could-boost-green-energy-creates-problems-region>
29. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/all-eyes-chile-amid-global-scramble-lithium>
30. <https://ecfr.eu/article/key-players-why-mining-is-central-to-the-eus-critical-raw-materials-ambitions-in-africa/>
31. https://foreignpolicy.com/2023/07/14/hydrogen-is-the-future-or-a-complete-mirage/?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=Editors%20Picks%20-%2007142023&utm_term=editors_picks
32. <https://epc.ae/en/details/brief/gcc-s-hydrogen-landscape-challenges-and-opportunities>
33. <https://razumkov.org.ua/en/comments/will-there-be-a-blackout-how-ukrainian-energy-companies-prepared-for-the-winter>
34. <https://www.gisreportsonline.com/r/lng/>

TEKNOLOJİ

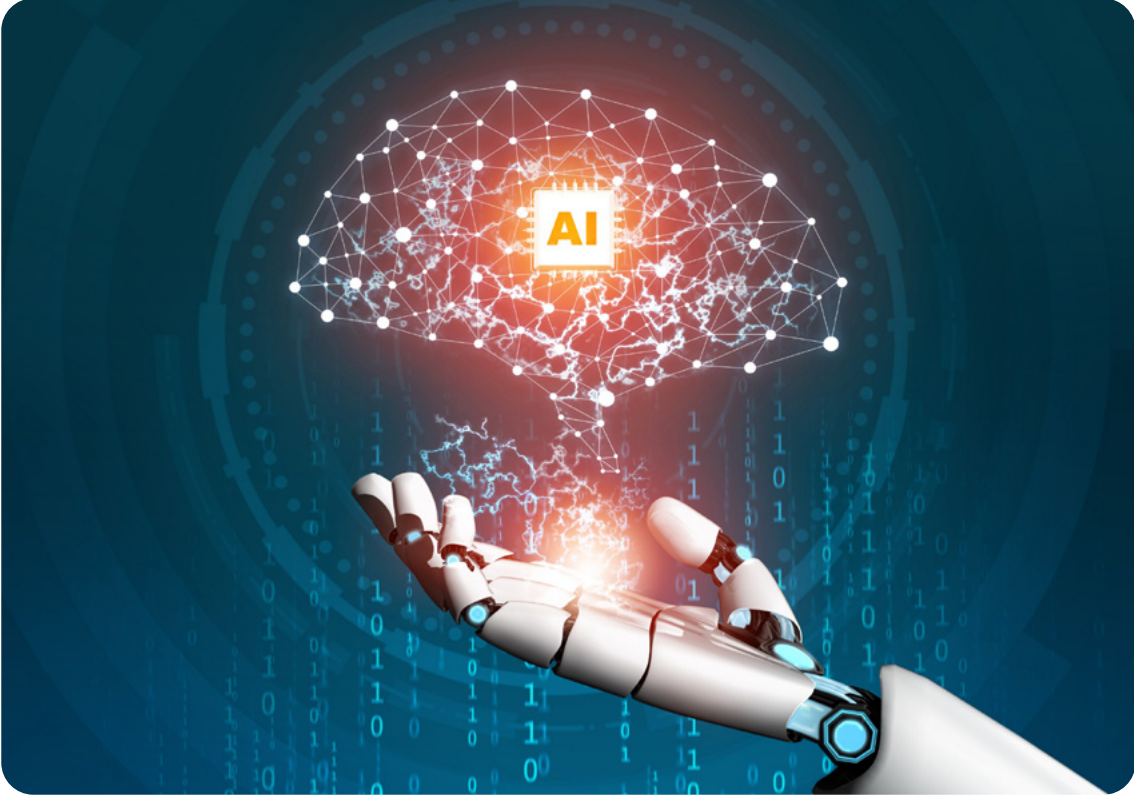

Tüm Yollar Yapay Zekâya Çıkıyor

Birçok çalışmada yapay zekâya daha fazla yer verildiğini belirten **The Economist**, “**Yapay Zekâ Bilişimi, Kültürü ve Tarihin Akışını Nasıl Değiştirebilir?**”¹ başlıklı yazısında yapay zekânın bazı kesimler tarafından eleştirildiğini ifade ederken insan seviyesinde konuşma ve dili anlama yeteneğine sahip olan bilgisayar programlarının, yeni bir dünyaya geçişi başlattığını da dile getirdi.

Kısa zamanda milyonlarca aktif kullanıcıya ulaşan ChatGPT robotunun incelendiği, “**ChatGPT Yeni Arama Platformumuz Olabilir mi?**”² çalışması Pakistan’da bulunan **Centre for Aerospace & Security Studies** tarafından yayımlandı. ChatGPT’nin metin oluşturabilmesi, öneri ve çeviri gibi çeşitli çalışmalar yaparak farklı şekillerde kullanılabilmesine değinilen çalışmada, Google’ın daha güvenilir olduğu ve hatta güncellik bakımında da ChatGPT’den daha önde olduğu da belirtildi.

Yapay zekânın bir başka boyutunu gündeme alan **TIME**, “**Yapay Zekâ ile Öksürük Denetimi Hastalıkları Teşhis Etme Yöntemimizi Değiştirebilir**”³ başlığıyla karşımıza çıktı. Hyfe AI’ın çeşitli yapay zekâ tabanlı algoritmalarıyla geliştirdiği ürünleri anlatan yazıda, yapay zekâ sayesinde öksürük verilerinin analiz edilip hastalık teşhisinde bulunabileceği ve bunun birçok bölgede kullanılabileceği ifade edildi.

Tıp alanından finans alanına kadar çok fazla alanda yapay zekânın yer aldığını belirten **“Yapay Zekâ Finansal Danışmanlıkta Devrim Yapacak”**⁴ başlıklı çalışmasını yayımlayan **CATO Institute** ise yapay zekânın finansal danışmanlara esnek çalışma olanağı sağlayabileceğine dikkat çekti. Yazıda yapay zekânın hızlı bir şekilde değişikliklere ayak uydurabileceği ve yüksek kalite kontrolleri yapabileceği de belirtildi.

Harvard Üniversitesi içinde bulunan **Belfer Centre**, **“Güvenilir Yapay Zekâ Oluşturabilir Miyiz?”**⁵ isimli çalışmada, insan kontrolü ile güvenliğin sağlanabileceğini ifade etti. Yapay zekâ ile ses tanıma ve sentezi, sosyal medyada sizin adınıza konuşmaları yönetebileceği belirtilen çalışmada, robotların mutlaka kontrolümüze girmesi gerektiği ifade edildi. Güven esasının insanlar arasındaki güven gibi, yapay zekâ ve insanlar arasındaki ilişkiler için de önemli olduğu belirtildi.

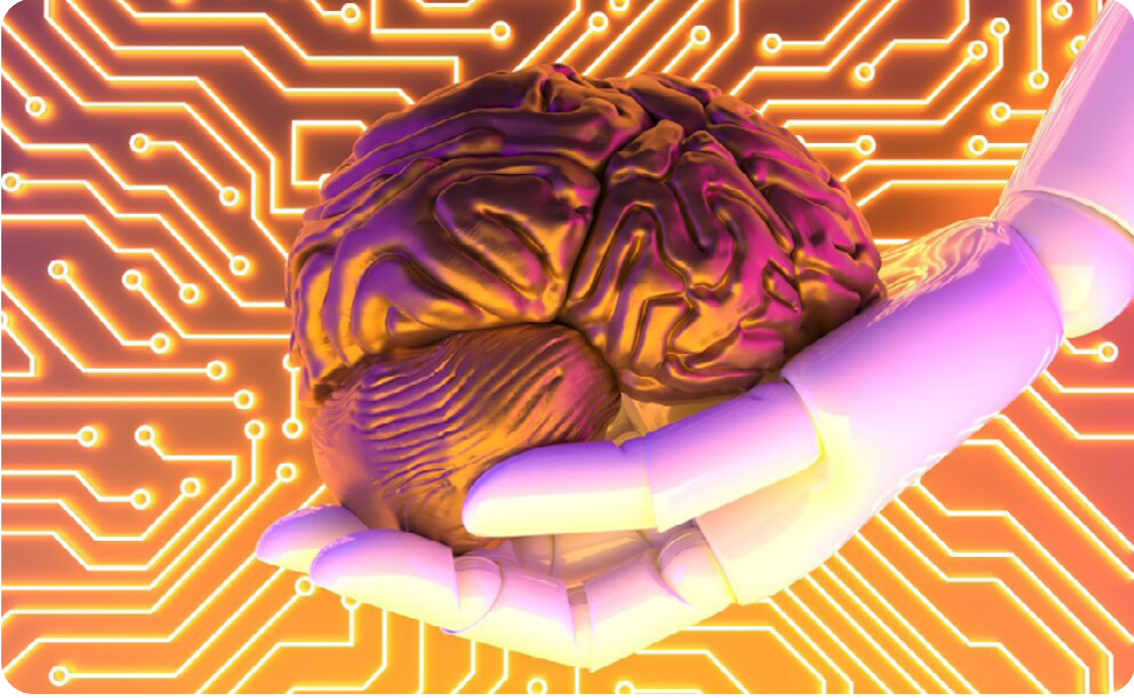
Brookings Temmuz ayında yayımladığı raporunda **“Yapay Zekânın İnsan Zekâsını Geçmesine Ne Kadar Yakınız?”**⁶ sorusunu sordu. ChatGPT gibi üretken yapay zekâ popülarlığının arttığını ifade eden çalışma, insanların yapabileceği herhangi bir zihinsel görevi yapay zekânın da yapabileceğini belirtti. Bununla birlikte kasiyer, aşçı, stoklama görevlisi gibi hem el becerisi hem de entelektüel kapasite gerektiren işlerde yapay zekânın etkili şekilde kullanılmayacağı da ifade edildi. Fakat çalışmada; tıp uzmanlarının yapacağı bir operasyonda yapay zekânın gözden kaçabilecek durumlara müdahale ederek yardımda bulunabileceği de ayrıca vurgulandı.

Yılın son çeyreğinde **TIME**, **“BM Yapay Zekânın Geleceğini Nasıl Şekillendirmeyi Planlıyor?”**⁷ çalışmada ABD ve Çin’in güçlü yapay zekâyâ sahip olduğunu ve ülkelerin anlaşmalara dahil olarak daha iyi bir geleceğe katkı sağlayacağını ifade etti. Yapay zekâ sistemlerinin güvenli şekilde yönetilmesi adına bazı kontrol birimlerinin kurulması gerektiği de çalışmada belirtildi.

“Zekâ” Savaşları

2023 yılı Ağustos ayında **IFO Institute**, **“Almanya’da Şirketlerin %13,3’ünün Yapay Zekâ Kullandığını”**⁸ duyurdu. IFO, yapay zekâ kullanmayı düşünen şirket oranının da %9,2 olduğunu ayrıca belirtti. İmalat sektöründe daha fazla yapay zekânın kullanıldığını belirten çalışmada her üç şirketten birisinin yapay zekâyı kullandığı ifade edildi. Ayrıca yapay zekânın inşaat sektörü gibi bazı sektörlerde popüler olmadığı da aktarıldı.

Hızla büyüyen yapay zekâ modellemesi ChatGPT’yi değerlendiren **AL-MONITOR**, **“Orta Doğu’da Yapay Zekâ ve ChatGPT’nin Yaygınlaşması Yavaşlayacak Gibi Gözüküyor”**⁹ isimli çalışmada, büyüyen yapay zekâ teknolojisinin veri gizliliği açısından korkutucu olduğunu ifade etti. Orta Doğu bölgesinin bu konuda endişeli ancak yapay zekâ kullanımını ilerletme konusunda da kararlı olduğu belirtilen çalışmada, Çinli katılımcıların %78 ile ilk sırada, Suudilerin %76 ile ikinci sırada yer alarak yapay zekânın dezavantajlarından çok faydalarının olduğunu düşündüğü tespit edildi.

İsrail'in siber ve teknoloji alanında büyüme sürecini etkileyen unsurun güvenlik geliştirme ihtiyaçları olduğunu belirten Kudüs'teki **The Jerusalem Institute for Strategy and Security**, “İsrail Nasıl Bir Siber ve Teknoloji Süper Gücü Oldu?”¹⁰ sorusu ile karşımıza çıktı. Çalışmada, gençlerin teknolojik birimlere yönelmesi ile İsrail istihbaratının becerilerine katkı sağladığı ifade edildi.

Etik Perspektifinden Yapay Zekâ

Brüksel'de bulunan **Avrupa Politika Araştırmaları Merkezi (CEPS)**, üretken yapay zekâların korkutucu görüldüğünü ifade etti. Son zamanlarda giderek daha fazla alana yayılan yapay zekânın bütün alanları etkisi altına aldığını belirten “**AB Neden Askeri Yapay Zekânın Oluşturduğu Risklerle Mücadele Etmeli?**”¹¹ isimli çalışmayı yayımladı. Yapay zekânın askeri karar alma mekanizması, askeri savunma ve yüz tanıma sistemi gibi birçok alanda yer aldığı belirtilen makalede, askeri yapay zekâyâ yapılan yatırımların giderek arttığı ve pek çok konuda imkân sağladı da ifade edildi. Yapay zekâ ile ilgili çıkarılan yönetmeliklerin yanı sıra AB'nin bu alanda yaptığı yatırım miktarının da tedirgin edici olduğu belirtildi.

Yapay zekâ alanında etik konusu **Observer Research Foundation** tarafından “**Savaş Alanında Gelişen Teknolojilerin Etiği**”¹² başlığı ile ele alındı. Yapay zekâyâ farklı bir bakış açısının gelmesi ve savaş alanında kullanımının etik açıdan sorun teşkil ettiği çalışmada ifade edildi. Makalede, askeri alanda artan yapay zekâ kullanımının güvenlik hususunda çeşitli faydalar sağladığı vurgulanırken, yapay zekânın etik ve yasal normlarla uyumlu olması gerektiği ifade edildi.

Etik perspektifinden bakıldığında ilgi çekecek başka bir makale de **TIME** tarafından “**OpenAI, Yapay Zekâ Yönetmeliğini Yumuşatmak İçin AB’de Kulis Yaptı**”¹³ başlığı ile yayımlandı. OpenAI CEO’sunun birçok başkenti ziyaret ettiği ve hükümet başkanları ile gerçekleştirdiği konuşmada küresel yapay zekâ düzenlemesine duyulan ihtiyaçtan bahsettiği çalışmada ifade edildi. ChatGPT’nin öncüsü olan GPT-3 ve görsel içerik oluşturan Dall-E 2 dahil yapay zekâ sistemlerinin “yüksek riskli” olarak kabul edilmemesi gerektiği de ayrıca vurgulandı. Çalışmada OpenAI’nin yürüttüğü lobicilik faaliyetinin de hedefine ulaştığı belirtildi.

Yapay zekânın hemen hemen her alanda kullanılmaya başlanması ve bu alana yapılan yatırımların artması ile çeşitli kurumların izleyebilecekleri farklı yolları ele alan **International Institute for Environment and Development**, “**Yerel Kuruluşların Yerel Olarak Yönetilen Adaptasyonu Desteklemek ve Dayanıklılık Oluşturmak İçin Yapay Zekâyı Kullanabileceği Dört Yol**”¹⁴ isimli bir çalışma yayımladı. Çalışmada yapay zekâ araçlarının; önergeler yazmak, toplum temelli ve yerel kuruluşların yeteneklerinin geliştirilmesi, veri toplama işlemlerinin yapılması, finans ve yasama belgelerinin basitleştirilmesi gibi farklı yollar kullandığı ifade edildi. Ayrıca bu yapay zekâ programlarının dikkatli bir şekilde kullanılması gerektiğini belirten çalışma, yapay zekânın değerli olduğunu da vurguladı.

Siber Güvenlik

Uydu sayısının giderek artmasıyla ülkeler arası çekişmeli durumların ortaya çıktığını ifade eden **Centre for Aerospace & Security Studies**, “**Uydu Karşıtı Silahlar: Riskler ve Düzenlemeler**”¹⁵ isimli çalışmasını yayımladı. 1950’li yıllarda sadece iki ülkede uydu fırlatma sisteminin olduğu belirtilen yazıda, günümüzde bu sayının 13’e yükseldiği ifade edildi. 2022 yılı Kasım ayında da DA-ASAT ismiyle bilinen yıkıcı uydu silahı kullanımının uzaydaki uydu enkazı sayısının artmasına sebep olduğu gerekçesiyle yasaklandığı da belirtildi.

Siber güvenlik tehditlerinin artması ile oyun sektörüne daha çok dikkat edilmesi gerektiği açıklamasında bulunan **Observer Research Foundation**, Ağustos ayında yayımladığı **“Çevrimiçi Oyunlardan Kaynaklanan Siber Güvenlik Tehditleri”**¹⁶ isimli raporunda oyun endüstrisinin gelişiminden bahsetti. Raporda, oyuncu hesaplarının çalınması ve kredi kartı hırsızlığı gibi çeşitli sorunlar ile karşılaşıldığı bilgisi verildi. Video oyun popürlüğünün artması ve çevrimiçi satın alma konularına değinen çalışmada, çevrimiçi satın alınan ürünlerin kumar haline dönüştüğü ve bu durumun çeşitli sorunları beraberinde getirdiği ifade edildi.

Yılın ikinci çeyreğinde Belçika merkezli **International Crisis Group**, **“Twitter’deki Küçük Bir Değişiklik Ölümcül Çatışmalar İçin Neden Büyük Sonuçlar Oluşturabilir?”**¹⁷ sorusu ile karşımıza çıktı. Nisan ayında Twitter’ın uygulama arayüzüne erişiminin sınırlandırılması nedeniyle dezenformasyonla mücadelenin oldukça zorlaştığı ifade edilen çalışmada, platformda siyaset vb. konularda yapılan bilgi paylaşımlarının etkisi de analiz edildi. Twitter API’nin ücretsiz politikası ile kötü amaçlı operasyonların da ortaya çıktığı belirtildi.

Eylül ayında yapılan başka bir değerlendirmede İsveç merkezli **Linköping University Research**, üniversite tarafından geliştirilen yeni şifreleme tekniği ile dijital bilginin daha güvenli olacağını aktardı. **“Yeni Malzeme ile Daha İyi Siber Güvenlik”**¹⁸ yazısında bilgiyi korumada en iyi yolun şifreleme olduğunu ifade etti. Rastgele sayı üretme yolunun çok daha güvenilir olduğu vurgulanan çalışmada, maliyetinin düşük olması ve çevre dostu olması nedeniyle bu özel şifrelemenin beş yıl içinde siber güvenlik alanında kullanılacağı belirtildi.

Türk savunma şirketi Baykar tarafından üretilen Kızılelma’yı konu alan **Centre for Air Power Studies**, **“Kızılelma: İlk İnsansız Savaş Uçağı”**¹⁹ başlıklı çalışmasında, Kızılelma isminin tarih boyunca farklı anlamları temsil ettiğini de ifade etti. Evrensel egemenliği de simgeleyen Kızıl Elma’nın, istihbarat, gözetleme, hedef tespiti, füze ve patlayıcı silahları taşıma gibi birçok özelliği olduğu da belirtildi.

Yılın son çeyreğine girerken **“Elektrikli Araçlar: Siber Güvenlik Konusunda Ne Kadar Endişelenmeliyiz?”**²⁰ makalesini yayımlayan Birleşik Krallık merkezli **The Royal United Services Institute**, içten yanmalı motorla çalışan araçlardan elektrikli araçlara geçerken dikkat edilmesi gerektiğine değindi. Çeşitli araştırmalara göre 2033 yılına kadar küresel araç satışının %50'sini elektrikli araçların oluşturacağı aktarılan makalede dijital dönüşüm ve güvenlik açısından dikkatli olunması gerektiği belirtildi. Çalışmada elektrikli araçların; fren mekanizmasından yönlendirmeye, havalandırmadan elektrik sisteminin tamamına kadar bilgisayar ile kontrol edilebilme durumunun bazı güvenlik açıklarına neden olduğu ayrıca vurgulandı.

Kaynakça

1. <https://www.economist.com/essay/2023/04/20/how-ai-could-change-computing-culture-and-the-course-of-history>
2. <https://casstt.com/will-chatgpt-be-our-next-go-to-search-platform/>
3. <https://time.com/6267654/ai-track-coughing-health/>
4. <https://www.cato.org/commentary/ai-will-revolutionise-financial-advice>
5. <https://gizmodo.com/ai-chatgpt-can-we-build-trustworthy-ai-1850405280>
6. <https://www.brookings.edu/articles/how-close-are-we-to-ai-that-surpasses-human-intelligence/>
7. <https://time.com/6316503/un-ai-governance-plan-gill/>
8. <https://www.ifo.de/en/facts/2023-08-02/artificial-intelligence-use-companies-germany>
9. <https://www.al-monitor.com/originals/2023/04/middle-east-unlikely-slow-down-ai-chatgpt-rollout>
10. <https://jiss.org.il/en/siboni-how-israel-became-a-cyber-and-technology-superpower/>
11. <https://www.ceps.eu/why-the-eu-must-now-tackle-the-risks-posed-by-military-ai/>
12. <https://www.orfonline.org/expert-speak/ethics-of-emerging-technologies-on-the-battlefield/>
13. <https://time.com/6288245/openai-eu-lobbying-ai-act/>
14. <https://www.iied.org/four-ways-local-organisations-can-use-ai-support-locally-led-adaptation-build-resilience>
15. <https://casstt.com/anti-satellite-weapons-risks-and-regulations/>
16. <https://www.orfonline.org/expert-speak/cybersecurity-threats-from-online-gaming/>
17. <https://www.crisisgroup.org/why-small-change-twitter-could-have-big-consequences-deadly-conflict>
18. <https://liu.se/en/news-item/battre-cybersakerhet-med-nya-material>
19. <https://capsindia.org/kizilelma-red-apple-first-drone-fighter-jet/>
20. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/electric-vehicles-how-much-should-we-worry-about-cyber-security>

